ÇORUM İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

ŞEHRİMİZ ÇORUM

TÜRKİYE CUMHURİYETİ MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI

YAZARLAR

1. ve 2. ÜNİTELER

Ömer Faruk EVİRGEN
Jülide ÖZKAN
Melike VELİOĞLU

3, 4 ve 5. ÜNİTELER

Gülnur SUNA KÖSEER
Gülşen SAPMAZ
Haluk KIROĞLU
Hikmet YÜKTAŞIR
İsmail ÇAL

2019

ISBN : 978 - 975 - 11 - 5155-1

1. ve 2. ÜNİTELER

KATKI SAĞLAYANLAR
Dr. Necdet SUBAŞI
Dr. Hasan TAŞÇI
Dr. Yaşar YEŞİLYURT
Mehmet GÜMÜŞ
Vedat SÖYLEYİCİ
Muhammet Esat ŞENGÜL
İbrahim YASAK
Hasan Tahsin YAZICI

GÖRSEL TASARIM
Halil AYDIN

3, 4 ve 5. ÜNİTELER

DİL UZMANI
Mustafa Kerim ÜNGÖR

GÖRSEL TASARIM
Aslıhan SEVİNÇ
Ayten KARABACAK
Halil AYDIN

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Akif ERSOY

GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk
20 Ekim 1927

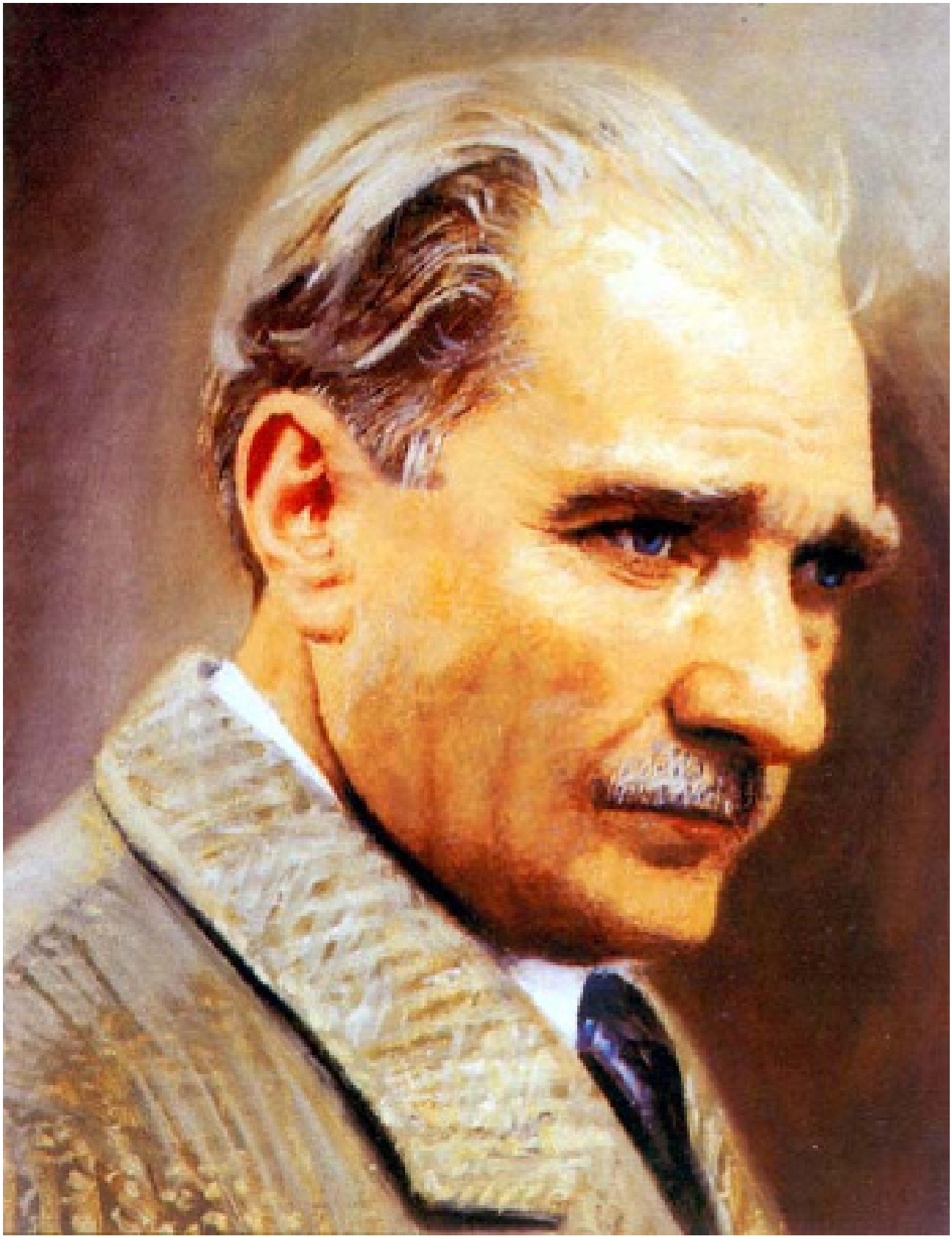

İÇİNDEKİLER

1. ÜNİTE : ŞEHİRLERİN HİKÂYESİ

BİRLİKTE YAŞAMANIN GEREKLİLİĞİ 12
ŞEHRİ TANIYORUZ 14
ŞEHİR VE MEDENİYET 18
Kurtuba 19
Medine 20
Paris 21
İstanbul 21
ŞEHİRLE İLİŞKİMİZ 23

2. ÜNİTE : ŞEHİRDE YAŞAM

ŞEHİR VE SOSYAL YAŞAM 26
MEDENİ YAŞANTININ GEREKLERİ 30
ŞEHRİN FIRSATLARI VE RİSKLERİ 32
ŞEHİRDE SIRADAN BİR GÜN 32
ŞEHRİN FIRSATLARI: 34
Eğitim Fırsatları 34
Sağlık Fırsatları 34
İş Fırsatları 34
Sanat, Spor Fırsatları ve Sosyokültürel Fırsatlar 35
Ulaşım Fırsatları 35
ŞEHİRDE KARŞILAŞILABİLECEK RİSKLER: 35
Deprem 35
Sel 36
Trafik 36
Şiddet 37
ENGELSİZ YAŞAM 37
ŞEHİRDEKİ DİĞER CANLILAR 39

3. ÜNİTE : ŞEHRİMİ TANIYORUM

COĞRAFİ KONUM 43
FİZİKİ ÖZELLİKLER 43
DAĞLAR 43
VADİLER 44
OVALAR 44
Çorum Ovası 44
AKARSULAR 45
KIZILIRMAK 45
YEŞİLIRMAK 45
GÖLLER 45
BARAJLAR 45
GÖLETLER 46
YAYLALARIMIZ 46
ŞELALELER 46
İKLİM 46
BİTKİ ÖRTÜSÜ VE DOĞAL HAYAT 47

İÇİNDEKİLER

YAŞADIĞIM ŞEHİRDEKİ İNSAN DOĞA ETKİLEŞİMİ 49
İLİMİZİN NÜFUS ÖZELLİKLERİ 51
İlçelere Göre Çorum Nüfusu 53
Yıllara Göre Çorum Nüfusu 53
Şehrimizde Doğal Afetler ve Yaşamımıza Etkileri 54
DEPREM 55
SEL 56
ORMAN YANGINI VE KÖY YANGINLARI 57
DOLU 57
ŞİDDETLİ FIRTINA 57
EROZYON 57
İDARİ YAPI 58
İLÇELERİMİZİ TANIYALIM 58
1. MERKEZ 58
2. ALACA 60
3. BAYAT 61
4. BOĞAZKALE 61
5. DODURGA 62
6. İSKİLİP 63
7. KARGI 64
8. LAÇİN 65
9. MECİTÖZÜ 66
10. OĞUZLAR 66
11. ORTAKÖY 67
12. OSMANCIK 68
13. SUNGURLU 69
14. UĞURLUDAĞ 70
NİKONYA'DAN ÇORUM'A UZANAN MEDENİYETLER ŞEHRİ 71
MİLLİ MÜCADELE YILLARINDA ÇORUM 74
ŞEHRİMİZİN KOMŞULARI VE KARDEŞ ŞEHİRLER 77

4. ÜNİTE : ŞEHRİM ÇALIŞIYOR
ÇORUM EKONOMİSİ 80
Tarım: 80
Sanayi: 80
ÇORUM EKONOMİSİ 82
LEBLEBİ DİYARI ÇORUM 82
NOHUT: 83
TUĞLA ve KİREMİT FABRİKALARI: 83
YUMURTA ÜRETİMİ: 83
AYAKKABI ÜRETİMİ: 83
LİNYİT ÜRETİMİ: 83
ÇORUM'DA ZANAAT İŞÇİLİĞİ 83
SEPETÇİLİK: 84
SEMERCİLİK: 84

İÇİNDEKİLER

BAKIRCILIK: 84
KALAYCILIK: 84
DOKUMACILIK: 84
KARGI BEZİ: 85
AĞAÇ İŞÇİLİĞİ: 85
BONCUKÇULUK: 85
OYMACILIK: 85
EKONOMİK FAALİYET OLARAK TURİZM 87
İLİMİZ VE TURİZM 87
ETKİNLİK : OKUMA METNİ : DÜNYANIN MERKEZİNDE İKİ GÜN 88
DÜŞÜNELİM TARTIŞALIM 88
İLİMİZ TURİZM VARLIKLARI 91
A)Tarihi ve Kültürel Varlıklar 91
B) Doğal Güzellikler 91
C) Somut Olmayan Kültürel Varlıklar 92
ÇORUM'UN ULAŞIM İMKANLARI 93

5. ÜNİTE : ŞEHRİMDE BEN

ÇORUM KÜLTÜR HARİTASI 97
ŞEHRİMİZDE KÜLTÜR VE SANAT 98
MÜZELER 98
KÜTÜPHANELER 99
KÜLTÜR SANAT MERKEZLERİ 100
SİNEMA - TİYATRO 100
ŞEHRİMİZDE KÜLTÜR VE SANAT 101
İLİMİZDEKİ MÜZİK KURSLARI VE MÜZİK TOPLULUKLARI 101
ŞEHRİMİZİN TARİHİ KİMLİĞİNDE ÖN PLANA ÇIKAN MEKANLARIMIZ 102
HİTİT DÖNEMİ KALINTILARININ KEŞFİ VE ÇORUM 104
ALACAHÖYÜK 104
HATTUŞAŞ 105
YAZILIKAYA TAPINAĞI 105
ŞAPİNUVA 106
İLİMİZ GENELİNDE YER ALAN DİĞER ÜNLÜ TARİHİ MEKANLARIMIZ 107
MECİTÖZÜ ELVAN ÇELEBİ TÜRBESİ 107
OSMANCIK KOYUNBABA KÖPRÜSÜ 107
II.BAYEZİT KOYUNBABA'YI UNUTMADI 108
SUNGURLU SAAT KULESİ 109
TARİHSEL DOKU VE İSKİLİP 109
ŞEHRİMİZİN YETİŞTİRDİĞİ ÜNLÜ KİŞİLER 110
AKŞEMSETTİN(1390-1459) 110
RUHLARIN VE BEDENLERİN HEKİMİ AKŞEMSETTİN 110
TARİHİ ŞAHSİYETLER 110
ELVAN ÇELEBİ (?-?) 111
KOYUNBABA (?-1469) 111
KOCA MEHMET PAŞA(? —1439) 111

İÇİNDEKİLER

EBUSSUUD EFENDİ (1490–1574) 111
BALTACI MEHMET PAŞA (1660–1712) 111
YEDİ-SEKİZ HASAN PAŞA (1831–1902): 112
Dr. MUSTAFA CANTEKİN (1878–1955) 112
İSMET EKER (1877–1962) 112
KUL MUSTAFA 113
DEDEMOĞLU (XVll. yy.): 113
YUSUF-U BAHRİ (?-1828) 113
AHMET FEYZİ (1839–1909) 113
ŞAHİNKAYA DİL (1931) 113
ÇORUMLU ŞAİR VE YAZARLARIMIZ 113
ABDULKADİR OZULU (1941) 114
PROF.DR. AHMET LÜTFİ KAZANCI 114
TUNCER CÜCENOĞLU(1944) 114
FAZIL HAYATİ ÇORBACIOĞLU(1925–1990) 114
ETHEM ERKOÇ (1950) 115
HALK OZANLARIMIZ 115
TESLİM ABDAL(17.yy.) 115
AŞIK HÜSEYİN ÇIRAKMAN(1930-2013) 115
ŞEKİP ŞAHADOĞRU(1932-1995) 116
AŞIK GÜLABİ(1950) 116
AYCAN ÖNEL (1933) 116
MAHMUT ATALAY (1934–2004): 116
ÇORUMLU ŞAMPİYONLARIMIZ 116
NAZMİ AVLUCA(1975) 117
CELAL ADA (1963) 117
TEVFİK KIŞ (1934-2019) 117
GÜRKAN COŞKUN (1941) 117
ÇORUMLU SANATÇILARIMIZ 117
SAİT MADEN (1932-2013) 118
HASAN TULUK(1943) 118
NİHAT NİKEREL (1950-2009) 118
MÜFİT CAN SAÇINTI(1968) 118
HIFZI VELDET VELİDEDEOĞLU(1904–1992) 119
PROF.DR. HAYRETTİN KARAMAN(1934) 119
İSMAİL BEŞİKÇİ(1939) 119
MEHMET YALDIZ (1951) 119
PROF.DR. TURAN ILGAZ (1934) 119
ÇORUMLU BİLİM İNSANLARI 119
PROF.DR. SADIK KAKAÇ (1932) 120
PROF.DR. ŞÜKRÜ KIZILOT 120
ÇORUM HALAYI 121
İĞDELİ GELİN 121
ÇEKİRGE 121

İÇİNDEKİLER

ŞEHRİMİZİN SOMUT OLMAYAN KÜLTÜR VARLIKLARINI YAKINDAN TANIYALIM 121
HALK OYUNLARI 121
SEMAH 122
DİLLALA 122
GİYİM KÜLTÜRÜ 122
ÇORUM YEMEKLERİ 123
TÜRKÜ 123
MASAL 123
EFSANE 124
MANİ 125
NİNNİ 125
ÇOCUK OYUNLARI 125
HODAK OYUNU 126
ÇOŞ OYUNU 126
ATASÖZÜ / DEYİŞ 126
BİLMECELER 127
Çorum Ağzı 128
DİL 128
"ÇORUMLUDUR" 129
ÇORUM'DA BASIN VE YAYIN HAYATI 130
İLİMİZDEKİ MÜZİK KURSLARI VE MÜZİK TOPLULUKLARI 131
ÇORUM YÖRESİNDE MÜZİK 131
BİR TÜRKÜ HİKAYESİ : "HEM OKUDUM HEMİ DE YAZDIM" 132
ÇORUM YÖRESİNDE MÜZİK 133
FESTİVAL VE SANAT ETKİNLİKLERİMİZ 135
ÇORUM DA YAPILAN BAŞLICA ŞENLİK VE FESTİVALLER 135
Kargı Panayırı 136
Osmancık Pirinç Festivali 136
İskilip Dolma Turşu ve Çilek Festivali 137
Hattuşa Kültür ve Gastronomi Festivali 137
Oğuzlar Ceviz Festivali 137
Laçin Kiraz Festivali 137
Dedesli Ovası Şenlikleri 137
Çorum Belediyesi Sanat Müzesi ve Galerisi 137
ÖZEL EĞİTİM KURUMLARI 138
SPOR KULÜPLERİ 138
İLİMİZDE EĞİTİM 138
ARAŞTIRMA MERKEZLERİ 139
ÜNİVERSİTELER 139
ÇORUMDA GELENEKSEL SPOR DALLARI 139
ÇORUM'DA SPOR ETKİNLİKLERİ 140

KAYNAKÇA 143

1. ÜNİTE

ŞEHİRLERİN HİKÂYESİ

1.1. Birlikte yaşamanın gerekliliğini fark eder.

1.2. Şehri meydana getiren unsurlardan yola çıkarak şehrin ne olduğunu bilir.

1.3. Medeniyete yön vermiş şehirleri araştırır.

1.4. Şehrin insana, insanın şehre olan etkisini tartışır.

BİRLİKTE YAŞAMANIN GEREKLİLİĞİ

Bir yolcu gemisi aniden kopan bir fırtınanın etkisiyle parçalanır ve dalgalar geminin içindeki yolculardan birini sürükleyerek adaya kadar götürür. Yolcu, kendisiyle birlikte kıyıya sürüklenen sandıklardaki yiyecek ve çeşitli eşyalarla hayatta kalma mücadelesi verir. Yolcu günler geçtikçe yaşadıklarını sandığın birinden çıkan deftere not eder. Şimdi onun yazdığı notlara göz atalım:

Kendime geldikten sonra adayı baştan sona dolaştım. Hiçbir insana rastlamadım. Galiba uzun bir süre bu ıssız adada tek başıma yaşamak zorunda kalacağım.

Geminin karaya vuran enkazından kurtarabildiğim eşyaları toplayarak küçük bir mağarayı barınabileceğim şekilde düzenledim.

Adada en büyük sorun vahşi hayvanlar. Bu hayvanlardan korunmak için mağaranın girişini büyük ağaç dalları ile kapattım.

Gemi enkazından kurtarabildiğim yiyeceği saklamak için bir depo inşa ettim.

Adanın içlerine giderek çeşitli meyveler topladım. Bu meyveleri kışın da yiyebilmek için kuruttum.

Adaya sürüklenen yolcu birçok sorunla tek başına mücadele etmek zorunda kalmış. Kendi yaşamımızı düşünelim. Bir gün içinde nelere ihtiyaç duyuyoruz? **Bu ihtiyaçları tek başımıza mı yoksa birilerinin desteğiyle mi karşılıyoruz?**

Kendi yaşamımızı düşünelim.
Bir gün içinde nelere ihtiyaç duyuyoruz?
Bu ihtiyaçları tek başımıza mı yoksa birilerinin desteğiyle mi karşılıyoruz?

Pek çok insanın katkısıyla sütüm içmeye hazır. Peki ya öyle olmasaydı?
Terziler olmasaydı kıyafetlerimi nasıl dikerdim?
Arkadaşlarımla ne kadar çok şey paylaşıp eğlenceli vakit geçiriyorum.
Ya onlar olmasaydı?
Bu yollar yapılmasaydı, araba ya da şoför olmasaydı okula nasıl ulaşırdım?
Öğretmenim olmasa bu kadar bilgiyi nasıl öğrenirdim?

Günlük yaşamımızı sağlıklı şekilde sürdürmek için birçok şeye ihtiyaç duyarız. Yemek yemek, giyinmek, barınmak, eğitim görmek ve çevremizle iletişim kurmak bu ihtiyaçlarımızdan yalnızca birkaçıdır. Tüm bu ihtiyaçlarımızı tek başımıza karşılamamız mümkün değildir.
Bu nedenle topluluk hâlinde yaşarız. Yaşadığımız yer bir köy olabileceği gibi bir şehir de olabilir. Nerede yaşarsak yaşayalım her zaman bir iş bölümü ve iş birliği içindeyiz.

Günlük hayatımızı düşünelim. Sabah kahvaltısında tükettiğimiz yiyecek ve içecekler farklı kişiler tarafından üretilip bizlere ulaştırılmaktadır. Örneğin yediğimiz ekmek, soframıza gelinceye kadar birçok aşamadan geçer. Buğdayın ekilmesi, hasat edilmesi, öğütülerek un hâline getirilmesi ve unun da hamur yapılarak pişirilmesi gerekir. Bu işleri yapabilmek için birçok araç gerece ihtiyaç duyulur. Bu araç gereçleri üretebilmek için de çeşitli mesleklerden insanlara ihtiyaç vardır. Tek bir insanın, bu işlerin hepsinin üstesinden gelmesi oldukça zordur.

1

2

Gün içerisinde ulaşımımızı sağlayan şoförler, okulda eğitim aldığımız öğretmenler iş bölümü içinde ihtiyaçlarımızı karşılayanlardan birkaçıdır. O hâlde iş bölümü yaparak ihtiyaçlarımızı kolaylıkla karşılayabiliriz.

Toplumsal yaşamın temelini kişiler arası iletişim oluşturur. Yaşamımız boyunca ailemiz, arkadaş, akraba ve komşularımız başta olmak üzere toplum ile iletişim hâlinde oluruz. Sosyal çevremizi oluşturan insanlarla sağlıklı ilişki kurmak için doğru bir iletişim kurmak gerekir. Bu iletişim karşılıklı sevgi ve saygıya dayalı olmalıdır. Böyle bir iletişim bizlere yardımlaşma ve dayanışma duygularını aşılar. Böylece çevremizdeki insanların sorunlarına duyarlı bireyler olarak mutluluklarını ve üzüntülerini paylaşırız.

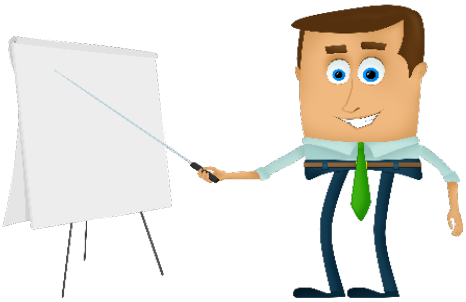
3

ŞEHRİ TANIYORUZ

"Tarih öncesi dönemlerde insanlar yaşamlarını nasıl sürdürüyorlardı? Hiç düşündünüz mü?"

Şimdi geçmişe bir yolculuk yapalım ve bu sorunun cevabıyla birlikte insanların yerleşik yaşama nasıl geçtiğini ve bu yerlerin şehir hâline nasıl geldiğini öğrenelim.

Günümüzden yaklaşık 12.000 yıl öncesine kadar insanlar yaşamlarını göçebe olarak sürdürüyorlardı. Yiyecek bulmak için sürekli yer değiştiriyor, hayvanları avlayarak ve bitkileri toplayarak karınlarını doyuruyorlardı. Mağaralarda ya da geçici barınaklarda yaşıyorlardı. Sonra yaşamlarını tamamen değiştirecek bir gelişme yaşandı. İnsanlar tarım yapmaya başladılar ve vahşi hayvanları evcilleştirdiler. Çiftçilik yapmaya başlayan insanlar ekinlerine ve hayvanlarına bakmak için yerleşik yaşama geçtiler. Yerleşim yeri olarak nehir kenarlarındaki düz ve verimli arazileri seçtiler. Böylece arazilerini kolayca sulayabildiler.
Kendilerinin ve hayvanlarının su ihtiyacını karşılayabildiler. Tarım ve hayvancılıkla birlikte besin kaynaklarının artması nüfusun da artmasını sağladı. Nüfus artışıyla birlikte bu ilk yerleşim yerleri köylere dönüştü. Köylerde yaşayan insanlar ihtiyaçlarından fazla ürün elde ettiler. Kendilerini ve ürünlerini saldırılardan korumak için köylerin etrafını çevirdiler. Fazla ürünleri diğer köylerde yaşayanlara sattılar. O köylerdeki insanlardan da kendi ihtiyaç duydukları ürünleri aldılar. Böylece ticaret hayatını başlattılar.

İşte bu şekilde ortaya çıkan köylerden bazıları zaman içinde o kadar büyüdü ki köy olmaktan çıkarak şehir hâlini aldı. Şehir olarak nitelendirilebilecek ilk büyük yerleşim yerlerinden biri de ülkemizde Konya'da yer alan Çatalhöyük'tür. Çatalhöyük günümüzden yaklaşık 9.000 yıl önce 10.000'e yakın nüfusa sahip büyük bir şehirdi.

4

Çatalhöyük (Konya)

Çatalhöyük gibi ilk şehirler genellikle su kaynaklarında, verimli ovalarda, ulaşım yolları üzerinde, güvenlik açısından savunması kolay yerlerde kuruldu. Kalabalık nüfusun ihtiyaçlarının karşılanması için şehirde fırıncılık, kasaplık, demircilik, marangozluk, terzilik gibi meslekler ortaya çıktı. Zaman içinde büyüyen şehirlerin belirli bir düzen içinde yönetilebilmesi, dış saldırılardan korunabilmesi gibi ihtiyaçlar yönetim birimlerinin kurulmasını sağladı. Böylece kral ya da meclis tarafından yönetilen şehirler doğdu.

Şehirler barınma, güvenlik, eğitim, sağlık gibi insani ihtiyaçların en uygun şekilde karşılanabileceği yerler hâline geldi. Türkiye, Irak, Hindistan ve Mısır yeryüzünde en eski şehirlerin kurulduğu bölgelerdir. İlk Çağ'da kurulan şehirlerde evler, ibadethaneler, idari yapılar, dükkânlar, pazar yerleri şehri meydana getiren başlıca unsurlardır.

5

Çatalhöyük (Konya)

6

Truva Ören Yeri (Çanakkale)

Geçmiş çağlarda kurulan şehirlerin bazıları büyüyüp modernleşerek günümüzde de varlığını sürdürmektedir. Buna karşılık Truva, Efes, Hattuşa gibi ülkemizdeki pek çok şehir deprem, sel ve benzeri doğal afetler, salgın hastalık ve savaş nedeniyle yıkılmış ve yok olmuştur. Günümüzde bu şehirlerin olduğu bölgelerde yapılan arkeolojik çalışmalar o şehre ait birçok eserin gün yüzüne çıkmasını sağlamaktadır. Günümüzde şehirler artık eski çağlardaki görüntüsünden çok farklıdır. Teknolojik gelişmeler ve ulaşımın kolaylaşması yeryüzünde şehirlerin kurulmasına imkân sağlamıştır.

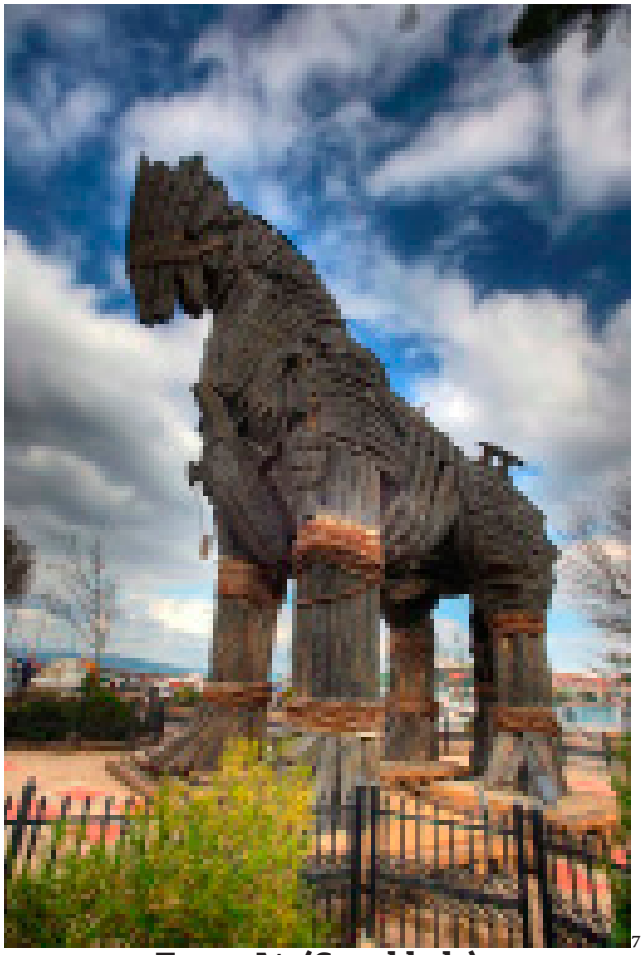
7

Truva Atı (Çanakkale)

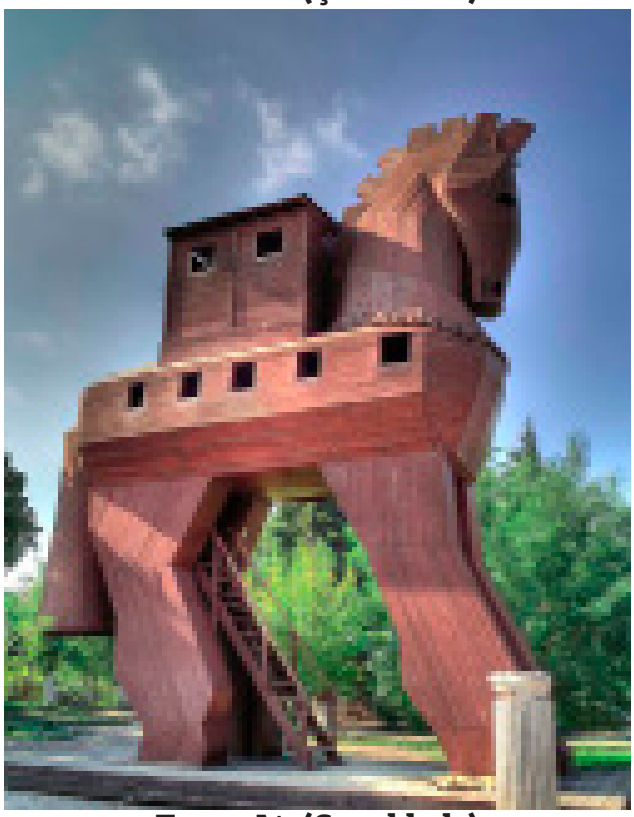
8

Truva Atı (Çanakkale)

9

Hattuşa (Çorum)

10

Efes (İzmir)

19. yüzyılda Sanayi Devrimi ile fabrikaların yaygınlaşmaya başlaması şehir nüfusunun giderek artmasına neden olmuştur. Dünya nüfusunun büyük bölümü şehirlerde yaşamaktadır.

11

Ekonomik ve sosyal açıdan gelişmiş şehirler giderek daha fazla göç almaktadır.

Deniz, hava, kara veya demir yoluyla insanların kolayca ulaşabildikleri şehirler ekonomik olarak da ön plana çıkmaktadır.

12

Gaziantep

Kocaeli, Gaziantep, Bursa bu şehirlere örnek olarak gösterilebilir. Tarihi geçmişi itibariyle köklü bir medeniyete ev sahipliği yapan ve güçlü devletlerin başkenti olan şehirler ilgi odağı olan şehirlerdir.

13

Bursa

14

İstanbul

İstanbul, Konya gibi şehirler bu özellikleriyle ülkemizde ön plana çıkmaktadır. Bu şehirlerdeki tarihî yapılar ve sanat eserleri turizm açısından da insanların ilgisini çekmektedir. Denizi, ormanları, gölleri gibi doğal güzellikleriyle insanların hem yerleşmek hem de tatil yapmak istediği pek çok şehir de bulunmaktadır.

15

Konya

Antalya, Bolu, Nevşehir gibi şehirler bu özellikleriyle ülkemizde sayılabilecek pek çok şehirden yalnızca birkaçıdır.

16

Antalya

Şehirler kırsal kesimlere göre nüfusun yoğun; eğitim, sağlık, sanat gibi hizmetlerin yaygın olduğu yerlerdir. Şehirlerde yapılar genellikle çok katlıdır. Sanayi faaliyetleri ve hizmet sektörü gelişmiştir. Kültür, sanat ve eğlence için birçok sosyal mekân bulunmaktadır. Altyapı ve ulaşım hizmetleri planlıdır. Şehirler iş bölümünün hâkim olduğu planlı bir yönetime sahiptir. Okul, hastane, yol, çarşı, pazar, ibadethane, sinema, tiyatro, park, müze, kütüphane ve fabrika şehri meydana getiren fiziki unsurlardır. Şehir bu özellikleriyle belirli bir mekânı ifade etmektedir. İnsan, yaşadığı bu mekânı yani şehri düzenler ve şekillendirir.

İnsan öncelikle bir mekânı yaşanabilir bir yer olarak seçer. Daha sonra buranın çevre düzenlemesini, altyapısını yapar. Çünkü şehirler insan eliyle yapılan ve geliştirilen yerlerdir. İnsan ve şehir birbirini tamamlar ve etkiler. Biri olmadan diğeri olmaz. Mekâna anlam ve değer katan insanın kendisidir. Terkedilmiş şehirler bunu bize en iyi şekilde anlatır. Örneğin Muğla'nın Fethiye ilçesinde yer alan Kayaköy, burada yaşayan Rumlar'ın Yunanistan'a göç etmesiyle terk edilmiş bir yerleşim yeri hâline gelmiştir.

17

Kayaköy Antik Kenti (Muğla)

Şehir ve Medeniyet

"Medeniyet" ve "şehir", anlam açısından birbirine yakın kavramlardır.
"***Medeniyet***"; *bir toplumun maddi ve manevi varlıklarının, düşünce, sanat, bilim ve teknoloji ürünlerinin tamamını ifade eder.* Medeniyet, gelişmişliği ifade eder. Medeniyet kelimesinin kökeni Arapçada şehir anlamına gelen ve kökleri İslam dininin kutsal şehirlerinden biri olan Medine şehrine dayanmaktadır. Medine, peygamberimiz Hz. Muhammed döneminde zamanının sosyal ve kültürel bakımdan en ileri şehirlerinden biri kabul ediliyordu.

Büyümek, nüfusun artışı ve bina sayısındaki artış şehirleşme için yeterli değildir. Şehirler adalet ve hukuk anlayışı ayrıca karşılıklı saygı üzerine kurulur. Şehri oluşturan tüm insanların bu kurallara uyması gerekmektedir. Şehirler bu özellikleri ile farklılıkları buluşturan, insanları bir araya getiren mekânlardır. Günümüzde kültür ve ticaretin, bilim ve tekniğin zirvesini oluşturan şehirler farklı özelliklere ve farklı kültürel birikimlere sahip insanların kendilerini ifade etmelerine imkân vermektedir.

Şehir, bir medeniyetin etkisinin en çok hissedildiği ve özelliklerinin yaşandığı yerdir. Her bir medeniyet, kurduğu şehirlerle kendini ifade eder. Şehir ve medeniyet arasındaki ilişki, karşılıklıdır. Hem medeniyetler şehirleri hem de şehirler medeniyetleri etkiler. Şehirler, şehri meydana getiren anlayışın sahibi olan medeniyetin bir sonucu olarak kurulur. Bununla birlikte şehirlerin doğası ve içindeki insanı şekillendirme özellikleri medeniyetin şekillenmesine de etki etmektedir.

Şehirler sadece yerleşim yeri değildir. Medeniyetler tarihi, bir bakıma şehirlerin tarihidir. Çünkü şehirler, bir toplumun medeniyet anlayışının şekillendiği mekânlardır.

Şimdi dünyada medeniyetlere yön veren ve medeniyetleri temsil eden şehirlere göz atalım...

Kurtuba

18

Kurtuba Ulu Camii

Fenikeliler tarafından bugünkü İspanya'da kurulmuştur. Müslümanların İspanya'ya gelişiyle Endülüs Emevi Devleti'nin başkenti olmuştur. Bu dönemde Avrupa'nın en önemli eğitim, bilim, kültür ve sanat merkezidir. Burada açılan medreselerde dünyanın farklı bölgelerinden, farklı inançlara yönelik dünyaca ünlü bilim insanları yetişmiştir. Kurtuba, döneminin en iyi eğitim veren okullarına ev sahipliği yapmıştır. Ayrıca ilk ışıklandırılan şehir olan Kurtuba, Avrupa'da ilk üniversitesi olan şehirdir. Burada yapılan bilimsel çalışmalar Avrupa'da Rönesans'ın ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur. Endülüs Emevi Devleti Dönemi'nde yapılan Kurtuba Ulu Camii bu şehirde bulunmaktadır.

19

El Hamra Sarayı

Medine

20

Mescid-i Nebevi (Medine)

"Medine", kültür tarihinde şehrin, şehirliliğin, kültür ve medeniyetin çıkış yeri anlamlarına gelmektedir. Eski adı "Yesrip" olan Medine, günümüzde Suudi Arabistan'ın önemli şehirlerinden biridir.

Peygamberimiz Hz. Muhammed ve Mekkeli Müslümanlar, 622 yılında Medine'ye hicret etmişlerdir. Hicret, İslam tarihi için olduğu kadar Medine şehri için de dönüm noktası olmuştur. Mekke'den gelen "muhacirler", Medineli Müslümanlardan oluşan "ensarlar" ve Yahudiler hicretle beraber Medine'de bir arada yaşamaya başlamışlardır. Medine'de farklı inançlara sahip insanların bir arada rahat yaşaması diğer İslam şehirlerine örnek olmuştur.

Medine, hicretten sonra şehir hâlini almıştır.

Mescid-i Nebevi'nin şehrin merkezine yapılması, yollarının buraya kolay ulaşılabilir şekilde tasarlanması, merkezinde caminin bulunduğu şehirlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Hicretten sonra yeni bir siyasi ve hukuki yapı oluşturulmuştur. Sosyal, askerî ve ekonomik yapılanma gerçekleştirilmiş ve Medine yeni kurulan İslam Devleti'nin başkenti olmuştur.

Şehir; açılan eğitim merkezleri, camileri ve sosyal yaşamı ile sonraki İslam şehirlerine model olmuştur. Peygamberimizin kabrinin burada olması nedeniyle Medine, her yıl milyonlarca Müslüman tarafından ziyaret edilmektedir.

Paris

21

Paris

MÖ 3. yüzyılda Seine (Sen) Nehri etrafına kurulmuş olan Paris, Notre Dame (Notır Dam) Katedrali'nin yapılmasıyla Fransa'nın merkezi hâline gelmiştir. Sanayi Devrimi sonrası hızla göç alan şehirde Sorbonne (Sorbon) Üniversitesi'nin kuruluşu Paris şehrini bir bilim merkezi hâline getirmiştir. Paris, bütün Avrupa'ya hatta dünyaya yeni siyasi fikirlerin yayılmasında öncülük etmiştir. 1789 Fransız İhtilali, 1830 ve 1848 işçi devrimlerinin yaşandığı devrimler şehridir. Bilim, kültür, sanat alanlarında dünyanın önde gelen merkezlerinden biridir. Modanın da başkenti olarak anılan Paris, turistlerin en çok ziyaret ettiği şehirlerdendir.

İstanbul

22

İstanbul'da MÖ 5000'li yıllarda ilk yerleşimlerin kurulduğu tahmin edilmektedir. İstanbul; Roma, Bizans ve Osmanlı devletlerine başkentlik yapmıştır. Avrupa ile Asya kıtalarının kesiştiği bir noktada yer alır.

Yüzyıllar boyu çeşitli din, dil ve ırktan insanların bir arada yaşadığı bir şehir olan İstanbul, tarihi boyunca farklı kültürlere ev sahipliği yapmıştır. Osmanlı Devleti'nin bilim, sanat ve kültür alanlarında gelişmesi ile beraber İstanbul bir çekim merkezi olmuştur. Eğitim almak için çevre şehir ve ülkelerden insanlar buraya gelmiş, Ali Kuşçu gibi bilim insanları medreselerde dersler vermiştir.

Padişahların tanıdığı haklar sayesinde farklı medeniyetlerden insanlar burada yaşamışlardır.

Cami, sinagog, kilise gibi farklı inançlara mensup ibadethaneler İstanbul'da yan yana bulunmaktadır.

23

Kız Kulesi

"İstanbul; Roma, Bizans ve Osmanlı devletlerine başkentlik yapmıştır."

Medeniyete yön vermiş Roma, Konya, Eskişehir, Bağdat, Londra, Viyana, Şanghay, Dakar gibi şehirlerin kültürel özelliklerini yansıtan görseller bulunuz.
Bu görselleri sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

ŞEHİRLE İLİŞKİMİZ

Şehirle insan arasında karşılıklı bir ilişki söz konusudur. Önce insanlar kendi duygu ve düşüncelerine uygun şehirler kurarlar. Sonra şehirler, kurulmalarında etkili olan duygu ve düşünceleri gelecek nesillere aktararak insanları etkiler. Belki de bu nedenle insanları tanımak istediğimizde ilk sorduğumuz sorulardan biri "Nerelisin?"-dir. Sanki aynı şehirde yaşayanlar bir uzlaşma içindedir. Alışkanlıkları, davranışları ve yaşam biçimleri benzerdir. Çünkü insanlar yaşadıkları şehirlerin kültürel dokusundan etkilendikleri gibi ekonomik, sosyal yapısından ve ikliminden de etkilenmektedir. Bulundukları ortamın imkânlarından yararlanarak hayatlarını sürdüren insanlar, o çevrenin hayat standardıyla yetişir.
İnsanın şehirle ilişkisinin başladığı ve bittiği yer, evdir. Evinden dışarıya adım attığında şehirle ilişki kurmaya başlayan insan, evine döndüğünde o ilişkiye bir süreliğine ara vermiş olur.

Şehirle kurulan ilişkiler çok farklıdır. İnsan, şehrin mimarî yapısıyla olduğu kadar işlevleriyle de ilişki içindedir. Şehrin mekânları olan sokaklar, meydanlar, parklar, alış veriş mekânları, kamusal alanlar ve ibadet mekânları farklı anlam ve boyutlarıyla şehirde yaşayanları etkiler. Eğitim, ticaret, ibadet, sosyalleşme, rekreasyon, sağlık, çalışma, spor ve daha birçok farklı faaliyet şehirle şehirli arasındaki ilişkilerin önemli bir kısmını oluşturmaktadır.

24

Evimizden çıktığımızda şehirle ilk iletişimimiz sokak ile başlar. Sokaklar her şehirde farklı karaktere sahiptir. Dar, geniş, kıvrımlı, dik yokuşlu, taşlı ya da denize açılan sokaklar... Sokakların yapısını şehrin yer şekilleri ve iklimi kadar insanların yaşam tarzı da belirler. Sokaklar bizi şehre ulaştırır.

25

Bu görevinin yanı sıra sokaklar mahallenin ortak kullanım alanlarıdır. Komşuluk ilişkileri burada gerçekleşir. "Bizim sokak" ifadesiyle şehir ilk kez burada sahiplenilir. Önce sokakla sonra da sokaktakilerle iletişim kurulur.

Evden veya apartmandan çıkıldığında sokakta karşılaşılan insanlarla selamlaşmak, onlara hatırlarını sormak iletişimi başlatır. Pencere önünde oturan ve dışarıyı izleyen birini tanımıyor olsak da selamlaşmak, hem onu hem bizi mutlu edecek hem de sokağı sahiplenmemizi sağlayacaktır. Böylece sokak bizim için güvenli bir alan hâline gelecektir.

26

Sokağı geçip şehrin merkezine doğru ilerlediğimizde bizi genellikle bir çarşı karşılar. Çarşı, Osmanlı şehrinde toplumsal hayatın merkezidir. Günümüzde şehirlerde yaygınlaşan alışveriş merkezleri çarşılara ilgiyi azaltsa da bu çarşılar önemini hâlâ sürdürmektedir.

27

Hemen her türlü ürünün satıldığı bu çarşılara herkesin yolu düşer.

28

Şehirde üretilenler, insanların ihtiyaç ve alışkanlıkları buradaki ticarete yön verir. Bazı şehirlerde bakırcıların, demircilerin ya da dokumacıların çok olması tesadüf değildir.

29

Şehirde yaşayan insan aynı zamanda yaşadığı mekânların yapısını da belirler. Düz damlı kerpiç evler, cumbalı ahşap evler, tek katlı evler, çok katlı evler, kapıları sokağa açılan ya da yüksek duvarlarla çevrili bahçelere açılan evler o şehrin doğal koşulları kadar insanların yaşam biçimini de yansıtır.

30

İnsanın şehirle ve şehrin mekânlarıyla kurduğu ilişkinin boyutu kendisinin de şehirlilik düzeyini belirlemektedir. Çünkü şehirli olmak sadece şehirde yaşamaktan ibaret değildir. *Büyük İslâm düşünürü ve ilk sosyolog İbn Haldun'a göre şehirli* ***"Şehirde geniş ve mükemmel bir surette medeni yaşayan kimse" dir.***

30

Geniş ve mükemmel surette yaşamak ise şehirde yaşamanın gereklerini yerine getirmekle sağlanabilmektedir.

Yaşadıkları çevreden etkilenen insanların içinde bulundukları çevreye, şehre ve insanlara karşı sorumlulukları ve görevleri bulunmaktadır.

Bu sorumlulukların en önemlisi; atalarından miras olarak aldıkları, binlerce yıllık geçmişi olan şehri gelecek nesillere yaşanabilir bir şehir olarak bırakma bilincidir.

31

Çevreyi kirletmeden ve tahrip etmeden, tarihî ve kültürel dokuya zarar vermeden yaşanmalıdır. Birlikte yaşamak; anlayış ve saygı çerçevesinde komşuluktan alışverişe, trafikten gürültü yapmamaya kadar tüm insani ilişkileri, sevgiyi, yardımlaşmayı, dayanışmayı sağlamakla mümkün olur.

2. ÜNİTE

ŞEHİRDE YAŞAM

2.1. Şehirdeki sosyal yaşamı fark eder.

2.2. Medeni yaşantının kurallara uymakla mümkün olabileceğini kavrar.

2.3. Şehrin fırsat ve riskler içerdiğini fark eder.

2.4. Engelsiz yaşam alanlarının önemini kavrar.

2.5. Şehrin sadece insanlardan oluşmadığını, diğer canlılar karşı şefkatli ve duyarlı olmanın gerekliliğini kavrar.

ŞEHİR VE SOSYAL YAŞAM

“ Yaşam mekânı olarak şehirler sosyal hayatın çok hareketli olduğu yerlerdir.”

Şehirler, sosyal hayatın çok hareketli olduğu yerlerdir. Şehirlerde insanların gündelik yaşamlarını sürdürmelerini kolaylaştıran çok çeşitli yaşam alanları ve kurumsal yapılar bulunmaktadır. Sinema, tiyatro, lokanta, pastane, müze, galeri, kütüphane, ibadethane, otel, kahvehane, park gibi yerler sosyal yaşamın canlı olduğu mekânlardır. Bu mekânlarda insanlar yeme, içme, ibadet etme, eğlenme gibi ihtiyaçlarını yerine getirirler.

1

2

3

Bu yaşam alanları ve kurumlar bir şehrin siyasi, ekonomik, dinî, kültürel yaşamını ve kimliğini de yansıtır. Örneğin bir şehirdeki ibadethanelerin yapısı, kütüphanelerin çokluğu ve çeşitli kültür mekânlarının varlığı o şehri bir başka şehirden ayırt etmemizi sağlar.

Şehrin sosyal yaşamının özellikleri şunlardır:
1. Şehirlerde farklı sosyal gruplar vardır.
2. Şehirlerde insanlar birbirinden farklı işlerde çalışırlar.
3. Şehir yaşamını düzenleyen yazılı ve yazısız kurallar vardır.
4. Şehirlerde çok çeşitli kültürel faaliyetler yapılmaktadır.
5. Şehir yaşamında eğitim kurumları yaygın ve çeşitlidir.
6. Şehir yaşamının temelinde ekonomik etkinlikler önemli bir yere sahiptir.

Şehirler, kırsal alanları da içine alarak büyür. Günümüzde şehirler, önemli değişimler yaşamaktadır. Bu değişimin başında köyden kente nüfus hareketleri gelmektedir. Türkiye'de 2018 yılı verilerine göre nüfusun %93,76'sı il ve ilçe merkezlerinde yaşarken belde ve köylerde yaşayanların oranı %6,24'tür. Dolayısıyla şehirler, nüfusun çoğunluğunun yaşadığı temel yerleşim yeri hâline gelmiştir. İnsanların göç etmelerinin çeşitli nedenleri vardır. Günümüzde ekonomik, toplumsal, kültürel, eğitim, eğlence ve güvenlik gibi nedenlerden dolayı şehirlere göç edilmektedir. Nüfustaki değişime bağlı olarak da şehirlerde çok hareketli bir yaşam vardır.

4

Şehirlerde nüfusun fazla olması; çevre kirliliği, trafik, yoksulluk, işsizlik, gecekondulaşma, altyapı yetersizliği, kültürel yabancılaşma gibi birçok soruna yol açmaktadır.

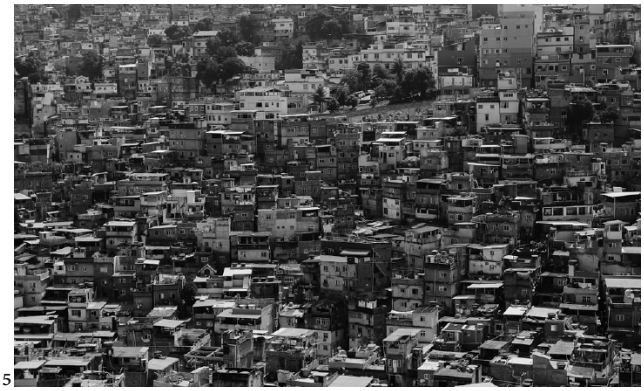
5

6

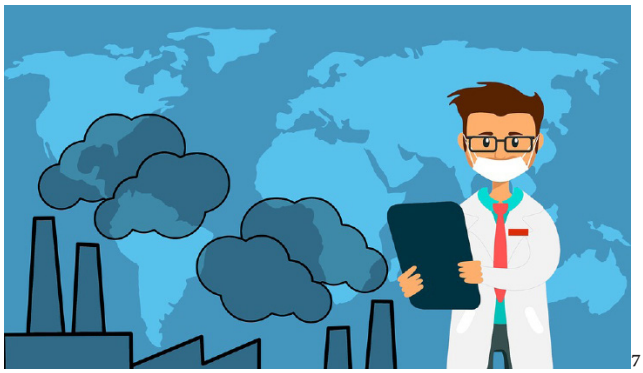
7

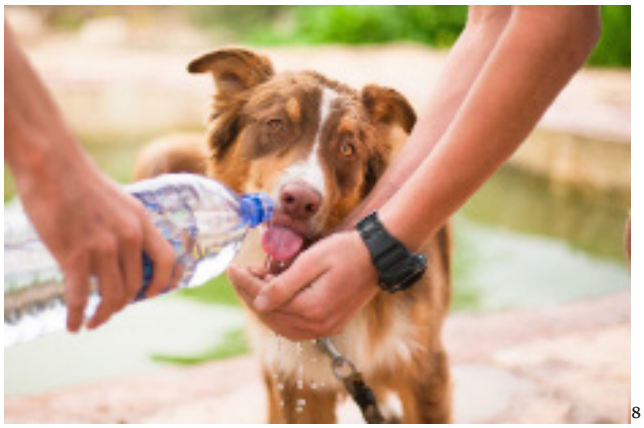
8

Bireylerin birbirlerine karşı ilgisizliği, dayanışma ve yardımlaşmanın azalması, sosyal ilişkilerin zayıflaması da başka bir önemli bir sorun olarak ortaya çıkmıştır.

9

"Dayanışma"; *bir toplumu oluşturan bireylerin duygu, düşünce ve ortak çıkar birliği ile birbirlerine bağlanmaları ve her konuda birbirlerine destek olmalarıdır.*

"Yardımlaşma" *ise bireylerin yalnız başına üstesinden gelemeyecekleri durumlar karşısında başkalarından aldığı destek ve katkıdır.*

Sosyal yardımlaşma ve dayanışma bir milleti, toplumu, şehri ayakta tutan önemli unsurlardandır.

10

İnsanlar genellikle sadece ihtiyaçlarını karşılamak için birbirleri ile iletişim kurmaktadır. Bundan dolayı insanlar arasındaki dayanışma ve yardımlaşma duygusu azalmaktadır.

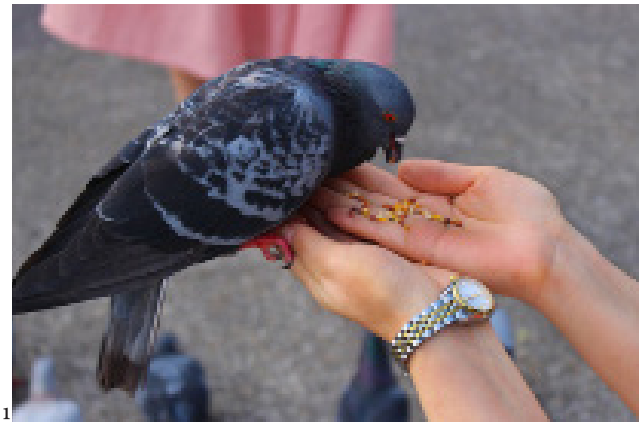
11

Bu ihtiyacı karşılamak üzere günümüzde şehirlerde profesyonel biçimde çalışan hayır kurumları, dernekler, vakıflar ortaya çıkmıştır.

12

Bireyler dinî, ahlaki, insani ilkelere dikkat ederek dayanışma ve yardımlaşma duygusunu şehir yaşamında tekrar canlandırabilirler.

İslam dini yardımlaşmaya, dayanışmaya ve komşuluk ilişkilerinin gelişmesine büyük önem vermiştir. ***Peygamberimiz Hz. Muhammed'in "Komşusu açken tok yatan bizden değildir."*** hadisi komşuluk ilişkilerinin, dayanışma ve yardımlaşmanın önemini vurgulamaktadır.

13

"Sosyal yardımlaşma ve dayanışma bir milleti, toplumu, şehri ayakta tutan önemli unsurlardandır."

Bir toplumun huzuru, mutluluğu, geleceği bireyler arasındaki sosyal dayanışma ve yardımlaşma ruhuna bağlıdır. Bazen insanlar sosyal hayatta kendi gayretleriyle üstesinden gelemeyecekleri sorunlarla karşı karşıya kalabilirler. Böyle durumlarda toplumsal dayanışma ve yardımlaşma içerisinde hareket edebilmek, "millet" olmanın bir gereğidir. Bu dayanışma, yardımlaşma ve birliktelik duygusunu birçok örnek olayda görmek mümkündür.

14

Örneğin deprem ve sel gibi doğal afetlerde insanların birbirlerine yardım etmesi bunun bir göstergesidir.

15

16

Türk milleti 1999'da Marmara'da, 2011'de Van'da meydana gelen depremlerde büyük bir yardımlaşma ve dayanışma örneği göstermiştir.

Türk milleti sadece doğal afetler karşısında değil toplumsal olaylar karşısında da bu dayanışma ve yardımlaşmanın en güzel örneğini vermiştir.

Örneğin 15 Temmuz 2016'da hain darbe girişimine karşı milletimizin kahramanca mücadele etmesi bunun bir kanıtıdır.

17

18

DEMOKRASİ ZAFERİ

15 TEMMUZ
DEMOKRASİ VE MİLLİ BİRLİK GÜNÜ

MEDENİ YAŞANTININ GEREKLERİ

"Medeni insan, medeni yaşam" gibi ifadeleri mutlaka duymuşsunuzdur. Bu ifadelerde geçen medeni kelimesinin ne anlama geldiğini hiç düşündünüz mü?

Medeni kelimesi sözlükte "şehirleşmiş, uygar" anlamlarına gelmektedir. Şehirler çok sayıda insanın bir arada yaşadığı yerlerdir. Şehirde belirli bir düzen içerisinde, karşılıklı saygı çerçevesinde bir yaşam sürdürülmesi gerekmektedir. Medeni bir yaşantı sürdürebilmek şehirde yaşamanın gereklerindendir. Şehirde yaşayan insanlar, şehir hayatını düzenleyen görgü ve nezaket kurallarına uymak durumundadır. Bu kurallar, insanların bir arada bulundukları her ortamda davranışlarını düzenler. Apartman, park, alışveriş merkezi, ibadethane ve toplu taşıma araçları insanların toplu olarak bulundukları yerlerdendir. Bu mekânlarda belirli kurallara uygun davranmak gerekir. Çünkü şehirde yaşayan insan, şehri paylaştığı diğer insanlara karşı sorumludur. Bu sorumluluk görgü ve nezaket kurallarına uymayı gerektirir. Bakın bir arkadaşımız bu kuralları yaşamında nasıl uyguluyor:

Ben Melike, ailemle birlikte 4 katlı bir apartmanda yaşıyoruz. Evimize girerken ayakkabılarımı kapı önünde bırakmamaya dikkat ederim. Televizyonun sesini komşularımızı rahatsız edecek şekilde açmam. Ayrıca çöplerimizi kapı önüne koyarken apartman yönetiminin belirlenen saatlere uymaya özen gösteririm. Toplu taşıma araçlarını kullanırken diğer yolcuları rahatsız etmemek için yüksek sesle konuşmam. Bu araçlarda engelli, yaşlı, hamile veya çocuklu yolculara yer veririm.

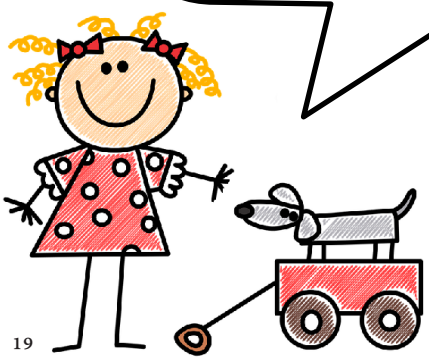

19

Sizler de günlük hayatınızda uyduğunuz kuralları düşünerek Melike'nin söyledikleri-ne neler ekleyebilirsiniz?

İlk Çağ düşünürlerinden Aristoteles (Aristo) "***Bir şehir, farklı insanların yaşadığı mekânlardan oluşur. Benzer insanlar bir şehir meydana getiremezler.***" demiştir.
Yani şehirlerde farklı özelliklere sahip birçok insan yaşamaktadır. Bu farklılıklara saygı göstermeli, bu farklılığın şehrimizi zenginleştirdiğini unutmamalıyız.

Şimdi şehir yaşamında uymamız gereken kuralları inceleyelim.

İbadethaneler, insanların dini inançlarının gerektirdiği şekilde ibadet ettikleri yerlerdir. İbadethanelere giderken temiz ve uygun kıyafetler giymeliyiz. İbadethanelerde yüksek sesle konuşmamalı, ibadet edenlerin dikkatini dağıtacak davranışlarda bulunmamalıyız.

Piknik alanları ve parklarda ağaçlara ve diğer bitkilere zarar vermemeliyiz. Diğer insanların rahatsız olacağı şekilde müzik dinlemek, gürültü yapmak gibi davranışlardan kaçınmalıyız. Çöplerimizi çöp kutularına atmalıyız.

Katılacağımız törenlerin türüne uygun şekilde giyinmeli, sessizce töreni izlemeli, gerekiyorsa beğenimizi alkış gibi davranışlarla ifade etmeliyiz. Törene vaktinde gitmeliyiz. Tören akışını bozacak söz ve davranışlardan kaçınmalıyız.

Sinema ve tiyatro gibi kültür-sanat faaliyetlerinin gerçekleştiği mekânlara zamanında gitmeli, cep telefonumuzu kapatmalıyız. Gösteri sırasında diğer insanları rahatsız edici her tür davranışlardan kaçınmalıyız.

Alışverişte, alacağımız ürünü seçerken rafları ve tezgahı dağıtmamalı, görevli lere karşı nazik olmalıyız. Alışverişimiz bittikten sonra kasada sıraya girmeliyiz. Yaşlı, engelli, hamile ya da çocuklu kimselere öncelik vermeliyiz.

ŞEHRİN FIRSATLARI VE RİSKLERİ

ŞEHİRDE SIRADAN BİR GÜN

Sabahın erken saatleri... Şehir sakinlerinin çoğu uyurken bazıları çalışmaya başlamış bile. Temizlik işçileri caddeleri süpürüyor, ardından araçla caddeler yıkanıyor. Fırıncılar çoktan ekmek pişirmeye başlamışlar. Bazıları ise daha evlerine gitmemiş bile. Hastanedeki nöbetinden dönen doktor, güvenlik görevlileri ve daha birkaç kişi hâlâ dışarıda.

20

21

Sabahın ilerleyen saatlerinde caddeler iyice kalabalıklaşıyor. Herkes bir yerlere koşuşturuyor. Yetişkinler işe gitmek için yola çıkmış, çocuklar ise okullarına gidiyor. Şehirde pek çok okul var, tabii pek çok da öğrenci. Caddeler otobüs ve arabalarla doldu. Neyse ki bir yere ulaşmak için kullanabileceğimiz pek çok ulaşım aracı var: otobüs, metro, tren...

22

İki araba köşede çarpışmış ve iki caddeyi de tıkamış. Araç kuyruğu uzayıp giderken insanlar işlerine vaktinde ulaşamayacakları için kaygılı.
Pazarcılar tezgâhlarını kuruyor. Dükkânlar birer birer açılıp müşteriler için hazırlanıyor. Şehirde ne çok dükkân var.

Şehrin hemen çıkışında yer alan fabrikaların bacalarından dumanlar tütmeye başladı bile. Bu dumana araçların yaydığı egzoz gazları da eklenince bazen gökyüzü gri bir bulutla kaplanıyor.

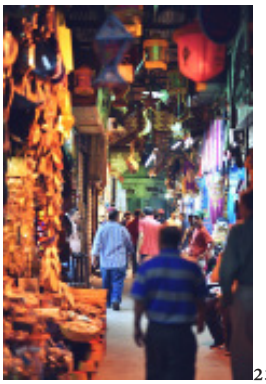
23

Müze ziyaretçilere açıldı. Öğretmenleriyle birlikte bir grup öğrenci, müzenin önünde içeri girmek için bekliyor.
Yol çalışması yapan işçiler kazı yaparken bir su borusunu patlatmışlar.
Etrafa yayılan su, bir aracın kayarak kaldırıma çıkmasına neden oluyor. Kaldırımda yürüyen bir genç yaralanıyor.

24

Hemen bir ambulans çağrılıyor. Neyse ki şehirde pek çok hastane var. Ambulans yaralıyı alarak en yakın hastaneye götürüyor.

25

Öğlen oldu. Herkes yemek yemek için hazırlanıyor. Öğrenciler öğlen tatilinde okul bahçesini dolduruyor.

26

Ofis çalışanları caddedeki lokantalarda karınlarını doyuracakları bir yer arayışında. Ancak hava bozuyor. İlk yağmur damlaları düşerken insanlar şemsiyelerini açıyor ya da kapalı alanlara kaçıyor. Aniden bir kapkaççı pazarda gezen birinin çantasını çalıyor. Etraftakiler onu kovalarken ortalık karışıyor. Polis çağrılıyor.

27

Öğleden sonra yağmur şiddetini artırdı. Şiddetli rüzgâr, şemsiyenin altındaki insanların bile ıslanmasına neden oluyor.

28

Okuldaki son ders bitti. Okul çıkışı parktaki spor sahasında maç yapmak için sözleşen öğrenciler koşarak evlerine gidiyor.

29

Pazarcılar tezgâhlarını toplamak zorunda kaldı.

Akşamüzeri yağmur şiddetini iyice artırdı. Sokaklar su altında kaldı. İnsanlar su birikintisi içinde karşıdan karşıya geçmekte zorlanıyor, çöplerle tıkanan mazgalları belediye işçileri açmaya çalışıyor.

30

Bir müddet sonra sokaklardan sanki dereler akıyor, önüne gelen her şeyi sürüklüyor. Bir mağazaya sığınan yaşlı kadın "Her yer betonla kaplandı. Suyu emecek toprak kalmazsa böyle olur." diye söyleniyor. Yağmur durdu ve şehre karanlık çöktü. Dükkânlar birer birer kapanıyor, çalışanlar toplu taşıma araçlarına binmek için duraklara doğru ilerliyor. Tiyatroya giden seyirciler yerlerine oturmuş, oyunun başlamasını bekliyorlar. Sanat galerisindeki resim kursu başlamış bile. Karanlıkta evlerine dönmeye çalışan insanlar, çevreden gelebilecek tehlikelere karşı dikkatli olmaya çalışıyor.

31

Tenha sokaklardan geçerken her gün gazetelerde okudukları tehlikelere karşı uyanık olmaları gerektiğini hatırlıyorlar.

Okuduğunuz metinde şehrin hangi fırsat ve risklerinden söz edilmiştir? Bunlara başka neler ekleyebilirsiniz?

Günümüzde dünya nüfusunun %54'ü şehirlerde yaşamaktadır. Büyük şehirlerdeki iş imkânlarının fazlalığı, kırsal bölgelere oranla yaşam kalitesinin yüksek oluşu insanları şehirde yaşamaya yönlendiren unsurlardan bazılarıdır. Bunun yanında sağlık hizmetlerinden faydalanabilme, devletin ve belediyelerin sağladığı hizmetlere erişimin kolay oluşu, çocuklara daha iyi eğitim sunma gibi nedenler sebebiyle insanların birçoğu şehirlerde yaşamayı tercih etmektedir. Bütün bunlar, insanların gözünde şehirleri daha önemli hâle getirmektedir.

Şehirler, insanlara birçok imkân sunmaktadır. Bu da şehirlere olan ilgiyi artırmaktadır. Fakat çok sayıda insanın bir arada yaşaması ve plansız şehirleşme, birçok sorunu da ortaya çıkarmaktadır. Bu sorunlardan bazıları; doğal afetlerle başa çıkamama, çevre kirliliği, trafik sorunu, şehre uyum problemleri ve çeşitli suçlarla karşılaşmadır. Bunlarla baş edebilmemizin en güzel yolu şehirde yaşarken karşılaşabileceğimiz sorunların farkında olmaktır. Aynı zamanda bu sorunlara kişisel ve toplumsal olarak nasıl çözümler üretebileceğimiz üzerine düşünmektir.

ŞEHRİN FIRSATLARI:

Eğitim Fırsatları

• Şehirler, okul öncesi eğitimden yükseköğretime kadar insanların isteklerine ve yeteneklerine göre birçok farklı eğitim kurumuna erişme imkânı sunar (meslek liseleri, güzel sanatlar lisesi, sınavla öğrenci alan liseler, özel okullar, üniversiteler).
• Derslik sayısı, spor salonu, yurt, kütüphane, atölye, laboratuvar gibi imkânlar kırsal bölgelerdeki eğitim kurumlarına göre daha fazladır.
• Öğrencilerin ilgi ve isteklerine göre çeşitli kurs, sosyal ve sportif faaliyetlere katılma imkânı vardır.
• Eğitimle alakalı konferans, seminer, sempozyum gibi etkinlikler de şehir merkezlerinde gerçekleştirilmektedir.

Sağlık Fırsatları

• Şehir hastaneleri, araştırma hastaneleri, tıp fakülteleri şehir merkezlerindedir.
• Şehir merkezlerinde uzman doktor ve sağlık personeli sayısı kırsala göre çok daha fazladır.
• Evde bakım hizmetlerine şehir merkezlerinde daha kolay ulaşılabilir.
• Şehir merkezlerindeki hastaneler, kırsal bölgelerdekilere göre daha donanımlıdır.

32

İş Fırsatları

• Fabrikalar, imalathaneler, atölyeler şehir merkezlerine daha yakındır.
• Otel, lokanta gibi hizmet sektörleri genellikle şehir merkezlerindedir.
• Ticari faaliyetler daha çok şehir merkezlerinde yürütülmektedir.
• Birçok meslek alanı, şehir merkezinde faaliyet göstermekte ve insanlar yeteneklerine göre daha kolay iş bulabilmektedir.

Sanat, Spor Fırsatları ve Sosyokültürel Fırsatlar

33

- Sinema, tiyatro ve sergi salonları şehir merkezlerindedir.
- Şehir merkezlerinde her branştan spor kulüplerine katılabilme imkânı vardır.
- Spor müsabakalarını izleyebilme imkânı vardır.
- Sivil toplum kuruluşları şehir merkezlerinde bulunmaktadır.
- Sanatla ilgili eğitim veren kurumlar daha çok şehir merkezlerindedir

34

Ulaşım Fırsatları

- Toplu taşıma araçları şehirlerde daha yaygın kullanılmaktadır.
- Şehir merkezi ve çevresinde kara yolları oldukça gelişmiştir.
- Şehir merkezlerinin ulusal ve uluslararası ulaşımı kolaydır.

ŞEHİRDE KARŞILAŞILABİLECEK RİSKLER:

Şehir, fırsatlar sunduğu kadar bazı riskler de içerir. Doğal afetler, şiddet, madde bağımlılığı, trafik kazaları, cinsel istismar şehirde de karşılaşılabilecek risklerden bazılarıdır.

Deprem, sel, heyelan gibi doğal afetler insanların kontrolü dışında gerçekleşir. Afetler gerekli önlemler alınmadığı takdirde can ve mal kayıplarına yol açar. Şehirlerde nüfus fazla olduğundan daha fazla zarara neden olan afetler, çoğunlukla kısa sürelerde gerçekleşir. Doğal afetleri önlemek insanoğlunun elinde olan bir durum değildir. Fakat insanlar doğal afetlere karşı bazı önlemler alarak can ve mal kayıplarını önleyebilir veya azaltabilir.

DEPREM

Ülkemizin yüz ölçümünün %42'si birinci derece deprem kuşağı üzerindedir. Bazı büyük şehirlerimizin birinci derece deprem bölgeleri üzerinde kurulduğu, nüfusumuzun yarıdan fazlasının buralarda yaşadığı bir gerçektir.

Depremlerin oluşturacağı hasarları azaltmanın en etkin iki yolu depreme dayanıklı yapılar inşa etmek ve toplum olarak depreme karşı alınacak önlemler konusunda bilinçlenmektir

Deprem Öncesinde, Sırasında ve Sonrasında Yapılması Gerekenler:

- Binanızın depreme dayanıklılığının kontrol edilip edilmediğini öğreniniz.
- Aile bireyleri ile deprem sırasında nasıl davranacağınızı konuşunuz.
- Kitaplık, yüksek mobilya gibi kolay devrilebilir eşyalar ile ağır eşyaların duvarlara veya döşemeye sıkıca sabitlenip sabitlenmediğini kontrol ediniz. Eşyalarınızı üzerinize düşmeyecek şekilde yerleştiriniz.
- Deprem çantasını ailenizle birlikte hazırlayınız.
- Bina içinde iseniz deprem sırasında sakin olup cesaretinizi toplayınız ve koşuşmayınız.
- Sağlam bir masa, sıra, mobilya yanına çömelerek başınızı koruyunuz. Pozisyonunuzu sallantı duruncaya kadar değiştirmeyiniz.
- Bina içinde kalınız. Tiyatro, okul gibi kalabalık yerlerde iseniz kesinlikle merdivenlere, asansörlere panikle koşmayınız.

35

• Bina dışında iseniz binalardan dökülecek yıkıntı ve camlardan, elektrik direk ve tellerinden uzakta, güvenli bir yerde depremin durmasını bekleyiniz.
• Köprü, üst geçit ve tünellerden uzak durunuz. Eğer mümkünse ağaç, direk ve enerji nakil hatlarından uzakta kalınız.
• Büyük bir depremden sonra artçı depremler mutlaka devam edecektir. Bu depremlere karşı hazırlıklı olunuz.
• Özellikle ilk üç gün içerisinde yetkililer izin vermedikçe sağlam evlerinize dahi girmeyiniz. Aile bireylerinizi bir arada tutunuz ve açık bir yerde bekleyiniz.
• Varsa yaralılara ilk yardım yapınız.
• Evinizi veya binanızı terk ederken kalın tabanlı ayakkabılarınızı giyiniz. Yanınıza kıymetli eşyalarınızı, kalın giyecek, battaniye, biraz içme suyu ve yiyecek alınız.
• Enkaz ve yıkıntılar arasında, cadde ve sokaklarda gelişigüzel dolaşmayınız.

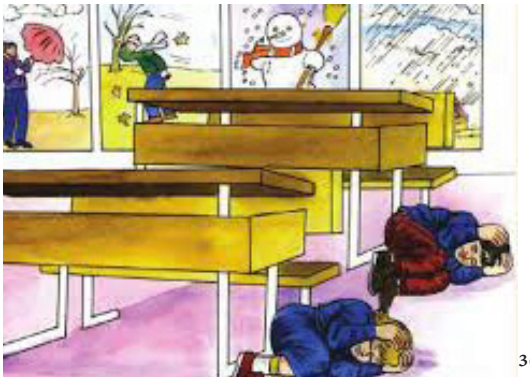
36

SEL

Seller doğal afetlerin en yaygınlarından biridir. Bazı sel olayları birkaç gün içinde meydana gelirken ani sel baskınları birkaç dakika içinde yaşadığımız çevrenin sular altında kalmasına sebep olabilir. Sel felaketleri maddi zarara yol açmakta hatta bu felaketler sonucu can kayıpları da yaşanmaktadır. Çarpık şehirleşme sonucu dere yataklarının doldurulup imara açılması, nehir yataklarının değiştirilmesi ve altyapı yetersizlikleri sel felaketlerinin yaşanmasının başlıca sebepleridir. Eğer sel tehlikesi olan bir çevrede yaşıyorsak bulunduğumuz çevrede selin ortalama yüksekliğinin ne olabileceğini öğrenmeye çalışmalıyız. Acil durum eylem planları hakkında önceden bilgi edinmeliyiz. Ayrıca sel anında tahliye yollarını sığınabileceğimiz yerleri öğrenip tahliye için hazırlıklı olmalıyız.

37

TRAFİK

Ülkemizde meydana gelen trafik kazaları sonucu her yıl binlerce vatandaşımız hayatını kaybetmekte, on binlercesi de yaralanmaktadır. Türkiye'de ve dünyada meydana gelen trafik kazalarında en büyük kusur insana aittir. İnsanlar trafikte sürücü, yaya, yolcu kimlikleri ile farklı roller üstlenmektedir. Bu yüzden özellikle kalabalık şehirlerde yaşıyorsak hepimiz trafik güvenliği bilincine sahip, çevresine karşı sorumluluklarını bilen bireyler olmalıyız.

Trafikte yaya olarak uymamız gereken kurallar:

• Cadde ve sokaklarda kaldırımdan yürümeliyiz.
• Yaya kaldırımı olmayan yerlerde yolun solundan yürümeliyiz.
• Karşıdan karşıya geçerken önce sola, sonra sağa, daha sonra yine sola bakıp öyle geçmeliyiz. Kesinlikle yaya geçidini kullanmalıyız.
• Duran bir taşıtın önünden ve arkasından geçmemeliyiz.
• Trafik polisinin işaretlerine uymalıyız.
• Trafik polisinin olmadığı yerlerde trafik işaretlerine dikkat etmeliyiz.
• Trafik lambası kırmızı yanarken kesinlikle karşıdan karşıya geçmemeliyiz.
• Taşıtlara hiçbir nedenle asılmamalıyız.
• Taşıtlardan inerken taşıtın tam olarak durmasını beklemeliyiz.
• Karanlıkta açık renkli kıyafetler giyerek yola çıkmalı ve yolun solundan yürümeliyiz.

38

ŞİDDET

Hepimiz günlük hayatımızda çevremizdeki insanlarla ilişkiler kurarız. Bu ilişkilerin sağlıklı olarak yürütülebilmesi her şeyden önce karşılıklı saygı ile mümkündür. Evimizde, okulumuzda ve sosyal hayatımızda karşılaşacağımız sorunların en iyi çözüm yolu konuşarak meseleyi halletmektir. Aldığımız bütün bu önlemlere rağmen fiziksel ve ruhsal olarak bir şiddet durumu ile karşılaşabiliriz. Böyle durumları ailemizle, okul yönetimiyle, öğretmenlerimizle veya rehberlik servisiyle mutlaka paylaşmalı, onlardan yardım istemeliyiz.

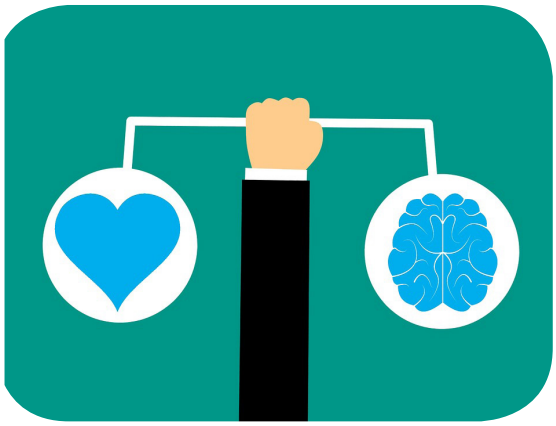

39

Gerçek duygu ve düşüncelerin yansıtıldığı açık bir iletişim, karşı tarafın ihtiyacına saygılı ve güvene dayalı ilişkilerle gerçekleşir. Sorunu net bir şekilde tanımlamak şiddete gerek kalmadan çatışmanın olumlu sonuçlanmasını, her iki tarafın da kazanmasını sağlayacaktır.

Engelsiz Yaşam

"Benim adım Mert. Yürüme engelliyim. Sadece bacaklarımı kullanamıyorum, o kadar. Bu yüzden bir tekerlekli sandalyem var. Ülkemizde yürüyemeyen, konuşamayan, işitemeyen, göremeyen ya da zihinsel engeli olan milyonlarca insanın olduğunu biliyor musunuz? Siz de şaşırdınız değil mi? Çünkü etrafta çok fazla engelli görmüyorsunuz.

Peki, **neden?"**

Mert'in sorusuna ne cevap verirsiniz?

40

Ülkemizde engelli yurttaşlarımız toplumun önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Engelli bireyler özel mekânlarını belli bir oranda kendi ihtiyaçları doğrultusunda düzenlemektedir. Ancak yaşadıkları mekândan dışarıya adım attıklarında, kentsel/kamusal mekânlara ulaşabilme ve bu mekânları rahat bir şekilde kullanabilmede birçok sorunla karşılaşmaktadır.

41

Onların kentsel yaşama katılım alanındaki ihtiyaçları, engelli olmayan yurttaşlarımızla aynıdır. Bu nedenle tüm yurttaşların kent mekânlarına ulaşmasını sağlamak çok önemlidir. Engelli bireyler de bir başkasının yardımına ihtiyaç duymadan işe, okula, alışverişe, spor alanlarına, parklara, ibadethanelere kolaylıkla gidebilmelidir. Bunun için öncelikle ulaşım olmak üzere şehirlerin altyapılarının düzenlenmesi gerekir. Bunu sağlamak en başta belediyelerin görevidir.

42

Şehirlerin mimari planlanmasının temel amacı, kullanıcıların ihtiyaçlarını tam anlamıyla karşılamaktır.

43

Kısaca tasarımın merkezinde kullanıcı vardır. Fiziksel mekânlar söz konusu olduğunda kullanıcı profili çok çeşitli ve değişkendir. Yaşlılar, kalıcı ve geçici engelliler, hamileler de bu kullanıcı kitlesi dâhilindedir. Toplumdaki tüm bireyler için fiziksel yeterlilik geçici bir durumdur. Engelsiz yaşam alanına yalnızca engelli bireyler ihtiyaç duymaz. Herkes yaşamının bir bölümünde bazı kısıtlılıklarla yaşamak durumunda kalabilir. Bir çocuğun, bir hamilenin ya da kol veya bacağı kırılmış bir kişinin, çocuk arabasıyla çocuğunu gezdiren bir ebeveynin, yaşlı bir kişinin hareket kabiliyetleri bu kısıtlılıklara örnek gösterilebilir.

Engelli bireylere engelsiz bir şehir hayatı sunmak onların kendilerini gerçekleştirmelerine imkân tanıyarak daha kaliteli bir yaşam sürdürmelerini sağlayacaktır. İstediği zaman, istediği saatte, dışarıda kimseye muhtaç olmadan dolaşabilmek, alışverişini yapıp bir çay bahçesinde çay yudumlayabilmek, yeni çıkan bir filmi akranlarıyla birlikte sinemada izleyebilmek, ibadetlerini yerine getirmek vb. hiçbir zaman sorun olmamalıdır. Engelli birey bütün bunları özgürce yapabilmelidir. Bunun için öncelikle ulaşım olmak üzere şehirlerin altyapılarının düzenlenmesi gerekir.

44

Şimdi engelsiz yaşam alanlarını doğru uygulayan şehirlerden birkaç örnek inceleyelim:

Kaldırımlar yüksek olmamalı, genişlikleri bir tekerlekli sandalye veya bebek arabası gibi araçların sığacağı boyutta olmalıdır. Kaldırımdaki rampalar bu araçların iniş çıkışlarını kolaylaştıracak genişlikte ve eğimde olmalıdır. Yaya kaldırımında güzergâhın görme engelliler tarafından baston ile kolaylıkla algılanmasını sağlayıcı, hissedilebilir yüzeylerden oluşan kılavuz izler olmalıdır.

Engelli vatandaşların güvenli bir şekilde kullanabileceği görsel ve sesli uyarı sistemleri olmalıdır.

Toplu taşıma araçlarındaki rampa sistemi sayesinde bebek arabasıyla ya da engelli aracıyla ulaşım araçlarına rahatça binilebilmelidir.

Üst geçitlerde bedensel engellilerin kullanabilmesi için asansörler bulunmalıdır.
Engellilerin spor ve eğlence amaçlı faaliyetlerde bulunmaları için plaj, spor salonu, sinema, tiyatro gibi yerlerde gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

45

ŞEHİRDEKİ DİĞER CANLILAR

Şehir sadece insanlardan, binalardan, yollardan ve araçlardan oluşmaz. Ağaçları, çiçekleri, insanları ve hayvanlarıyla bir bütündür. Şehirde insanlar kadar diğer canlıların da yaşama hakkı vardır. Bu yüzden insan, diğer canlıların da haklarını gözetmeli; onlara karşı merhametli ve duyarlı olmalıdır. Diğer canlılara karşı duyarlı olmak, yaşadığımız çevrenin doğal koşullarının ve çeşitliliğinin korunmasıyla mümkündür. Bilim insanları, insan hayatının devamı için doğadaki çeşitliliğin sürdürülmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu nedenle, şehrimizde yaşayan diğer canlıları da düşünerek hareket etmeliyiz.

Hem tarihte hem de günümüzde insanların doğaya ve diğer canlılara karşı duyarlılıklarının birçok örneği vardır. Sakarya Büyükşehir Belediyesi, Arifiye ilçesinde gerçekleştirdiği yol yapımı sırasında 270 yaşındaki çınar ağacına zarar vermemek için yol projesini

46
Arifiye' deki Çınar

değiştirmiştir. İzmir Büyükşehir Belediyesi de aralarında yüz yıllık çınarların bulunduğu 50 ağacı koruma altına alarak bu ağaçların bakımını yapmıştır. Ülkemizin birçok şehrinde hayvan barınakları kurulmuştur. Bu sayede sokak hayvanlarının bakım, barınma ve sağlık hizmetleri karşılanmaktadır. Atalarımız sıcak günlerde kuşların su içmesi, kanadı kırık leyleklerin tedavisi, dağda aç kalan kurtlara et verilmesi, sokak köpeklerine yiyecek temini, yaralı atların iyileştirilmesi için vakıflar kurmuşlardır. Ayrıca cami, medrese, saray gibi binaların güneş alan ve rüzgâr vurmayan cephelerinde, insanların ulaşamayacağı yükseklikte kuş evleri yapmışlardır.

47 **Osmanlı Kuş Evleri**

48 **Osmanlı Kuş Evleri**

1930 yılında Ulu Önder Atatürk Yalova'da köşkün çatısına zarar verdiği için çınar ağacının dallarının kesilmesine razı olmamıştır. Ağacın dallarının kesilmesinin yerine binanın tramvay rayları üzerinde biraz ileriye alınmasını emretmiştir. Bu olaydan dolayı günümüzde bu köşk "Yürüyen Köşk" olarak anılmaktadır.

49 **Yürüyen Köşk**

50 **Yürüyen Köşk - Çınar**

51 **Yürüyen Köşk**

Şehir; tabiattan, yeşilden, maviden, şefkat ve duyarlılıklardan yoksunluk demek değildir. Aksine şehir; güzelliğin, şefkatin ve duyarlılığın sembolüdür. Atalarımızın yüzyıllarca sergilediği duyarlılığı ve şefkati biz de şehrimizdeki diğer canlılara karşı göstermeliyiz. Aşağıda bu konuda neler yapabileceğimiz ile ilgili birkaç örnek uygulama okuyacaksınız.

Siz de çevrenizde gördüğünüz veya yaptığınız uygulamaları söyleyiniz.

Kamuya açık parklar, bahçeler ve ağaçlıklı yollar bizim için sadece bir hava değişikliği anlamına gelmez, bunlar şehrin ve şehir sakinlerinin ciğerleridir adeta. Buradaki bitki ve hayvanları korumalı, onlara zarar vermemeliyiz.

52

Kuşların ulaşabileceği yerlere yiyecek ve su bırakabiliriz. Kuşlar bunları fark edip yiyecek ve o yere tekrar gelecektir.Basit malzemeler kullanarak yapacağımız kedi ve köpek evleri ile onların soğuktan korunmasına biraz olsun yardımcı olabiliriz. Yattıkları yerin biraz daha sıcak olması için evde kullanmadığımız battaniyeleri içine yerleştirerek ya da dışına sararak onlar için daha sıcak bir yuva yapabiliriz.

Soğukta kedilerin 6, köpeklerin 17 saat aç kalırlarsa donarak öldüklerini biliyor muydunuz?

53

Onların vücut sistemleri yemek yiyerek ısı salgılayabiliyor. Boşalan yoğurt kapları bu iş için en ideal parçalar. Kedi ve köpeklerin ulaşabileceği yerlere artan yiyecekleri ve biraz su bırakarak birçok canlının hayatını kurtarabiliriz.

Yaralı ve hasta olduğunu düşündüğümüz bir hayvan gördüğümüzde yetkililere bildirmeliyiz. Belediyeler yaralı hayvanları alıp tedavi etmektedir.

Ülkemizde hayvanlara iyi ve uygun muamele edilmesini; hayvanların rahat yaşamalarını, onların en iyi şekilde korunmalarını; her türlü mağduriyetlerinin önlenmesini sağlamak amacıyla 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu çıkarılmıştır.

Bu kanuna aykırı davranmanın suç olduğunu ve bu suçu işleyenlerin cezalandırıldığını biliyor muydunuz?

3. ÜNİTE

ŞEHRİMİ TANIYORUM

3.1. Yaşadığı ilin coğrafi konumunu ve coğrafi özeliklerini araştırır.

3.2. Yaşadığı şehirdeki insan doğa etkileşimini açıklar.

3.3. Yaşadığı şehrin demografik yapısını açıklar.

3.4. Yaşadığı şehirde karşılaşılabilecek doğal afetleri araştırır.

3.5. Yaşadığı ilin dünden bugüne idari yapısını tanır.

3.6. Yaşadığı şehrin kuruluş ve gelişim sürecini araştırır.

3.7 Yaşadığı şehre komşu vekardeş şehirlerin benzer ve farklı yönlerini araştırır.

"DÜNYANIN MERKEZİ ÇORUM'DAN MERHABALAR; Çorum ilinin coğrafi konumu ve özelliklerini tanımaya ne dersiniz?

1

COĞRAFİ KONUM

Karadeniz Bölgesi

Çorum Orta Karadeniz Bölgesi'ndeki az yüksek, parçalanmış ve aşınmış dağ sıralarıyla İç Anadolu platolarından olan Yozgat Platosu arasında bir geçit yerinde bulunmaktadır.
Çorum ili; Karadeniz Bölgesi içerisinde Orta Karadeniz Bölümü'nde yer almaktadır. Doğuda Amasya, güneyde Yozgat, batıda Çankırı, kuzeyde Sinop, kuzeydoğuda Samsun, güneybatıda Kırıkkale ile çevrilidir.

Yüzölçümü: 12.820 km²dir. Deniz seviyesinden yüksekliği(rakım) 801 m'dir.

***SORU :** İstanbul'un mu yoksa Çorum'un mu yüzölçümü daha fazladır?*

FİZİKİ ÖZELLİKLER

DAĞLAR

2 **Kösedağ**

İlimiz sınırları içinde yer alan dağlar fazla yüksek değildir. Orta Karadeniz Bölümü'ndeki Canik Dağları ile Ilgaz ve Küre Dağları'nın başlangıç noktalarını teşkil eden silsileler güneydoğusunda bulunan Bozok Yaylası'na gittikçe azalır. Ortalama yükseltileri 1500 m dolayındadır. Merkez ilçenin kuzeyinde Eğerci dağ sıraları, batı yönde Alagöz Dağı ve Köse Dağı yer alır. Bu iki dağ sıraları arasında Kırkdilim Boğazı bulunmaktadır.

Osmancık ilçesindeki Kızılırmak Vadisi boyunca uzanan Çal ve Ada dağları, Kargı ilçesi sınırları içinde devam ederek Çorum 'un en yüksek dağlarından olan Kös Dağı'ndaki Erenler Tepesi'ne (2079 m) ulaşılır.

VADİLER

Kızılırmak, Yeşilırmak ve kolları, Çorum ilinden geçerken birçok vadinin oluşmasına neden olmuştur. Başlıcaları şunlardır;

- Hatap Vadisi
- Harami Vadisi
- Kırkdilim Vadisi
- Sayacak Vadisi
- Hışır Vadisi

3
Kırkdilim Vadisi

Fotoğrafta görülen kapının bir mezar kapısı olduğunu biliyor musunuz?

Milattan önce 2. yüzyıla ait Çorum - Osmancık karayolu Kırkdilim geçişindeki Kapılıkaya Anıtsal Kaya Mezarı, turizme kazandırılamayan eşsiz tarihi yapıtlardan sadece birisidir.

Çorum'un yaklaşık 27 km kuzeyinde, Laçin ilçesinin Kırkdilim mevkiinde oldukça sarp, kayalık ve akarsu tarafından yarılmış derin vadilerin oluşturduğu engebeli arazi üzerinde bulunan kaya mezarı, kuzeye doğru uzanan bir kaya blokunun burun kısmının kuzey-batı köşesinde yer almaktadır.

4
Kapılıkaya

Komutan İkezios'a ait olduğu bilinen kaya mezarı Helenistik Dönem'e ait. Çay seviyesinden 65 metre yükseklikteki kaya mezarının yamuk biçimli bir podyum zemini bulunuyor. Podyumdan 8 basamaklı merdivenle ikinci platforma, oradan da 12 basamaklı merdivenle mezar önündeki podyuma geçiliyor. Mezar odasının kapısı üzerinde "İkezios" yazısı yer alırken, mezar odasının duvarlarında ise girişin sağ ve solunda niş şeklinde oyulmuş ölü şekilleri yer alıyor.

OVALAR

Çorum Ovası
Merkez ilçesi üzerinde, 750-800 m yüksekliktedir. Üzerinde Bayat, Ömerbey, Deliler, Gürcü, Elemin, Sarmaşa, Buluz, Celilkırı ve Yaydiğin köylerinin toprakları bulunmaktadır.
Ovanın doğu ve kuzey yönlerinde fay hatları vardır.

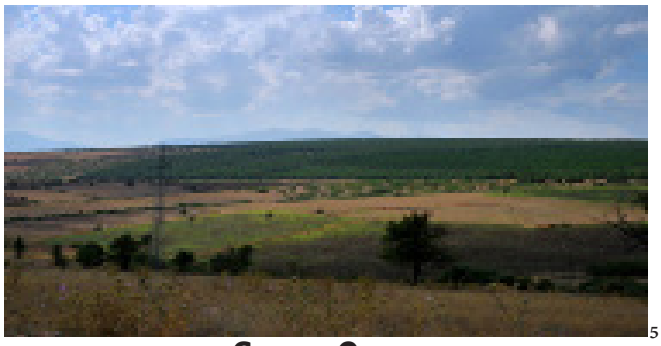
5
Çorum Ovası

Başlıca diğer ovalar şunlardır:

Bozboğa Ovası, Ovasaray Ovası,
Seydim Ovası, Hüseyin Ovası, Osmancık Ovası, Düvenci Ovası, Delice Ovası,
Hamamözü Ovası, Mecitözü Ovası, Dedesli Ovası, Irmak Ovası, Taybı Ovası, Budaközü Ovası.

AKARSULAR

Çorum ilindeki akarsular, sularını ülkemizin iki önemli akarsuyu olan Kızılırmak ve Yeşilırmak havzalarına boşaltırlar.

6

Kızılırmak Havzası

KIZILIRMAK
Kızılırmak Çorum ilinden geçen kısmı 182 km'dir. Bu geçiş yerleri Bayat, İskilip, Osmancık, Kargı ilçeleri ve köyleridir.

YEŞİLIRMAK
Çorum ili topraklarını sulayan önemli suların bir kısmı da Yeşilırmak'ın önemli kollarından Çekerek Irmağı'na dökülmektedir. Merkez ilçe, Alaca, Mecitözü ve Ortaköy'den çıkan sular bu ırmağın önemli sularındandır.

GÖLLER

İlimiz doğal göller bakımından fakirdir. Birkaç doğal gölden biri Eymir (Gölünyazı) Gölü'dür. Yazın suları azalan göl, sazlık ve bataklıktır. İlkbahar aylarında ayrıca merkez ilçede Uyuz Gölü ve Kırkgöz adı verilen küçük gölcükler de oluşur.

7

Eymir Gölü

BARAJLAR

İlimizde D.S.İ tarafından taşkın, koruma, bataklık kurutma ve sulama çalışmaları yapılmaktadır. İlimizde bulunan barajlarımızdan bazıları şunlardır: Alaca, Çorum, Hatap, Koçhisar, Obruk, Yenihayat, Evci, Hitit, Gökpınar, Kunduzlu, Derekargım, Köprübaşı, İncesu.

İlimizin en büyük barajı olan Obruk Barajı'na yakından bakalım.

8

Obruk Barajı

Obruk Barajı Çorum'da Kızılırmak üzerinde sulama, içme suyu ve enerji üretmek amacıyla 1996-2002 yılları arasında inşa edilmiştir.

GÖLETLER

Aksu, Alacahöyük, Ahmetoğlan, Bozdoğan, Evciyenikışla, Geven, Gökçedoğan, Hıdırlık, İnegazili, Pınarlı, Seydim, Sincan, Daniş, Kızkaraca, Yeraltı, Figani, Kozören, Seyitnizam, Kızılhamza, İbrahimköy, Söğütyolu göletleridir.

Çorum'da doğal göllerin yanı sıra yukarıdaki göletlerimiz enerji üretimi ve sulama faaliyetleri dışında bulundukları çevreye eşsiz bir görüntü katmaktadır. Bu göllerin ve göletlerin çevresinde mesire alanları, yürüyüş parkurları bulunmakta; ayrıca buralarda olta balıkçılığı ve su sporları yapılmaktadır. Turizme kazandırılmaya yönelik çalışmalar da devam etmektedir.

YAYLALARIMIZ

Şehrimiz genelinde çok sayıda yayla bulunduğundan yayla kültürü oldukça yaygındır. Çorumlular bu sayede yazın serinlerken geçim kaynaklarından biri olan hayvancılığı da sürdürmektedir.

9 **Bayat Yaylası**

10 **İskilip Yaylası**

Çorum'un en yüksek dağı olan Kargı ilçesindeki Köse Dağı zirvesinde Abdullah Yaylası, Kargı Yaylası yer alır. Ayrıca İskilip, Bayat, Başpınar, Karaca yaylaları

ŞELALELER

Höşür Şelalesi (Hattuşaş), Örencik Şelalesi (Merkez Örencik köyü), Karayanık Şelalesi (İskilip ilçesi Sorgun köyü), Kızılcaoluk Şelalesi (Kargı ilçesi Başköy)

11 **Höşür Şelalesi**

İKLİM

Çorum, Karadeniz ikliminden İç Anadolu iklimine geçiş bölgesinde bulunmaktadır. Yazlar sıcak ve kurak, kışlar soğuk ve kar yağışlıdır. Kışın kar yoğunluğu yüksek yerlerde artmakta ve köy yolları kapanarak ulaşımı sekteye uğratmaktadır.
İlin kuzey bölgesinde yer alan Kargı, Osmancık, İskilip, Laçin, Dodurga, Oğuzlar ve Bayat ilçeleri İç Karadeniz geçiş ikliminin etkisinde kalan ilçelerdir.
Çorum, Karadeniz ikliminden İç Anadolu iklimine geçiş bölgesinde bulunmaktadır. Yazlar sıcak ve kurak, kışlar soğuk ve kar yağışlıdır. Kışın kar yoğunluğu yüksek yerlerde artmakta ve köy yolları kapanarak ulaşımı sekteye uğratmaktadır.

İlin kuzey bölgesinde yer alan Kargı, Osmancık, İskilip, Laçin, Dodurga, Oğuzlar ve Bayat ilçeleri İç Karadeniz geçiş ikliminin etkisinde kalan ilçelerdir.

12

Çorum il merkezi, Sungurlu, Alaca, Boğazkale, Ortaköy, Mecitözü ve Uğurludağ ilçeleri İç Anadolu step ikliminin özelliklerini gösterir.

İl genelinde yaz mevsiminde öğleden sonra başlayarak gece saat 22'ye kadar esen poyraz etkilidir. Bazen ters yel de denen sıcak ve kavurucu bu rüzgâr tarım alanları için zararlıdır. Kışın kuzeyden yıldız rüzgârı, İlkbaharda güneybatıdan lodos eser. Bu rüzgârlar bol yağış getirir. Kimi zaman da doluya neden olur. Sonbaharda genellikle sakin bir hava gözlenir. Halk arasında bu aylara sağır aylar adı verilmiştir.

BİTKİ ÖRTÜSÜ VE DOĞAL HAYAT

Çorum ilinin güney bölgesinin doğal bitki örtüsü bozkırdır (step). İlkbahar yağışları ile birlikte yeşerirler, sonbaharda kururlar. Papatya, gelincik, deve dikeni, kapari, köygöçüren dikeni, çakırdikeni, kangal otu, sığırkuyruğu, yavşan otu, geniş yayılma alanı bulmuştur. Akarsu boylarında ise söğüt ve kavak çeşitlerine rastlanır.

13

Bozkır

14

Kapari Bitkisi

Kapari (Gebre Otu) Bitkisi: Evliya Çelebi 400 yıl önce kaleme aldığı Seyahatname'sinde Kapari bitkisinin şifalarından bahsetmiştir. Kapari beş ay boyunca meyve veren bir bitkidir. Erozyonu önlemek için orman amaçlı da dikimi yapılır. Kaparinin kökleri, yaprakları ve meyvesinin ilaç sanayinde kullanıldığını, gıda, kozmetik, boya, salamura ve sos olarak tüketildiğini biliyor musunuz? Kapari Dodurga ilçesi sakinlerinin geçim kaynaklarından biridir.

Alaca, Sungurlu, Ortaköy ve Mecitözü'nün yüksek kesimlerinde meşe, ardıç ve karaçam ağaçlarına rastlanır. İlkbahar ile birlikte çiğdem, yabani sümbül, yabani lale çiçekleri de görülür. İlin kuzeyindeki ilçelerde ise meşe ormanlarına ve iğne yapraklı ormanlara rastlanır.

15

Çiğdem

16

Deve Dikeni

17

Alıç

18

Sığır Kuyruğu

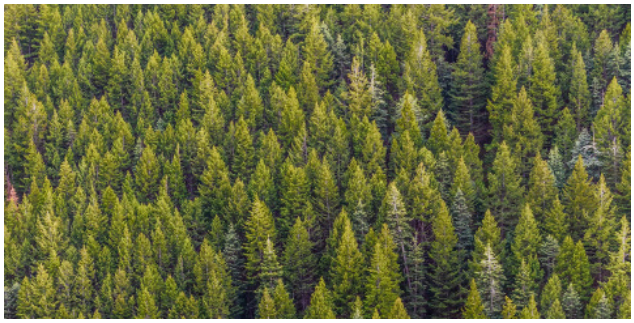

19

Orman

Deniz seviyesinden 1000-1200 m yüksek olan bölgelerde meşe, kızılcık, yabani erik, elma, alıç, yabani gül yaygın olarak görülür. Hacıhamza çevresinde seyrek olarak ıhlamur ağaçlarına da rastlanır.

Kargı, İskilip, Osmancık, Bayat ilçelerinde sarıçam, karaçam, köknar, kızılçam ağaçları görülmektedir.

Leblebi denilince akla gelen ilk şehir? :)

Cevabı biliyorsunuz. Elbette ki Çorum.

İlimizin gelenekselleşmiş bir ürünü olan leblebinin tam 32 çeşidinin olduğunu ve bu çeşitlerin artmaya devam ettiğini biliyor musunuz? Şehrimizde hangi sokakta yürürseniz taze kavrulmuş leblebi kokusunu alabilirsiniz. Şehrin meşhur sarı leblebisi kuru nohuttan yapılıyor. Nohutun leblebiye dönüşmesi bir buçuk ay emek gerekmektedir. Leblebi yapmak için öncelikle ateş tuğlası, kerpiç, tava ve karıştırıcıdan oluşmuş bir kavurma ocağı gerekmektedir. Kullanılacak odunlar bile özenle seçilir. Nohutlar boy boy ayrılıp 3 kez kavrularak yeme kıvamına getirilir.

20

Leblebi

YAŞADIĞIM ŞEHİRDEKİ İNSAN DOĞA ETKİLEŞİMİ

Tüm canlılar gibi insanlar da yaşamlarını sürdürdükleri doğal çevreden etkilenmektedir. Yaşadığımız çevredeki yeryüzü şekilleri (dağlar, ovalar, akarsular vb.), bitki örtüsü, iklim; beslenme, barınma, giyinme, ulaşım ve ekonomik etkenler yaşamsal faaliyetlerimizi büyük ölçüde etkiler. En çok tükettiğimiz besin maddelerini ve yaşam alanlarımızın yapımında kullanılan malzemeleri genellikle yakın çevremizden ediniriz. Kullandığımız giysilerin seçiminde de daha çok, doğa koşulları etkili olur. İklim, yaşanılan coğrafyada hem tarımsal üretim ve sanayi hem de ulaşım üzerinde etkilidir. İnsan ile doğa arasındaki bu etkileşim ilimizde de her alanda kendini göstermektedir.

İlimiz İç Anadolu Bölgesi'nin kuzeyinde bulunup Orta Karadeniz Bölgesi'nde yer alır. İlimizde geniş bozkırların yanı sıra Orta Karadeniz boyunca uzanan dağlar ve Kızılırmak'ın can verdiği geniş tarım arazileri bulunur. Bu yüzden ilimiz genelinde iklim çeşitlilik gösterir.

Karasal iklime sahip Çorum il merkezi, Alaca, Boğazkale, Mecitözü, Ortaköy ve Sungurlu ilçelerinde yazlar sıcak ve kurak, kışlar soğuk ve genellikle kar yağışlıdır. İlimizin bu bölümlerinde iklim ve toprak yapısının etkisiyle ağırlıklı olarak buğday, arpa, nohut, ayçiçeği, soğan, şeker pancarı yetiştirilir.

21 **Öğütülmüş Buğday**

Yetiştirilen bu ürünler tahıl ağırlıklı bir beslenme kültürü oluşturmuştur. Mayalı, bükme, yanıç, gözleme, çörek, su böreği, mantı, has baklava, keşkek Çorum mutfağının vazgeçilmezlerindendir.

Şehrimizin bu bölümlerinde yetiştirilen tahıl ürünlerinin yerinde işlenmesi de büyük bir ihtiyaçtır. Bu sebeple tahıl ve tahıl ürünlerini işleyecek değirmenlere ihtiyaç olmuştur. Tahılların işlenmesini sağlayan değirmenlerin üretimi ilimiz sanayiinde önemli bir yer tutar. Doğal koşullardan iklim ve bitki örtüsünün mimarimize de etkisi büyüktür. Soğuk geçen kış mevsiminden dolayı küçük pencereli ve korunaklı evler inşa edilir.

22 **Kerpiç Ev**

Geçmişte ağırlıklı olarak kerpiçten yapılan evlerin yerini şimdi betonarme ya da ilimizde üretilen tuğladan yapılan evler almıştır. Toprak yapısının kiremit ve tuğla üretimine uygun olması ve üretilen kiremit ve tuğlaların hem ilimiz ihtiyacını karşılaması hem de çevre illere pazarlanmasıyla birçok kişiyi iş imkânına kavuşturmuştur.

23 **Has Baklava**

Bayat, Dodurga, İskilip, Kargı, Lâçin, Oğuzlar, Osmancık ve Uğurludağ'ın ilçe sınırları içinden Kızılırmak geçmektedir. Kışları çok yağışlı, yazları ise sıcak ve kurak geçer. İklimin daha elverişli olması ve sulanabilir arazilerin de bulunmasıyla tarım ürünlerinde çeşitlilik görülür.

İlimizin diğer bölümlerinde yetiştirilen ürünlerin yanı sıra Kızılırmak Havzası'nda pirinç yetiştirilir.

24 **Osmancık (Pirinç) Çeltik Tarlaları**

Osmancık pirinci ülke genelinde kendi ismi ile anılır. Bir zamanlar saray sofralarını süsleyen İskilip dolması da İskilip'e özel bir pirinçten yapılmaktadır.

25 **İskilip Dolması**

İlimizin bu bölgelerinin yüksek kısımları ormanlık alanlardan oluşmaktadır ve kendine has mimarisiyle ahşap yayla evlerine rastlanır.

26 **Kargı Yayla Evleri**

Ormanlık bölgelerde küçükbaş hayvancılığı başlıca geçim kaynağıdır.
Dodurga ve Osmancık'ın kendine has kebap çeşitleri adından söz ettirir.

Kargı Sırık Kebabı 27

Kargı sırık kebabı ve bir peynir çeşidi olan Kargı tulumu yöresel lezzetlerdendir.

Kargı Tulum Peyniri 28

Ayrıca ceviz yetiştiriciliğine elverişliliğinden dolayı Oğuzlar ilçesinde yetiştirilen ceviz, Oğuzlar cevizi adıyla ülkemizde marka haline gelmiştir.

29

Oğuzlar Cevizi

İlimizde kış mevsiminin sert geçmesi nedeniyle kışın kalın ve yünlü, yaz mevsiminin sıcak geçmesinden ötürü ise açık renk ve ince giysiler tercih edilir.
İlimizin coğrafi özelliklerinin insan yaşamı üzerinde yeme-içme, giyim-kuşam, barınma, ekonomik faaliyetlere olan etkilerinin yanı sıra ulaşımı da etkilemektedir. Kışın kar yağışının etkili olduğu yerlerde ulaşım zaman zaman aksamaktadır.

ETKİNLİK

Aşağıdaki tabloyu bulunduğunuz yerin özelliklerine uygun olarak doldurunuz.

YAŞADIĞIM YER	
İKLİMİMİZ	
YETİŞTİRDİĞİMİZ TAHILLAR	
YETİŞTİRDİĞİMİZ SEBZELER	
EN ÇOK YETİŞEN MEYVELER	
ANNEMİN YAPTIĞI YEMEKLER	
DÜĞÜNLERDE İKRAM EDİLEN YEMEKLER	
YAZ KIYAFETLERİM	
KIŞ KIYAFETLERİM	
EVİMİZ HANGİ MALZEMELERDEN YAPILMIŞTIR?	
KIŞIN ISINMAK İÇİN KULLANDIĞIMIZ YAKACAKLAR	

İLİMİZİN NÜFUS ÖZELLİKLERİ

Karadeniz Bölgesi'nin İç Anadolu'ya açılan kapısı konumunda olan Çorum, Cumhuriyet Dönemi'nde il statüsü kazanmasıyla nüfus bakımından gelişme göstermiştir. Özellikle XX. yüzyılın ikinci yarısında sanayi ve ticaret yönünde hızla gelişen şehir, çevresinden aldığı göçler sonucunda orta ölçekli bir il haline gelmiştir.

İlin merkez nüfusu sürekli artarken, kır nüfusunda belirgin bir azalma dikkat çekmektedir. İlin nüfusunda cinsiyet oranı kadınlar lehine fazlalık göstermekte, kır nüfusunda bu fazlalık oranı daha da yükselmektedir. İl nüfusunun yaş yapısı daha çok gelişmekte olan ülkelerin yaş yapısına benzerlik göstermekte, ortalama ömür giderek uzamaktadır. Çorum'da nüfus yoğunluk değeri km²ye yaklaşık 42 kişi olup, nüfus yoğunluğu düşük iller ara-

30 **Çorum Şehir Merkezi (Genel Manzara)**

sında yer almaktadır. İl genel nüfusu 2018 yılı TÜİK verilerine göre 536.483'dür.
12.820 km²lik yüz ölçüme sahip olan ve Türkiye'de iller arasında alan değeri bakımından 19. sırada yer alan Çorum ilinin 1927 yılı yoğunluk değeri 22 kişi iken, 2018 yılı yoğunluk değeri ise 42'dir. (Oysa Çorum'un 2000 yılı nüfus yoğunluğu 47'dir). Dolayısıyla km²de yaklaşık 42 kişinin

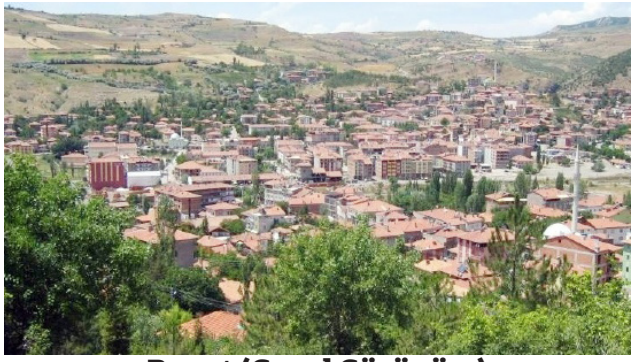

31 **Bayat (Genel Görünüm)**

İskilip (Merkez) 32

yaşadığı Çorum ili, Türkiye'nin seyrek nüfuslanmış yörelerinden birini oluşturmaktadır.
Yeryüzü şekilleri, iklim, bitki örtüsü, toprak verimliği ve sanayileşme gibi pek çok faktörün nüfus dağılış dokusu üzerinde etkili olduğu gözlemlenmektedir. Genellikle tarım topraklarının ve sulama imkânlarının genişlediği alanlar yoğun nüfuslu alanlar şeklinde belirirken, yükseltinin arttığı, ormanlık, tarım arazisinin ve veriminin azaldığı alanlar seyrek olarak nüfuslanmıştır.
Nüfusun belirgin ve önem arzeden özelliklerinden birisi, genellikle kadın nüfusun fazla olmasıdır.
2018 yılı nüfus değerlerine bakıldığında kadın nüfus oranının %50.48 olması, göçlerin başta gelen göstergelerindendir.
İl nüfusunda okuryazarlık oranı 2018 yılı verilerine göre %95,3'dür. Okuma-yazma oranı kadınlarda ilerleyen yaş gurubunda düşmektedir. Genel nüfus içerisinde okuma yazma bilmeyenlerin oranı %4,7'dir. Genel nüfus içerisinde okuma yazma bilmeyenlerin %81'ini kadınlar, %19'unu ise erkekler oluşturmaktadır.

33 **Göç**

İlçelere Göre Çorum Nüfusu

Yıl	İlçe	Toplam Nüfus	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu	Erkek %	Kadın %
2018	Merkez	294.807	146.299	148.508	%49,63	%50,37
2018	Sungurlu	49.082	24.192	24.890	%49,29	%50,71
2018	Osmancık	42.980	21.227	21.753	%49,39	%50,61
2018	İskilip	32.546	16.068	16.478	%49,37	%50,63
2018	Alaca	31.460	15.669	15.791	%49,81	%50,19
2018	Bayat	16.525	7.933	8.592	%48,01	%51,99
2018	Kargı	15.684	7.573	8.111	%48,28	%51,72
2018	Mecitözü	15.655	7.840	7.815	%50,08	%49,92
2018	Ortaköy	8.696	4.374	4.322	%50,30	%49,70
2018	Uğurludağ	8.252	4.228	4.024	%51,24	%48,76
2018	Dodurga	6.368	3.093	3.275	%48,57	%51,43
2018	Oğuzlar	5.483	2.660	2.823	%48,51	%51,49
2018	Laçin	4.770	2.429	2.341	%50,92	%49,08
2018	Boğazkale	4.175	2.093	2.082	%50,13	%49,87

34

Yıllara Göre Çorum Nüfusu

Yıl	Çorum Nüfusu	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu
2018	536.483	265.678	270.805
2017	528.422	261.605	266.817
2016	527.863	261.606	266.257
2015	525.180	259.993	265.187
2014	527.220	261.187	266.033
2013	532.080	263.906	268.174
2012	529.975	262.155	267.820
2011	534.578	265.163	269.415
2010	535.405	264.759	270.646
2009	540.704	268.501	272.203
2008	545.444	270.107	275.337
2007	549.828	271.942	277.886

35

Yaş yapısı bakımından Çorum nüfusunun %66'sının faal nüfustan (yetişkinlerden) oluştuğu görülmektedir. Çocukların oranı %21, yaşlı oranı ise %13'dür. Çorum nüfusunda yaşlı nüfus oranının Türkiye ortalamasından fazla olduğu görülür. (2018 Türkiye yaşlı nüfus oranı %8,8).

İl nüfusuna kayıtlı olan toplam nüfus içerisinde Çorum'da yaşayanların oranı giderek azalırken, Çorum nüfusuna kayıtlı olup diğer illerde yaşayanların oranı ise giderek artmaktadır. Bu durum Çorum'un göç yoluyla sürekli nüfus kaybeden bir ilimiz olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

İlimizde doğal nüfus artışı 2018 yılı verilerine göre ‰ 15,1 olup, Türkiye ortalamasına yakın bir değer göstermektedir (Türkiye ortalaması ‰ 14,7). Doğal nüfus artışının daha yüksek olduğu kır yerleşmelerinden gerçekleşen göçlerle kır nüfusu giderek azalmış, şehir nüfusu ise belirgin bir biçimde artmaya

36

Mecitözü (Genel Görünüm)

başlamıştır. İlimiz özellikle iç göçler bakımından Türkiye'nin önemli göç veren illerindendir. Çorum nüfusuna kayıtlı kişilerin daha çok Ankara'yı tercih ettiği Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'nden anlaşılmaktadır.

Cinsiyet oranlarının dağılışına bakıldığında kırsal alanlarda göç veren yörelere has kadın nüfus oranının fazlalığı görülür. Şehir nüfusunda ise 1927 ile 1960 yılları arasında kadın nüfus fazla erkek nüfus az iken, 1960 ile 2000 yılları arasında erkek nüfus fazla kadın nüfus azdır. 2000'den sonraki dönemde şehir nüfusunda da yine kadın nüfus erkek nüfustan fazladır.

39 **Osmancık (Genel Görünüm)**

37 **Kargı (Genel Görünüm)**

Çorum'da gerek doğum, gerekse ölüm oranları giderek düşmektedir. TÜİK verilerine göre 2018 yılı bebek ölüm oranı ‰7.8'dir.(Türkiye ortalaması ‰9.3) TÜİK verilerine göre ilimizde ortalama ömür 78.9 yaştır.(Kadınlarda 81.5,erkeklerde 75.9)

Çorum'un arazi yapısı itibarıyla çoğunlukla engebeli arazilere sahip olması, iş gücü imkânlarının sınırlı olması kır nüfusunun her geçen gün azalmasına ve göç hareketliliğinin yoğunlaşmasına sebep olmaktadır. İş gücü sorununun yerinde çözülmesi için gereken önlemler alınmalı, tarım ve hayvancılık yanında yerel el sanatları yeniden canlandırılmalıdır.

Şehrimizde Doğal Afetler ve Yaşamımıza Etkileri

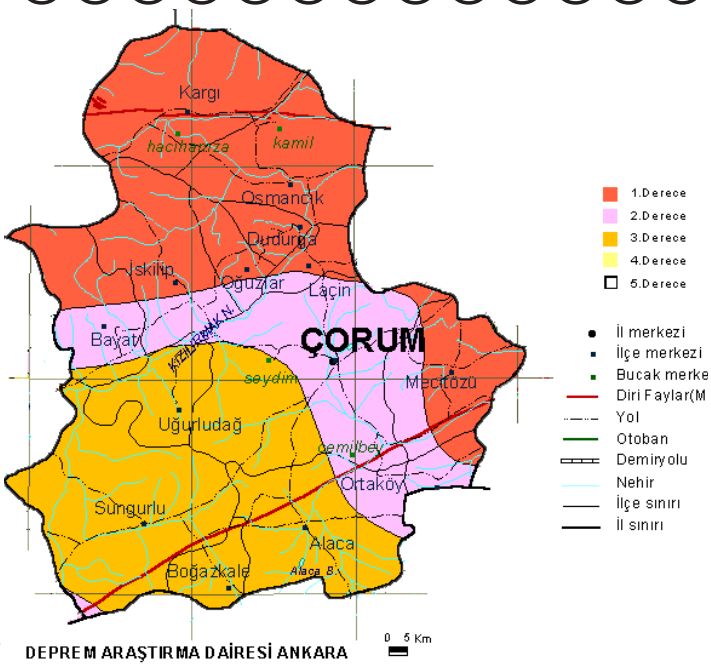

38 DEPREM ARAŞTIRMA DAİRESİ ANKARA

İnsanların kontrolü dışında doğada kendiliğinden oluşan, önemli oranda can ve mal kaybına yol açan olaylara doğal afet denir. Doğal afetleri engellemek pek mümkün değildir. Fakat bazı önlemler alarak hazırlıklar yaparak zararlarını azaltabiliriz.

İlimiz de Görülen Başlıca Doğal Afetler

- **Deprem**
- **Sel**
- **Erozyon**
- **Orman yangını**
- **Köy yangınları**
- **Şiddetli fırtına**
- **Dolu**

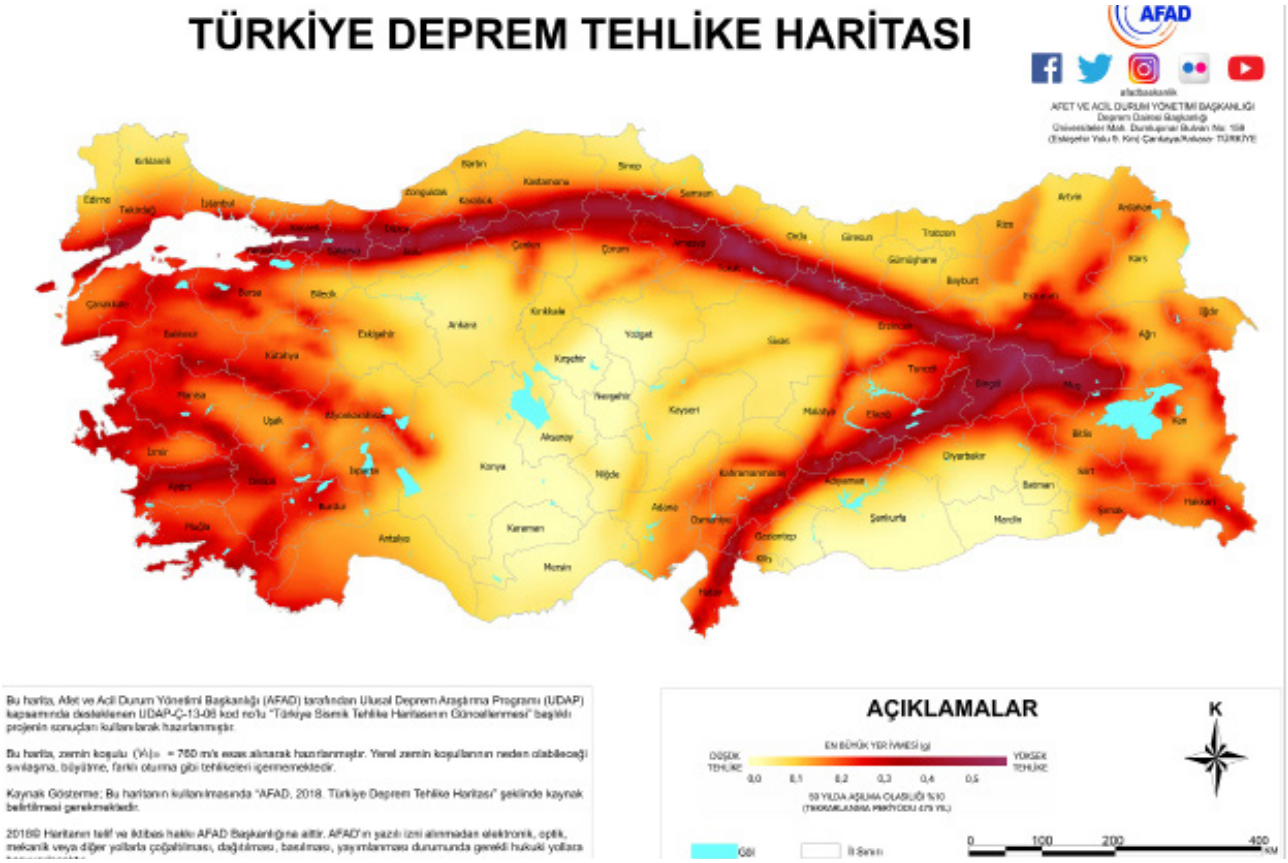

40

DEPREM

Depremler yerkabuğunda oluşan ani çatlakların yüzeyde oluşturduğu büyük sarsıntılardır. Oluştuklarında büyük can ve mal kaybına yol açabilmektedir. Depremleri önceden tespit etme ve önleme imkanı yoktur.

İlimiz ülkemizin her an deprem oluşma riski taşıyan Kuzey Anadolu Fay Hattı üzerinde yer almaktadır. Mecitözü, Osmancık, Kargı, Dodurga, Laçin, Oğuzlar ve İskilip ilçeleri bu fay hattının doğrudan etkileyebileceği yerlerdir.

42

Deprem

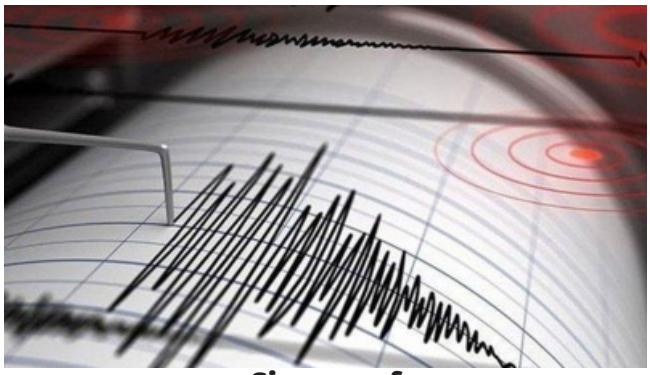
41

Sismograf

Çorum merkez ikinci derece olmasına rağmen bu fay hattının etki alanı içerisindedir. İlimiz sınırları içerisinde bu fay hattı üzerinde oluşabilecek bir depremin etrafındaki birçok yerleşim yerlerinde de yıkıntılara neden olabilir. Depremi önlememiz mümkün değil, fakat zararlarını azaltabiliriz.

Depremden Önce	Deprem Esnasında
• Yapılarımızı zemini sağlam yerlere inşa etmeliyiz. • Yapılarımızı depreme dayanıklı inşa etmeliyiz. • Dolap gibi düşebilecek ya da devrilebilecek eşyaları sabitlemeliyiz. • Acil durumda kullanılabilecek malzemeler koyduğumuz bir deprem çantası hazırlamalıyız	• Panik yapmamalıyız • Ellerimizi başımızın üzerine koyarak (elimizde yastık, kitap olabilir) hayat üçgeni oluşturabilecek sağlam eşyaların yanına çömelebiliriz. • Balkon, pencere ve asansörlerden uzak durmalıyız. • Telefonları acil durumlar dışında meşgul etmemeliyiz.

ETKİNLİK

***SORU :** Hazırlayacağınız bir deprem çantasında aşağıda ki malzemelerden hangileri bulunmalıdır? Hazırladığınız çantaya yerleştirir misiniz?*

1. El feneri	9. Su	17. İlaç
2. Top	10. Film	18. Pil
3. Giysi	11. Çakmak	19. Tarak
4. Konserve	12. Tavuk	20. Çakı
5. Bisküvi	13. Lahana	21. Musluk
6. Islak mendil	14. Battaniye	22. İlk yardım çantası
7. Raket	15. Defter	23. Ayna
8. Düdük	16. Silgi	24. Para

SEL

İlimizde bazen şiddetli yağışlar sel baskınlarına neden olabilmektedir. Şehir merkezimizde ve diğer ilçe merkezlerinde zaman zaman ev ve işyerleri sel baskınlarına uğrayabilmektedir. Tarım alanları zarar görebilmektedir.

İlimiz sınırları içerisindeki Obruk Barajı Kızılırmak üzerinde oluşabilecek sel baskınlarını büyük oranda ortadan kaldırmıştır. Şehir merkezlerindeki yağmur tahliye kanallarının yeterli olması, dere yataklarının ıslahı ve ağaçlandırma, sel baskınlarının oluşumunu engelleyip zararını azaltmaktadır.

43

Çorum (Sel)

44

EROZYON

Erozyon verimli toprakların sel suları ve rüzgarlarla aşınarak yok olması şeklindeki bir doğal afettir. Erozyon sonunda araziler verimliliklerini kaybederek çölleşmeye doğru gitmektedir. İlimizdeki açık ve eğimli araziler bu tehlike ile karşı karşıyadır.
Erozyonla mücadelede çözüm oldukça basittir. Ormanların korunması ve ağaçlandırma erozyonun önlenmesi için en önemli çalışmalardır. Ayrıca eğimli arazilerin taraçalandırılması yatay şekilde işlenmesi diğer önlemlerdendir.

ORMAN YANGINI VE KÖY YANGINLARI

Önemli miktarda orman alanlarına sahip olan ilimizde orman yangınları yaz aylarında ciddi tehditler oluşturmaktadır. Kargı, Osmancık, Dodurga, Lâçin bu tehlikenin en çok olduğu yerlerdir. Orman yangınlarının nedeni çoğunlukla insan kaynaklıdır. Yasak olmasına rağmen anız yakılması, piknikçilerin dikkatsizliği en önemli sebeplerdendir.
Köy yangınları ise daha çok ahşap konutların yaygın ve birbirine çok yakın olduğu ormana yakın köylerimizde önemli kayıplara neden olmaktadır. Çeşitli sebepler ile bir evde başlayan yangın kısa sürede diğer evlere sıçrayarak birçok evin yanmasına neden olmaktadır. Köy yangınları en çok Kargı, İskilip ve Bayat ilçelerimizde meydana gelmektedir.

45
Köy Yangını

DOLU

İlkbahar ve yaz başlarında şiddetli dolu yağışı ile karşılaşılabilmektedir. En çok tarım yapılan araziler ve trafikteki araçlar olumsuz etkilenmektedir. Dolu aynı zamanda çeşitli yaralanmalara da neden olmaktadır.

46
Dolu

ŞİDDETLİ FIRTINA

İlimizde fırtınalar zaman zaman yıkıcı olabilmektedir. Fırtına maddi hasarlara ve çeşitli yaralanmalara yol açabilmektedir.

48

49

İDARİ YAPI

İlimizin Osmanlı İmparatorluğu'ndan önceki idari tarihçesi hakkında net bir bilgi yoktur. Danişmendli Beyliği Dönemi'nde Çorum'a ilbeyi (vali) atanmıştır. Vilayet statüsü o zamandan beri devam etmektedir.

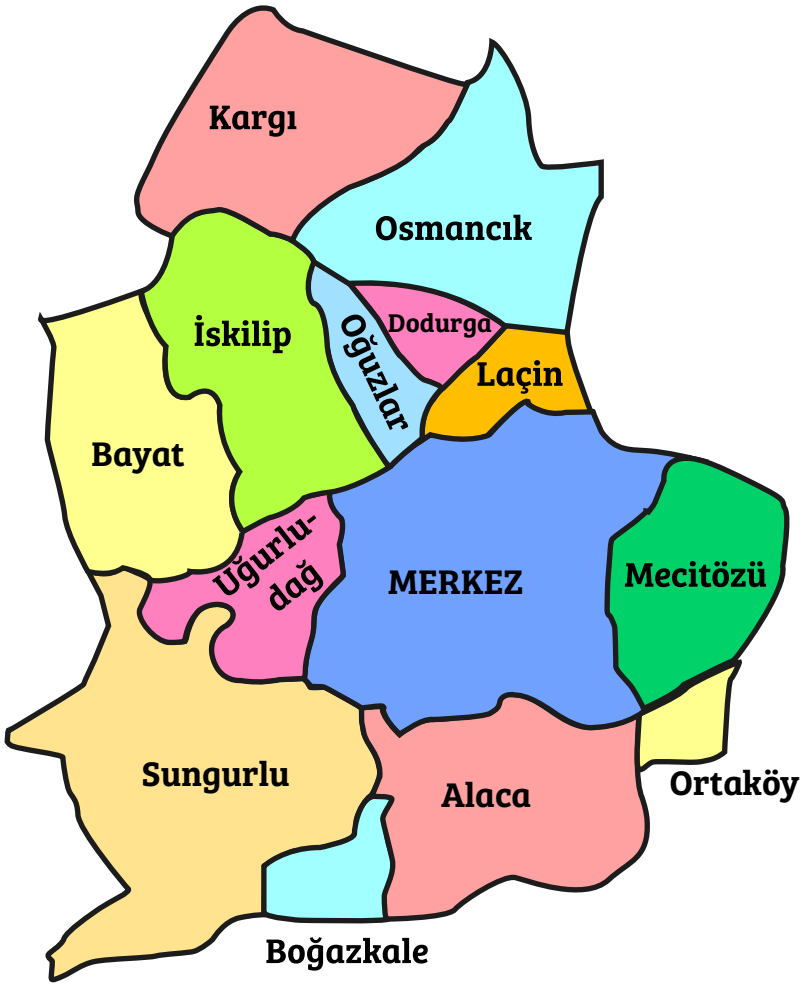

Osmanlı döneminde ise, Kanuni Sultan Süleyman'ın ilk yıllarıyla birlikte Çorum'un sancak merkezi olarak Sivas vilayetine bağlandığını görmekteyiz. Daha sonraki yıllarda ise 1591 yılında Ankara'ya,1595'te ise Amasya'ya bağlı sancak olarak idari statüsünü aynen devam ettirmiştir.1864 yılına gelindiğinde ise sancak statüsü kaldırılarak Yozgat'a bağlı bir kaza yapılmıştır.1921 yılında tekrar sancak merkezi olmuştur.

Çorum, 20 Nisan 1924 tarih ve 491 sayılı yasayla Alaca, İskilip, Osmancık, Mecitözü ve Sungurlu ilçeleri kendisine bağlanarak il durumuna getirilmiştir. 1953'te Kastamonu'nun Kargı İlçesi de Çorum'a bağlanmıştır. 1958'de Bayat, 1959'da Ortaköy, 1987'de Boğazkale ve Uğurludağ, 1990'da da Lâçin, Oğuzlar ve Dodurga ilçe haline dönüştürülmüştür. İlin merkez ilçe ile birlikte 14 ilçesi, 2 beldesi ve 760 köyü mevcut olup, 443 adet de mezrası olmak üzere toplam 1.219 yerleşim birimi bulunmaktadır.

50

İLÇELERİMİZİ TANIYALIM

1. MERKEZ

Çorum, Ankara-Samsun karayolu üzerinde Ankara'ya 235 km, Samsun'a 167 km mesafededir. Çorum'un genel nüfusu 2018 yılı TÜİK verilerine göre 536.483'tür. Bu nüfus 265.678 erkek ve 270.805 kadından oluşmaktadır. Yüzde olarak ise %49.52 erkek,%50.48 kadındır. İl merkezinin nüfusu ise 294.807'dir.

Merkez ilçede toplam 23 mahalle ve 198 köy bulunmaktadır.

51

Şehir Merkezi

Çorum, değişik uygarlıklara ev sahipliği yapmış bir yerleşim yeridir. Bizans'a bağlı Nikonya adlı bir il iken,1075 yılında Danişmend Melik Ahmet Gazi tarafından fethedilmiştir.1398 yılında Kadı Burhanettin Beyliği'nden Yıldırım Beyazıt tarafından alınıp sancak merkezi olarak Sivas'a bağlanmıştır.

Merkez ilçe ve çevresi dağ ve tepelerle çevrilidir. Merkez ilçe karasal iklim özellikleri taşır. Yazları sıcak ve kurak, kışları soğuk ve kar yağışlıdır. Doğal bitki örtüsü olarak genellikle stepler yer alır. Dağlık bölgelerde çoğunlukla meşe ve az miktarda da olsa çam bulunmaktadır.

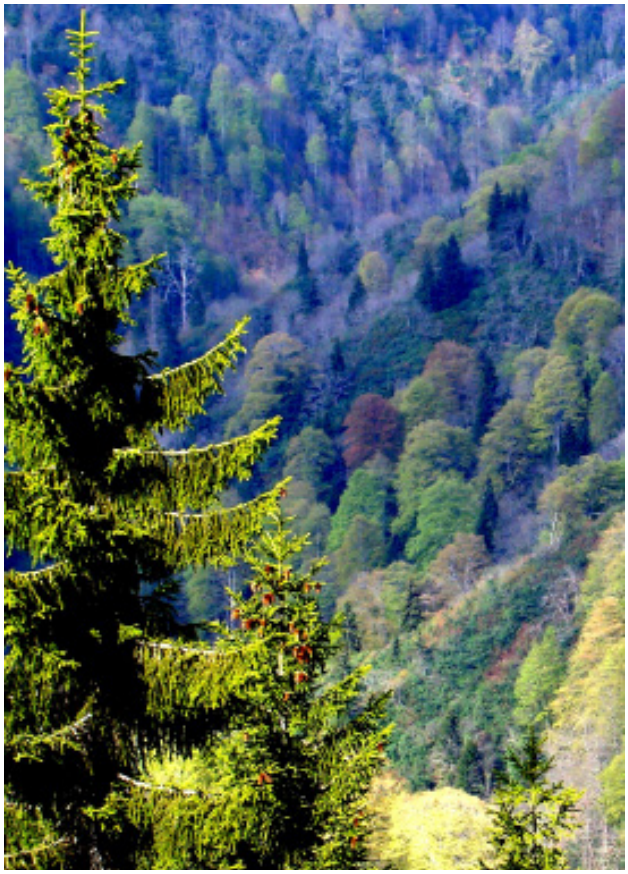

53

52

Akşemsettin Camii

54

Çorum Kalesi

2. ALACA

Çorum il merkezine 50 km uzaklıktadır. Kuzeyinde Çorum, güneyinde Yozgat, doğusunda Aydıncık, batısında Sungurlu vardır.
Yüzölçümü 1.346km² 'dir. Deniz seviyesinden yüksekliği 930 metredir. İlçenin nüfusu 2018 yılı TÜİK verilerine göre 31.460'tır.
Alaca ilçesinin tarihi M.Ö. 5000 yıllarına kadar uzanmaktadır. Alaca ve yöresinde Hititler, Frigler, Galatyalılar dönemine ait eserlerin bulunuşu, bunun en önemli delilidir.

55

Alaca

İlçenin eski çağlarda doğu-batı ticaret yolu üzerinde bulunuşu, onun önemini artırmıştır. Bu nedenle Hellenistik Dönem'den Bizans, Danişmendli, Anadolu Selçuklu, İlhanlı ve Osmanlı yönetiminde önemini devam ettirmiştir.
Alaca'da turizme açık en önemli tarihi yerler Eskiyapar ve Mahmudiye köyündeki tarihi kalıntılar ile Hitit Dönemi eserleriyle dolu olan Alacahöyük, Kalınkaya ve Pazarlı ören yerleridir. Gerdekkaya Mezarı ile Koçhisar Mağarası da turistlerin uğrak yerlerindendir. İlçe merkezinde 1763 yılında Ömer Osman Paşa tarafından yaptırılan Eski Cami ile 1893 yılında Ardahan Göçmeni Şeyh Efendi tarafından ahşap olarak yaptırılan Yeni Cami ve Hüseyin Gazi Türbesi de tarihi değeri olan yapılardır.
İlçenin adının nereden geldiği konusunda çeşitli rivayetler vardır. Meşhur coğrafyacı Kimbert'in haritasında Etonia (Etonya)olarak geçmektedir. Anadolu Beylikler Dönemi'nde üzerinde bulunduğu ovadan esinlenerek Hüseyin Abad adını alır. Cumhuriyet Dönemi'nde ise Alaca ismi benimsenir.

İlçe merkezinde 1763 yılında Ömer Osman Paşa tarafından yaptırılan Eski Cami ile 1893 yılında Ardahan Göçmeni Şeyh Efendi tarafından ahşap olarak yaptırılan Yeni Cami ve Hüseyin Gazi Türbesi de tarihi değeri olan yapılardır.
İlçenin adının nereden geldiği konusunda çeşitli rivayetler vardır. Meşhur coğrafyacı Kimbert'in haritasında Etonia (Etonya)olarak geçmektedir. Anadolu Beylikler Dönemi'nde üzerinde bulunduğu ovadan esinlenerek Hüseyin Abad adını alır. Cumhuriyet Dönemi'nde ise Alaca ismi benimsenir.

56

3 Bin Yıllık Hitit Barajı

57

Alacahöyük (Sfenksli kapı)

3. BAYAT

Bayat ilçesi doğuda İskilip ve Uğurludağ, güneyde Sungurlu, batıda Çankırı ve Yapraklı ilçesi ile kuzeyde Kastamonu'nun Tosya ilçesi ile komşudur.
İlçenin yüzölçümü 770 km², rakımı 625 m'dir. Orta Karadeniz Bölgesi ile İç Anadolu Bölgesi'nin kesim noktasında Köroğlu Dağları'nın doğuya uzantısı ile İç Anadolu' nun Orta Kızılırmak Bölümü'nde yer alır. Çorum'a uzaklığı 83 km'dir. 2018 TÜİK verilerine göre ilçe nüfusu 16.525'dir.
Bayat, tarihi 1400'lü yıllarına dayanan bir yerleşim birimidir. Cumhuriyet Dönemi'nde Çorum ili İskilip ilçesine bağlı Alagöz adında bir nahiye olarak anılırken 1958 yılında İlçe olmuştur. İsmini 24 Oğuz boyundan biri olan Bayat'tan almıştır.
İlçedeki en önemli akarsu Karatepe ve Öbek Tepesi'nden çıkan kar suları ile beslenen Kuzeyden güneye doğru 45 km'lik bir vadi oluşturan ve Kızılırmak'a dökülen Bayat Çayı'dır.

58 **Bayat**

59 **Bayat**

İlçenin kuzeyinde 2013 m yüksekliğinde Öbek Tepesi'nin yer aldığı Karatepe mevcuttur. Kuzeyden güneye doğru gidildikçe rakım küçülerek 500 m ye kadar düşmektedir. Bu nedenle İlçe kuzeyi dağlık, güneyi küme halinde tepelerin ve kısmen ovaların yer aldığı kırık, dalgalı ve engebeli bir arazi yapısına sahiptir. İlçenin kuzeyinde yer alan dağlık ve ormanlık kesimde Karadeniz iklimi, güneyde ise, karasal iklim hüküm sürmektedir. İlçe iki iklim arasında geçiş bölgesinde yer almaktadır. Bu sebeple yazlar sıcak ve kurak, kışlar soğuk ve kar yağışlı geçer. Yağışlar düzenli olmayıp, en çok ilkbahar mevsiminde yağış almaktadır. İlçenin dağlık kesimi genelde çam ve meşe ormanı ile kaplıdır. Ovalık kesimde ise bozkırlar yer almaktadır.
Turizm açısından Kuşçaçimeni-Kunduzlu yaylaları önemli mekânlardır. Kapılıkaya ve Pancarcık mağarası tarihi kaya mezarlarıdır.

4. BOĞAZKALE

Doğusu Alaca, batısı Sungurlu, güneyi Yozgat'la çevrili 254 km² yüz ölçüme sahiptir. İlçenin il merkezine uzaklığı 83 km'dir. Deniz seviyesinden yüksekliği 1020 metredir.2018 yılı TÜİK verilerine göre ilçe nüfusu 4175'tir.
İlçe arazisinin büyük bir kısmı dağlık bölgede, kalanı ise ovalık bölgede yer alır. İlçe merkezi ve Evren beldesinde kavak ağaçları, dağlık bölgede ise meşe ve çam ağaçları bulunmaktadır.

60

Boğazkale

Boğazkale, Hitit uygarlığının başkenti Hattuşaş'ın bulunduğu şehirdir. Hattuşaş ve Yazılıkaya'nın keşfi 1834 yılında olmuştur.1835-1894 yılları arasında çeşitli yabancı arkeologlar tarafından ferdi çalışmalar yapılmış; 1904 yılından itibaren ise Alman Doğu Kültürleri Araştırma Merkezi tarafından kazı çalışmaları başlatılmıştır.1939 yılından bu yana da kazılar, aralıksız olarak devam etmektedir. Boğazkale; Hattuşaş ve Yazılıkaya ören yerleri 02.10.1998 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan bakanlar kurulu kararı gereğince milli park olarak ilan edilmiştir. Buralardaki kazılardan çıkarılan tarihi eserlerin önemli bir bölümü Boğazkale Müzesi'nde sergilenmektedir.

Hattuşaş ve Yazılıkaya ören yerleri Birleşmiş Milletler 'in UNESCO teşkilatınca da korunması gerekli dünya mirasları listesinin 377. sırasında bulunmaktadır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında adı Boğazköy iken, 1936 yılında ismi Boğazkale olarak değiştirilmiştir. 1967 yılında Belediye teşkilatı kurulmuş, 1987 yılında ilçe olmuş ve Sungurlu'dan ayrılarak Çorum'a bağlanmıştır.

61

Yazılıkaya Açıkhava Tapınağı

62

Yazılıkaya Açıkhava Tapınağı

5. DODURGA

Dodurga, Çorum'a 42 km mesafede, yüzölçümü 191 km² , rakımı 510 m'dir. Dodurga ilçesinde Orta Karadeniz ikliminin karasal iklime geçiş tipi görülür. Yıllık ortalama yağış 373,2 mm'dir. İlkbahar yağışlı, yaz ayları kuraktır. Yağış miktarı temmuz ayından itibaren azalarak ağustos ayında minimum değere düşer (11.6 mm).

İlçenin toplam nüfusu 2018 TÜİK verilerine göre 6368'dir.

63

Dodurga

Kaşgarlı Mahmut Divan-ı Lugat-it Türk adlı eserinde ilçenin adının 24 Oğuz Boyu'ndan biri olan Toturga'dan geldiğini belirtmektedir.

Bilinen tarihi, 14.yüzyıla kadar uzanır. Uzun seneler Osmancık ilçesine bağlı bir köy iken 1964 yılında belediyelik olmuştur.1990 tarihinde ise ilçe statüsü kazanmıştır.
Dodurga ekonomisi, tarım ve madenciliğe dayanmaktadır. Alpagut ve Ayva köylerinde bulunan linyit madeni ilçenin önemli geçim kaynaklarındandır.

6. İSKİLİP

İskilip, il merkezine 54 km uzaklıktadır. Yüzölçümü 1.308 km², deniz seviyesinden yüksekliği 720 m'dir. İlçenin toplam nüfusu 2018 TÜİK verilerine göre 32,546'dır.
İskilip, kuzeyde Köse Dağı'nın güney yamaçları ile güneyde Kızılırmak Ovası arasında kalmış bir geçiş alanıdır.
İskilip ekonomisi tarım, hayvancılık, el sanatları ve ticarete dayalıdır. Kızılırmak Ovası, ilçenin en önemli tarım alanıdır.
İskilip adının Asklepios, yani sağlık tanrısı manasına geldiği, Paflagonya tarihine ait kitaplarda belirtilmektedir. M.S. 2. yy.da İskilip, Bitinya sınırları içinde bulunuyordu. Bizanslılar zamanında İskilip'e Neoklauniopolis deniliyordu. İskilip 1075 tarihinde Selçuklu Komutanı Gümüştekin Ahmet Gazi tarafından fethedilmiştir. Yıldırım Bayezit zamanında Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Belediye 1872 yılında kurulmuştur. 1921 Yılına kadar bağımsız bir sancak olan Çorum, Cumhuriyetin İlanı'ndan sonra il olunca İskilip de Çorum'a bağlanmıştır.
İskilip tarihi eserler bakımından zengindir. En eski tarihi yapı İskilip Kalesi ve kaya mezarlarıdır. Tarihi değeri olan Şeyh Muhiddin Yavsi Camii, Büyük Cami, Yeni Cami, Hanönü Cami, Tabakhane Cami, Uludere Cami, Mutaflar Cami'nden başka yeraltı tipi Deri Hamamı ile Sabah Hamamı da önemli tarihi eserlerdir. İskilip-Tosya arasında bulunan Elmabeli, Beşoluk, Çiçekli ve Yalak yaylaları il genelinde önemli mesire yerleridir. İskilip dolması yörenin en meşhur yemeğidir.

64 **İskilip**

65 **İskilip Dolması**

66

7. KARGI

İl merkezine en uzak olan ilçemizdir. İl merkezine olan uzaklığı 113 km'dir. Yüzölçümü 1277 km²'dir. Deniz seviyesinden yüksekliği 450 metredir.

İlçenin toplam nüfusu 2018 yılı TÜİK verilerine göre 15.684'tür.

Kargı'nın Bizanslılardan beri yerleşim yeri olduğu bilinmektedir. İlçenin eski ismi Taşlıköy'dür. Osmanlı padişahı Yavuz Sultan Selim İran seferinden dönerken kumandanlarından Sinan Paşa, Kızılırmak Vadisi'ni takip ederek Sinop'a geçişinde Taşlıköy mevkiinde ırmak kenarında bulunan sazlardan bir harp silahı olan kargı imal edildiğini görmüş ve dağınık vaziyetteki Taşlıköylüleri birleştirerek buraya Kargı adını vermiştir.

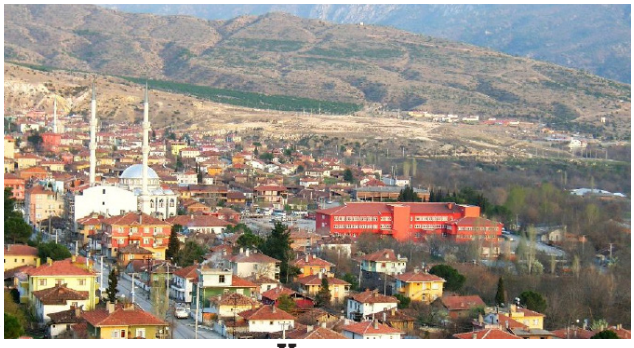

67 **Kargı**

Kargı 1936 yılına kadar bazen Osmancık'a, bazen Tosya'ya bağlı olarak idare edilmekte iken, 1936' da ilçe yapılarak Kastamonu iline, 1956 yılında da Çorum iline bağlanmıştır.

Kargı'nın yakınında bulunan Hacıhamza, bazı dönemlerde ilçe merkezinden daha çok önem arz etmiştir. Evliya Çelebi'ye göre Habibi Karamani halifelerinden Hacı Hamza bu köyde doğduğu için bu ad verilmiştir.

68 **Hacıhamza Kalesi**

69 **Kargı**

Kargı'da tarihi eserler arasında IV. Murad'ın hanımı Mihrihatun adına Karaseki köyünde yaptırılan Mihrihatun Cami ve hamamı , Oğuz köyünde Selçuklulardan kalma bir cami, Hacıhamza Kalesi ve Hanı yer almaktadır.

Kargı'nın yaylaları da önemli turistik mekânlardır. Abdullah Yaylası'nda her türlü alt yapı mevcut olup, konaklama problemi bulunmamaktadır.Kargı Yaylası , Eğinönü Yaylası , Aksu , Göl , Örencik , Karaboyu , Gökçedoğan yaylaları ile yayla turizmine oldukça elverişli bir yerlerdir.

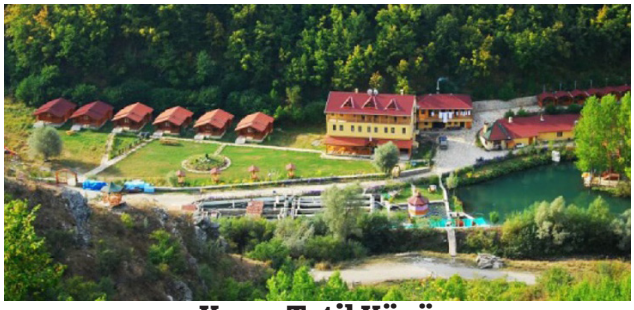

70 **Kargı Tatil Köyü**

Kargı ekonomisi, tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Çeltik ekimi ve ormancılık önemlidir. Sırık kebabı yörenin en meşhur yemeğidir.

71 **Tandır Kebabı**

8. LAÇİN

Laçin, Çorum –Osmancık karayolu üzerindedir. Doğusunda Hamamözü, kuzeyinde Osmancık, batısında Dodurga ve Oğuzlar, güneyinde Çorum yer almaktadır. Yüz ölçümü 214 kilometrekaredir. Deniz seviyesinden yüksekliği 720 m'dir. İl merkezine olan uzaklığı 30 km'dir. Laçin ilçesinin 2018 TÜİK verilerine göre toplam nüfusu 4770'dir.

72 **Laçin**

Karadeniz iklimi ile karasal iklim arasında geçiş iklimi özelliğine sahip ilçede kışları soğuk, yazları sıcak ve kurak geçmektedir. Yağışlar genelde ilkbahardadır. Yıllık ortalama yağış miktarı 530,2 mm'dir. İlçenin güneyinde yer alan Köse Dağı (1750 m) ve Eğerci Dağı'nın (1765 m) uzantıları, ormanlıktır.

74 **Laçin Yeşil Göl**

Çorum, Alaca yöresinde başlamış olan bir isyanı bastırmak üzere görevlendirilmiş olan Abbasoğlu Hacı Ömer Paşa Medine ve Mısır dolaylarından gelerek Amasya ilinin Gümüş nahiyesinde misafir edilir. Söz konusu isyanın bastırılmasında başarılı olur. Başarısı neticesinde kendisinin de beğendiği bu günkü Laçin ilçesinin olduğu bölgeye yerleşir.
Çevre köylerden topraksız olan köylüleri getirerek ortakçı olmalarını sağlar. 1835 yılında vefat eden Abbasoğlu Hacı Ömer Paşa Büyük Laçin köyüne defnedilir. Ancak iki oğlu arasındaki çekişme sonucu, oğullardan biri Büyük Laçin'e diğeri Küçük Laçin'e yerleşmiştir. İki ayrı köy halinde varlığını sürdürürken 1990 yılında birleştirilerek ilçe yapılmıştır.
Yöre Yıldırım Beyazıt döneminde Kırkdilim Savaşı sonrası Osmanlı Devleti'ne bağlanmıştır.

İlçe sınırları içinde tarihi yapı olarak Kırk dilim vadisindeki Kapılı Kaya Anıtsal Mezarı, Büyük Laçin Kaya Mezarı ve sadece havuzu kalmış olan Laçin Hamamı zikredilebilir. Çam ormanları arasında yer alan Laçin Köşk Evi önemli mesire alanlarındandır.

73 **Laçin Kapılıkaya Kaya Mezarı**

Laçin Köşk Evi 75

9. MECİTÖZÜ

76 **Mecitözü**

Orta Karadeniz Bölgesi'nde Çorum-Amasya karayolu üzerindedir.

İlçe kuzeyinde Avkat Dağı, güneyinde Çıkrık ve Kırklar dağları ile çevrili bir ova yamacında kurulmuştur. Çorum'a uzaklığı 37 km, rakımı 750 metre, yüzölçümü 942 km², yıllık ortalama yağış miktarı 422,7 mm' dir. İklimi karasaldır. Yazları sıcak ve kurak, kışları soğuk ve yağışlıdır.

İlçenin toplam nüfusu 2018 yılı TÜİK verilerine göre 15.655'tir.

1075 yılında Çorum'un fethi ile Danişmendlilerin yönetimine geçen Mecitözü'ne Kayı ve Bayındır Türk boyları yerleştirilmiştir. Hacı Ali Ağa zamanında burada bir cami, hamam, mektep ve konak inşa edilmiş, oğlu Mustafa Paşa zamanında da medrese yaptırılarak kasaba halini almıştır.

Danişmendli Kadısı Abdülmecid'in malikhanesi ve vakfı olması nedeniyle Mecitözü denilmeye başlanan belde, 1866 yılında ilçe haline getirilmiştir.

İlçede turizme hizmet edebilecek en önemli tarihi yapı Elvan Çelebi Cami(1352),Tekke ve Türbesi ile yanındaki hamamıdır. Beke (Figani) kaplıcaları da iç turizme hizmet vermektedir.

Köseeyüp, Şıhlar, Çal, Çağna, Kuyulu, İbek, Örencik'te bulunan kaya mezarları ve mağaraları da tarihi mekânlardır.

Mecitözü ilçesinin ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. İlçe merkezi ile civar köyleri içine alan Mecitözü Ovası, oldukça verimlidir. Şeker pancarı ve ayçiçeği ekimi ile meşhurdur.

10. OĞUZLAR

Doğusunda Dodurga, batısında İskilip ve güneyinde Çorum merkez ilçe bulunmaktadır. Çorum'a 68 km mesafede, yüzölçümü 121 km²-rakımı 650 m'dir.

İlçenin toplam nüfusu 2018 yılı TÜİK verilerine göre 4.583'tür.

İlçe, İskilip ilçesine bağlı Karaviran adı ile bir köy iken 1950'lerde adı Karaören olarak değiştirildi ve 1964 yılında belediye teşkilatı kuruldu. 1990 yılında ilçe olan Karaören bu tarihten itibaren Oğuzlar adıyla anılmaya başlanmıştır.

Oğuzlar ve çevresi genel olarak Karadeniz İklimi ile İç Anadolu Bölgesi'nin karasal iklimi arasında bir geçiş iklimine sahiptir.

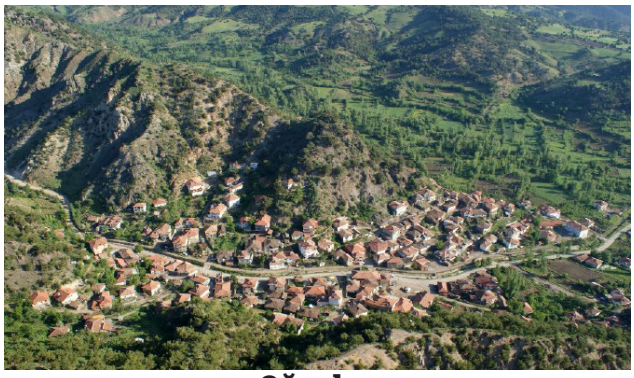

77 **Oğuzlar**

İlçe ekonomisi oldukça küçük ölçekli olup genelde tarıma dayalıdır. Cevizdeki kalite ve rekolte ile ünlüdür.

Oğuzlar'da tarihi yapı olarak 1810 yılında Hacızade Ali Ağa tarafından yaptırılan Çarşı Cami Selçuklular Dönemi'nden kalan ve 1831 yılında Mehmet Ağa tarafından yeniden inşa edilen Karadonlu Cami ve Karadonlu Can Baba Türbesi, 1888 yılında Hacı Ahmet Ağa tarafından yaptırılan Birtatlı Cami zikredilebilir.
Oğuzlar ilçe merkezinin yakınında bulunan Arak Maden Suyu, bazı hastalıklar için şifalı olarak bilinir. Obruk Barajı ve çevresi mesire alanı olarak kullanılmaktadır.

78

Obruk Barajı

11. ORTAKÖY

İl merkezinin güneydoğusunda, Mecitözü ilçesinin güneyinde yer alır. İl merkezine uzaklığı 53 km'dir. Yüzölçümü 238 km²dir. İlçede genellikle karasal iklim özellikleri görülmektedir. Yıllık yağış miktarı 409,5 mm'dir. Kışlar soğuk ve kar yağışlı, yazlar sıcak ve kurak geçmektedir. İlçenin toplam nüfusu 2018 TÜİK verilerine göre 8696'dır.

İlçenin eski bir yerleşim yeri olduğu Hitit ve Roma dönemlerine ait kalıntılardan anlaşılmaktadır. Ortaköy ilçe sınırları içinde bulunan ve Hititlerin önemli ticaret merkezlerinden biri olan Şapinuva'da kazı çalışmaları devam etmektedir. Hurri diliyle yazılan tabletler önemli bir belge niteliğindedir. Hititlerden sonra Frigler, Kimmerler, Medler, Roma ve Bizanslılara ait eserlere de rastlanmıştır.

79

Kybele Kaya Kabartması (İncesu)

80

Ortaköy

Türklerin hâkimiyetine girdiği dönemlerde Asraköy ve Pınarköy adlı iki köy oluşmuş ve bu iki köyün arasında Ortaköy kalmış, bu nedenle de bu adı almıştır. Zaman içinde bu iki köy kaldırılmış ve sadece Ortaköy kalmıştır. 1959 yılında ilçe olmuştur.
İlçeye bağlı İncesu köyündeki İncesu Kanyonu ve Aşdavul kasabasındaki Damlataş Mağarası görülmeye değer yerlerdendir. İncesu köyüne yakın Çekerek Irmağı kıyısında, İncesu Kanyonu'nun içerisinde kayalara oyulmuş Kybele Kaya Kabartması önemli tarihi yapılardandır.
Ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanır. İlçe ekonomisi fazla gelişmemiştir. En çok nohut ekimi yapılmaktadır.

12. OSMANCIK

Karadeniz Bölgesi'nin iç kesiminde, Kızılırmak nehrinin Tosya-Merzifon yoluyla kesiştiği önemli bir geçiş noktasında denizden 410 m yükseklikte kurulmuştur. İlçe eski çağlardan beri kale olarak kullanılan bir kayalığın etrafında kurulmuştur ve Kızılırmak ilçeyi ikiye ayırmaktadır. Yüzölçümü 1.187 km², Çorum'a uzaklığı 59 km'dir. Çorum-Kargı ile Samsun-İstanbul yollarının kavşak noktasındadır. İlçe'nin toplam nüfusu 2018 TÜİK verilerine göre 42.980'dir.

Arazi yapısına metaformik ve volkanik kütleler hakimdir. Ayrıca tortul kütlelere de rastlanmaktadır. Yaylabaşı ve Kumbaba köyleri linyit bakımından zengindir. Osmancık, jeolojik yapısı nedeniyle "Kuzey Anadolu Fay Hattı" üzerinde olduğundan 1.derecede deprem kuşağında yer almaktadır.

İlçenin en önemli vadisi Kızılırmak Vadisi'dir. Çok verimli olan bu vadi boyunca irili ufaklı tepeler ve dağlar, Kızılırmak'a paralel olarak uzanır. Bu dağların en önemlileri Çal ve Ada dağlarıdır. İç Anadolu ve Karadeniz arasında geçiş iklimi olduğundan ılıman iklim yapısına sahiptir. Genel olarak yazlar sıcak ve kurak, kışlar ise ılık ve yağışlıdır.

Osmancık oldukça zengin bir akarsular ağına sahiptir. Bu ağın en büyük akarsuyu Kızılırmak'tır. Bu nehrin ilçe hudutları içindeki uzunluğu 80 km'dir. Kızılırmak boyunca yer yer çeltik ekimi yapılmaktadır.

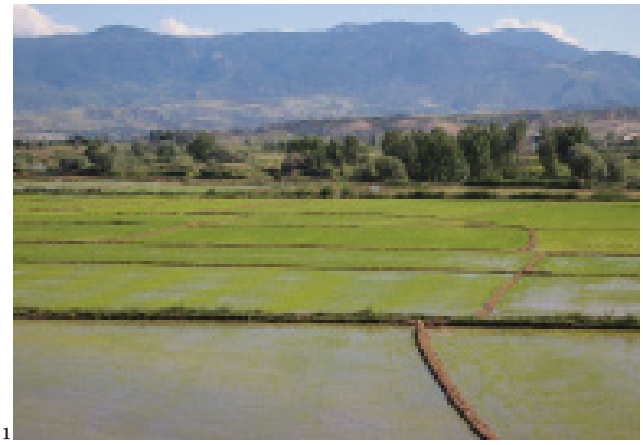

81 **Çeltik Tarlası**

82 **Osmancık**

Bitki örtüsü dağlık bölgelerde çam, meşe ve ardıç ormanları, bunların dışında kalan yerlerde ise stepler şeklindedir.

83 **Osmancık Pirinci**

Osmancık çok eski dönemlerden beri yerleşim yeridir. Osmancık'ın bilinen ilk ismi Pimoliza'dır. Büyük İskender'in Anadolu'yu istilasından sonra Pontus kralı Mithridates zamanında birkaç kez tahrip edilmiş, daha sonra Amasya tekfuru burasını komutanlarından Aflan'ın yönetimine bırakmıştır. Bundan dolayı kentin adı Aflanos olmuştur.

1075 yılında Türk egemenliğine giren şehir bu tarihten sonra Oğuzların Alayuntlu boyundan Sorgun Oymağı Beyi Şerafettin Osman Gazi tarafından idare edilmiştir. Osmancık adının buradan kaynaklandığı söylenir. Ancak bazı kaynaklar Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Gazi'nin burada doğmuş olmasından dolayı da bu isimle anılmış olabileceğini söyler.

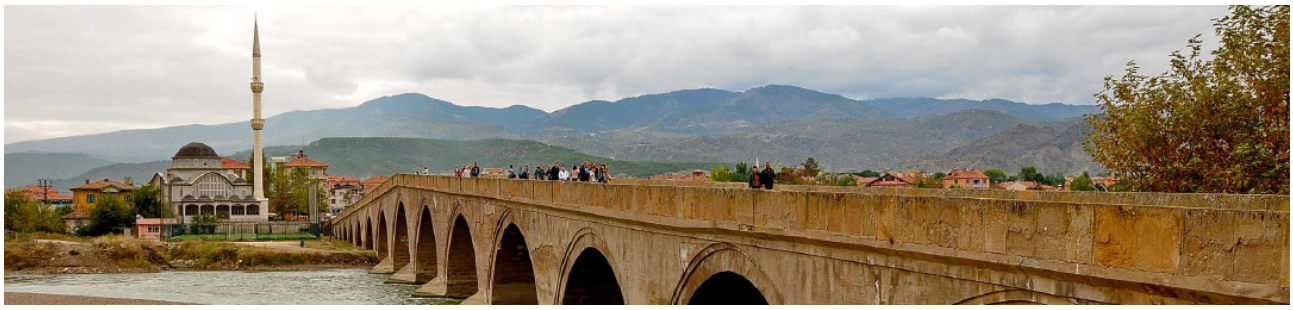

84

Koyunbaba Köprüsü

Danişmendliler 'den sonra Osmancık, Anadolu Selçuklu Devleti'nin yönetimine geçmiştir. Kadı Burhaneddin Beyliği'nin egemenliğinde de kalan Osmancık, Yıldırım Beyazıt zamanında 1393 yılında Osmanlı Devleti'nin yönetimine girmiştir.

1423 yılında Amasya'ya, 1596 yılında Çorum Sancak'ına, 1864 yılında yeniden Amasya' ya bağlanmış, 1924 yılında Çorum ilinin bir ilçesi olmuştur.

Osmanlı döneminde tarihi ipek yolu üzerinde bulunan Osmancık'ta Koyunbaba Köprüsü, Koyunbaba Türbesi, Osmancık Kalesi, Koca Mehmet Paşa Camii (İmaret Camii), Baltacı Mehmet Paşa Çeşmesi görülmeye değer yelerdir. Ayrıca; Başpınar ve Karaca yaylaları, yayla turizmi açısında oldukça elverişli doğal güzelliklerdir.

13. SUNGURLU

85

Sungurlu

Sungurlu, Karadeniz Bölgesi dağlarının alçalıp doğrultu değiştirdiği bir sahada, İç Anadolu platolarına geçilen bir alanda yer alır. İlçenin yüzölçümü 2.557 km², rakımı 780 m, Çorum'a uzaklığı 72 km'dir.

İlçe de karasal iklim hüküm sürmektedir. Yazları sıcak ve kurak, kışları soğuk ve kar yağışlıdır. Yıllık yağış miktarı 438,1 mm'dir.

Sungurlu'nun toplam nüfusu 2018 yılı TÜİK verilerine göre 49.082'dir. İlçede ilk yerleşmeler Kalkotik (taş) dönemde (M.Ö. 5000) olmuş, daha sonraki çağlarda Hititler, Frigler, Galatlar ve Roma İmparatorluğu'nun hakimiyetinde kalmıştır.

1075 yılında Çorum'un fethiyle birlikte Sungurlu Bizans egemenliğinden Danişmendli egemenliğine geçmiştir. İlçenin kurulduğu yere ilk defa Sunguroğlu adında bir Türk'ün yerleşmiş olmasından dolayı buraya Sungurlu denildiği söylenir.

İlçe 1864 yılında Yozgat Sancağı'na bağlı iken, ilçe merkezi 1866 yılında belediye olmuştur. 1924 yılında da Çorum'a bağlanmıştır.
İlçenin Karadeniz Bölgesi'ni, İç Anadolu, Akdeniz ve Ege bölgeleriyle bağlantısını sağlayan yol üzerinde bulunması, ticari canlılığın oluşmasını sağlamıştır.
İlçe ekonomisi tarım, hayvancılık ve ticarete dayanmaktadır. Belli başlı tarımsal ürünler; buğday, arpa, yulaf, mercimek, nohut, kuru fasulye, şeker pancarı, ayçiçeği, ıspanak, karpuz, kavun, beyaz lahana, kuru soğandır.
Sungurlu'daki tarihi yapıların başında 1891 yılında Kaymakam Edip Bey tarafından yaptırılan Saat Kulesi ile 1762 yılında Mehmet Sungur Bey tarafından yaptırılan Ulu Cami gelmektedir. Merkezdeki Hilmi Efendi Cami, Yörüklü beldesindeki Ergülü Baba Cami ve Türbesi, Demirşeyh Türbesi, Aygar Dağının zirvesindeki Nöbeti Baba Türbesi önemli tarihi yapılardır.

86 **Sungurlu Saat Kulesi**

87 **Sungurlu Taş Köprü**

88 **Sungurlu Ulu Camii**

14. UĞURLUDAĞ

Uğurludağ ilçesi Karadeniz'e paralel uzanan dağların İç Anadolu'ya bakan yamaçlarında, doğudan batıya uzanan bir vadi içerisinde kurulmuştur. İlçenin yüzölçümü 596 km², rakımı 775 m, Çorum' a uzaklığı 66 km'dir.
İlçede İç Anadolu Bölgesi iklimi vardır. Yazları sıcak ve kurak, kışları soğuk ve yağışlıdır. Yıllık ortalama yağış miktarı 450 mm'dir.

İlçenin toplam nüfusu 2018 yılı TÜİK verilerine göre 8252'dir.
İlçenin ilk ismi Kızılören'dir. 1929 yılında nahiye yapılmış ve İskilip ilçesine bağlanmıştır. 1954 yılında ilçedeki Urlu Dağı'na atfen Uğurludağ adını almıştır. 1969 yılında belediye, 1987 yılında da ilçe olmuştur. Orta Karadeniz ve İç Anadolu Bölgesi'nin iklim özelliklerini taşımaktadır.
İlçede bulunan Resuloğlu Ören Yeri'nde yapılan kazılarda 4500 yıl öncesi Erken Tunç Çağı ve Hatti Dönemi'ne ait önemli bulgulara ulaşılmıştır.

90
Uğurludağ

89
Uğurludağ Resuloğlu Ören Yeri

91
Uğurludağ Mert Tepesi

İlçe ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Belli başlı tarımsal ürünler; buğday, arpa, mercimek, nohut, ayçiçeği, şekerpancarı, soğan ve pirinçtir.

ETKİNLİK

Yandaki hatirayı inceleyerek ilçelerimizin isimlerini yazalım.

İLÇELERİMİZ	
1	8
2	9
3	10
4	11
5	12
6	13
7	14

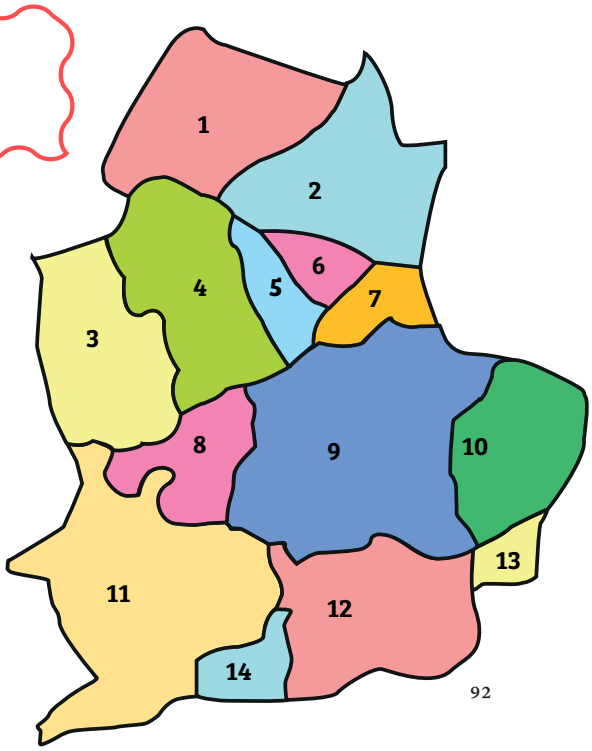

92

NİKONYA'DAN ÇORUM'A UZANAN MEDENİYETLER ŞEHRİ

93

Bir çok medeniyete ev sahipliği yapmış olan ilimizin 7000 yıllık bir tarihinin olduğu eserlerden anlaşılmaktadır. Cilalı Taş Devri'nden bu yana Çorum'da yerleşik yaşamın olduğu sanılmaktadır. Alacahöyük, Boğazköy ve Kurusaray 'da bu devirlerden kalma eserler bulunmuştur. Hititler, Frigler, Kimmerler, Persler, Roma, Bizans, Selçuklu, Eretna Beyliği, Danişmentliler, Kadı Burhanettin Devleti ve Osmanlı Devleti Çorum'da hakimiyet kurmuş devletlerdir.

BUNU BİLİYOR MUYDUNUZ?

KIRKDİLİM SAVAŞI

Orta Anadolu'ya sahip olmak için Sivas Hükümdarı Kadı Burhanettin ile Osmanlı Devleti Padişahı Yıldırım Beyazıt'ın oğlu Ertuğrul 1392 yılında ilimiz sınırları içindeki Kırkdilim yakınlarında bir savaş yapmışlardır. Savaş üç gün sürmüş Ertuğrul öldürülmüş ve Osmanlı Devleti geri çekilmek zorunda kalmıştır.

ÇORUM'UN ADININ NEREDEN GELDİĞİNİ ÖĞRENMEK İÇİN SEYAHATNAMELERE ŞÖYLE BİR BAKALIM MI?

94

Hitit İmparatorluğu

95

Hitit Güneş Kusru

Bizans Dönemi'nde de Çorum şehrine Nikonya ismiyle anıldığı bilinmektedir. Ayrıca Danişment Emiri Melik Ahmed'i, o dönem Hristiyan olan Çorum halkı zehirlemek ister. Emiri zehirlemek için harekete geçtikleri esnada deprem olur ve amaçlarına ulaşamazlar. Böyle bir suça kalkıştıkları için suçlu anlamına gelen cürümlü ismi verilir ve bu söyleyiş zamanla Çorumlu'ya dönüştüğü söylenmiştir.

96

Evliya Çelebi (Temsili)

Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde ise Çorum ismi şöyle anılmaktadır: Bölgenin havası özellikle astım hastalarına iyi geldiği için çorlu*(çor:hastalık, dert, üzüntü, keder)* yani hasta insanları buraya göndermişler, hastalar burada sağlığına kavuşmuştur. İşte bu yüzden çorlu kelimesi zamanla Çorumlu 'ya dönüşmüştür.

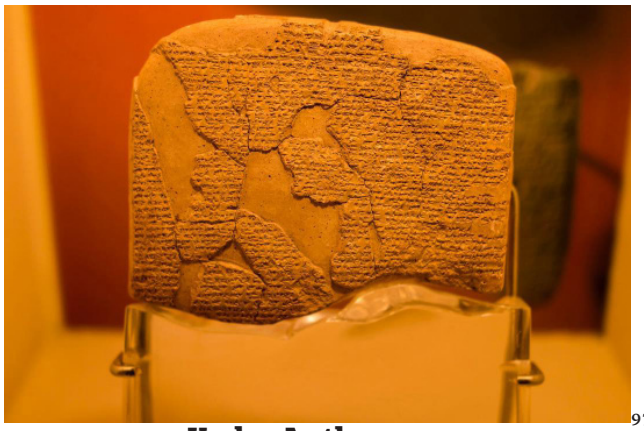

97

Kadeş Antlaşması

Ayrıca Çorum'un yerleşim yerinin etrafı dağlarla çevrili bir ova olmasından dolayı halk ağzında çevrim denmiş yine zamanla Çorum'a dönüşmüştür.

Tarihin ilk yazılı anlaşması olan Kadeş Antlaşması da yine Çorum'da yaşayan Hititler ve Mısırlılar arasında yapılmıştır. Antlaşma Akadça dilinde çivi yazısı ile yazılmıştır. Ayrıca anlaşmada kral ve kraliçelerin de mührü yer almaktadır. Kadeş Antlaşması'nın orijinal metni İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde yer almaktadır. Kadeş Antlaşması'nın Hattuşaş'ta bulunan çivi yazılı tabletinin büyütülmüş kopyası New York'ta Birleşmiş Milletler Binasında asılıdır.

MİLLİ MÜCADELE YILLARINDA ÇORUM

Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a çıktığı sırada ülkenin içinde bulunduğu karışıklık ortamı Çorum'da da yaşanmaktaydı. Bu yıllarda Çorum Ankara'ya bağlı bir sancaktır. Milli Mücadele yıllarında Çorum'da doğrudan işgal kuvvetleri yoktu bu sebeple Çorum'da Kurtuluş Savaşı yıllarında örgütlenme daha rahat ve kuvvetli oldu. Ayrıca İlimizin Ankara'ya yakın olması da savaş yıllarındaki rolünü artırmıştır.

98 **Veli Paşa Konağı**

Çorum halkı Milli Mücadele'ye bağlılığını her fırsatta göstermiş; ilimizden Kurtuluş Savaşı ve Çanakkale Savaşı'nda şehit düşmüş, gazi olmuş birçok insanımız bulunmaktadır. Sivas Kongresi'nden sonra Çorum'da vatanın kurtuluşu için çalışan Çorum Müdafai Hukuk Cemiyeti(Çorum İlinin Haklarını Savunma Derneği) kurulmuştur. Çorum Müdafaayı Hukuk Cemiyeti'nin yöneticiliğini Velipaşaoğlu Şevket Bey yapmıştır.

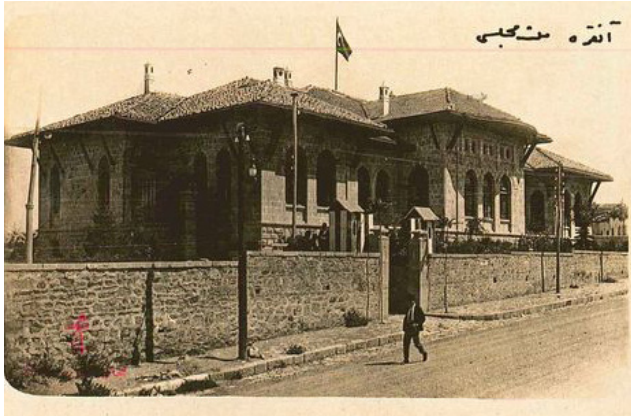

99 **1. TBMM Binası**

Büyük Millet Meclisi'nin kurulma aşamasında İlimizden 5 delege seçilerek Ankara'ya gönderilmiştir.

KONU İLE İLGİLİ BULMACA ÇÖZMEYE NE DERSİNİZ?

Soldan sağa

4. Bizans İmparatorluğu döneminde Çorum Bölgesi'nde kurulmuş bir Türk devleti
5. Kadeş Anlaşması'nın yazıldığı dil
6. Tarihin ilk yazılı anlaşması
7. Hititlerin başkentinin adı
9. Çorum'un Bizans dönemindeki adı
10. Çorum'un başkentlik yaptığı uygarlık

Yukardan aşağıya

1. Milli Mücadele döneminde Çorum'un sahip olduğu idari birimin adı
2. TBMM'nin açılması için Çorum'dan Ankara'ya gönderilen üye sayısı
3. Çorum Haklarını Savunma Derneği'nin yöneticiliğini yapmış kişi Hastalıklı anlamına gelen bir söz

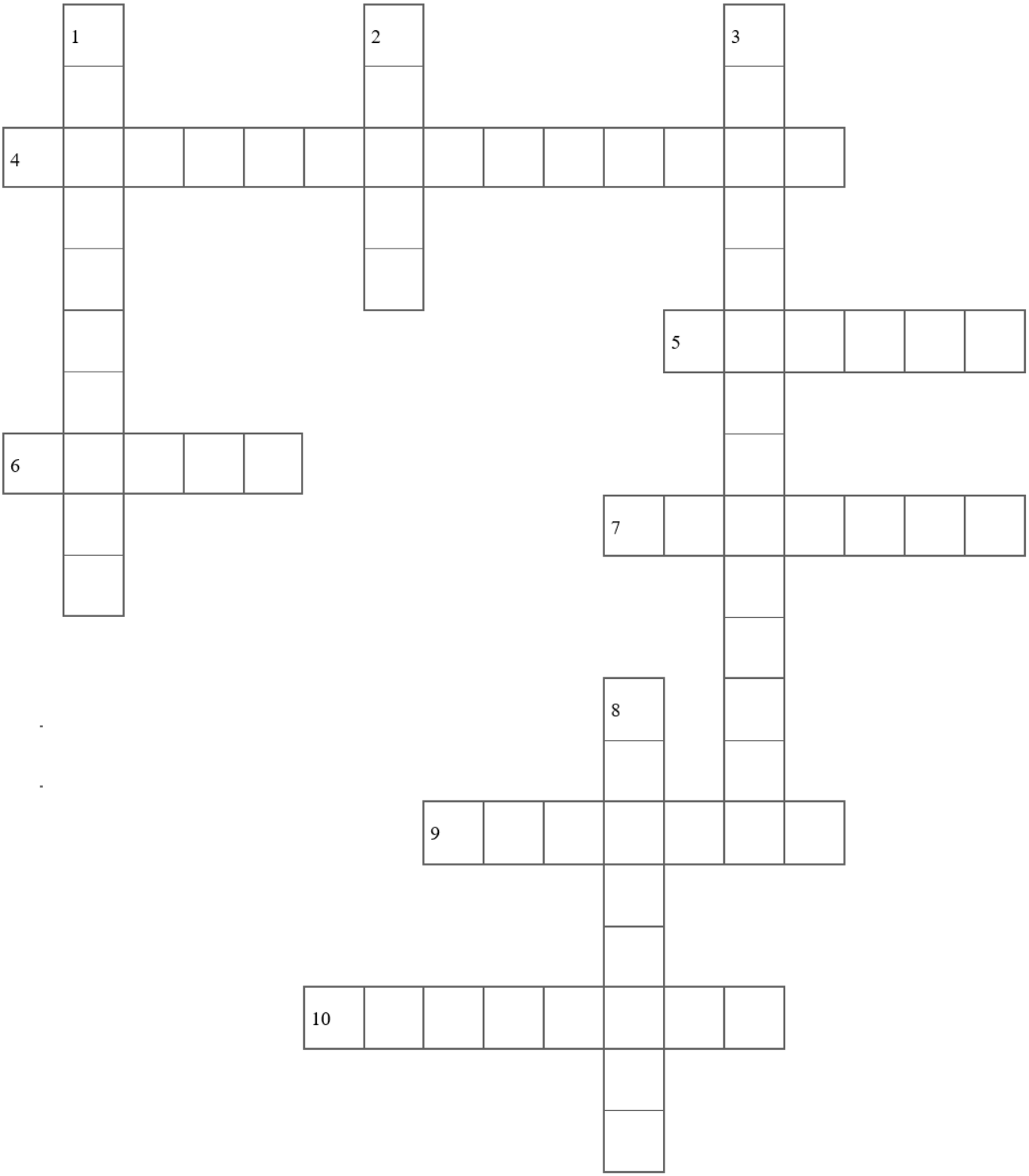
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10

ŞEHRİMİZİN KOMŞULARI VE KARDEŞ ŞEHİRLER

SORU :
Aşağıdaki Türkiye Siyasi Haritası'nı incelerek komşularımızı söyleyelim?

100

İlimiz Orta Karadeniz'in iç bölümünde yer alır. Amasya, Samsun, Sinop ve Kastamonu illeri Karadeniz Bölgesinde yer alan komşulardır. İç Anadolu Bölgesi'nden komşularımız ise Yozgat, Kırıkkale ve Çankırı'dır. Ayrıca Doğu Karadeniz'i iç ve batı bölgelerine bağlayan karayolu Çorum'dan geçmektedir.

İlimiz; komşuları ile tarihi, coğrafi, ekonomik ve kültürel olarak birçok benzer özellikler taşır. Coğrafi konumu itibariyle Karadeniz Bölgesi'nde yer almasına rağmen İç Anadolu Bölgesi özellikleri de taşır. Komşuları ile birlikte Anadolu'nun ilk fethedilen ilk Türkleşen yerlerindendir. Komşularımız ile Anadolu'nun fethinden başlayan bir kültürel ortaklığımız söz konusudur.

Komşu iller ile de yakınlık ve uzaklık durumuna göre artan bir kültürel benzerliğimiz vardır. Bu konuda en iyi örnek Amasya ilimizdir. Çorum ile Amasya adeta iç içedir ve neredeyse kültürel anlamda kardeş gibidir. Tokat ili ise ortak sınır olmamasına rağmen bu ortaklığa büyük oranda eşlik eder.

Yöresel konuşma, gelenek -görenekler, el sanatları, yemekler, geleneksel mimari gibi birçok alanda benzerlikler vardır.
Ekonomik faaliyet türü olarak tarım ve hayvancılık benzer faaliyet alanıdır. Fakat şehrimiz yani Çorum merkez ilçe sanayisi komşularına göre ön plana çıkmaktadır. Toprak, makine, karton kutu fabrikaları Türkiye genelinde önemli bir yere sahiptir. Samsun ve Sinop illeri ise balıkçılık ve deniz ticareti ile farklılık arz eder.

Aşağıdaki geleneksel evleri inceleyerek ortak yanlarını söyleyiniz.

101 **Çorum**

Yozgat 102

Kastamonu 103

İlimiz Güney Kore'nin Gimhae şehri ile 2018'de kardeş şehir olmuştur. Çorum Belediyesi ile Gimhae Belediyesi arasında kültürel işbirliği ve bilgi paylaşımı konularında anlaşma yapılmıştır. Kardeş şehir uygulaması dostluk ilişkileri kurmak, çeşitli konularda işbirliği yapmak amacıyla ortaya konulmuş bir yöntemdir.

Yandaki siyasi haritada ilimizin komşularını söyleyiniz.

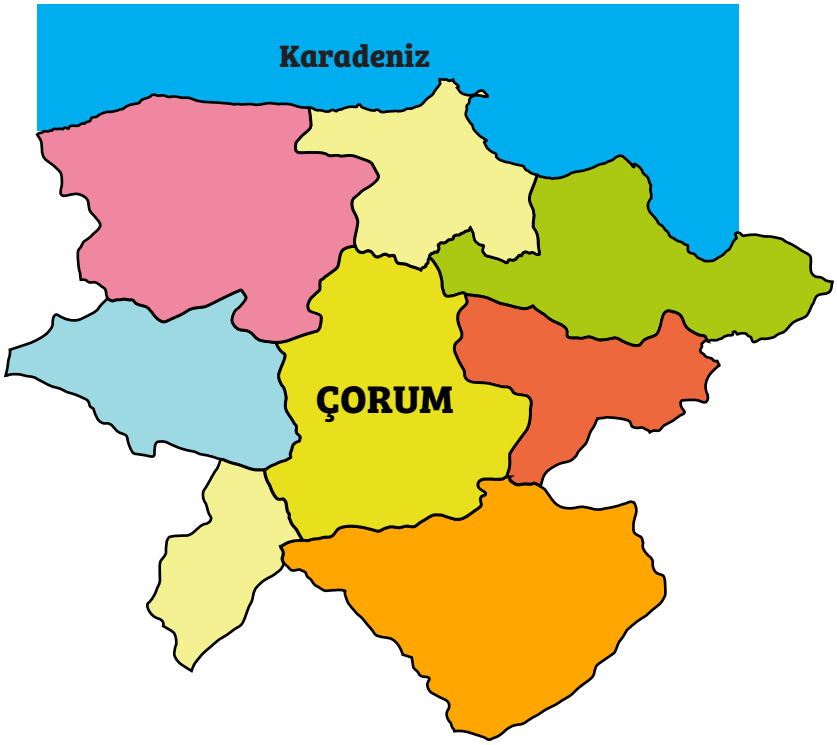

Çorum'un Komşu İlleri 104

4. ÜNİTE

ŞEHRİM ÇALIŞIYOR

4.1. Şehrin gelişiminde etkili olan ekonomik unsurların önemini kavrar.

4.2. Şehre özgü üretim alanlarını ve zanaatları tanır.

4.3. Yaşadığı şehrin turizme katkılarını fark eder.

4.4. Yaşadığı şehrin ulaşım ve iletişim imkanlarını araştırır.

ÇORUM EKONOMİSİ

Karadeniz Bölgesi'nin orta bölümünde yer alan ilimiz, İç Anadolu'ya geçiş yolu üzerinde bulunmaktadır. Buna bağlı olarak ticaret ve sanayi de çevresine göre gelişmiştir. Ekonomik bakımdan orta büyüklüktedir. 2018 yılı ihracat sıralamasında 33. sırada yer alan şehrimiz, ekonomik olarak giderek gelişmektedir.

1

Tarım:

İlimizde iklim olarak tipik karasal iklim görülmektedir. İklimin etkisinden dolayı tarımsal üretim çeşitlilik göstermemektedir. Toplam yüzölçümünün %45'inde tarım yapılabilmektedir. Tarım yapılabilen arazilerin sadece %15'i sulanabilen tarım arazisidir. Sulanabilen tarım arazilerinin azlığı tarımı olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle nüfusun kırsal kesimdeki oranı %28'dir. İlde tahıl özellikle de buğday önemli yer tutar.(Türkiye üretiminin %2.3 ü)

2

3

İlin kuzeyinde, özellikle Osmancık ve Kargı ilçelerinde ise pirinç üretimi öne çıkar (Türkiye üretiminin %7'si).Bu ürünlerin yanında nohut, kuru soğan, şeker pancarı diğer önemli tarım ürünleridir. Ayrıca ceviz üretimi de, Oğuzlar ilçesinin başlıca geçim kaynağıdır ve Oğuzlar ceviz rekoltesinde Türkiye'de 5.sırada yer almaktadır.
Hayvancılık bakımından, küçükbaş hayvancılık yaygınsa da, kayda değer bir durumda değildir.

Yumurta tavukçuluğunda önemli yer tutan ilimiz, bu alanda Türkiye üretiminde söz sahibidir.

Sanayi:

İl sanayisi, genel olarak toprak ve tarıma bağlı olarak gelişmiştir. İl merkezinde yem, un, tuğla ve kiremit sanayisi öne çıkar. Özellikle kiremit ve tuğla fabrikaları şehrin ekonomik gelişmesinde öncü rolü oynamıştır. Türkiye kiremit tüketiminin %40'ı, tuğla tüketiminin %10'u il genelinde bulunan fabrikalardan sağlanır.
Bunun yanında üretimi sonlandırana kadar çimento fabrikası şehir ekonomisine katkıda bulunmuştur.

4

Çorum Şeker Fabrikası 5

Şeker fabrikası da, şehrin gelişiminde büyük rol oynamıştır.
Osmancık ilçesi, Karadeniz Bölgesi'ni İstanbul'a bağlayan karayolu üzerinde olmasından dolayı, çevresine göre gelişmiştir. Çeltik tarımına bağlı olarak, pirinç fabrikaları ilçenin en önemli sanayi tesisleridir. İskilip ilçesi ise, ayakkabı ve şekerleme sanayisi ile Türkiye'de hatırı sayılır bir konuma sahiptir. İlin en büyük ilçesi Sungurlu, Çorum-Ankara karayolu üzerinde bulunmasının avantajını iyi kullanmıştır. İlçe merkezi gelişmiş ve hareketlidir. Tarımsal ürünler önemli yer tutar. Özellikle bakliyat alanında tüm ülke tarafından tanınmıştır. Ayrıca ilde, kağıt ve mukavva, seramik, tekstil, kereste, gıda, döküm ve makine sanayi tesisleri de bulunmaktadır.

Madencilik:

İlimizde maden üretimi çeşitli ve zengin değildir. En önemli yeraltı maden üretimi linyit kömürüdür. Özellikle Dodurga ilçesi linyit kömürü üretimi ile gelişim sağlamıştır.
Bunun yanında çeşitli maden rezervleri tespit edilse de henüz üretime geçilmemiştir.

6

Ormancılık :

İlimiz orman bakımından istenilen düzeyde değildir. Yıllık yağışın az olduğu orta ve güney bölümlerinde ormanlık alanlar çok az iken, Karadeniz iklim özelliklerinin görüldüğü kuzey bölümler, özellikle Kargı ilçesinde ormanla kaplı alanlar fazladır. Buna bağlı olarak kereste sanayisi bu kısımlarda gelişmiştir.

İlde nüfus yoğunluğu, kilometre kareye 42 iken, şehir merkezinde bu oran bir hayli fazladır. Bu değişimin temel nedeni, ticaret ve sanayinin şehir merkezinde gelişmiş olmasıdır. İldeki toplam nüfusun neredeyse yarısı merkezde toplanmıştır. Turizm faaliyetlerinin giderek artması, özellikle Hattuşaş ve Alacahöyük antik yerleşim yerlerinin giderek tanınması, bu alandaki yatırım ve ilgiyi de arttırmıştır.

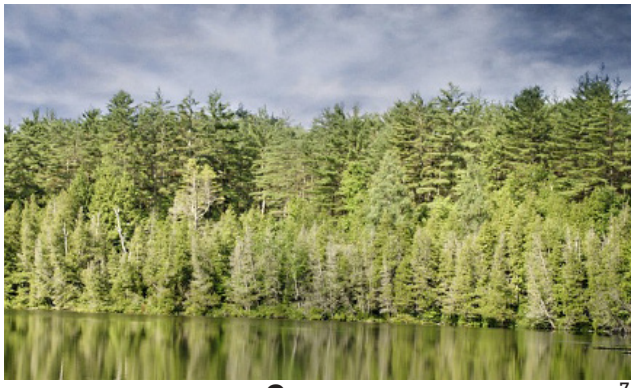
Orman 7

Çorum, 137 ülkeye pek çok ürün ihraç ediyor.

8

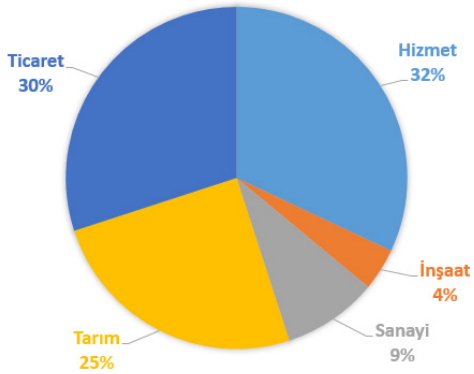

Çorum Ekonomisinin Sektörlere Göre Dağılımı 9

Yaklaşık 70 yıllık sanayi kültürüyle Anadolu'nun önemli üretim merkezlerinden Çorum'da 500'e yakın KOBİ, 137 ülkeye ziynet eşyalarından yumurtaya, ayakkabıdan şıringaya, makarnadan banyo gereçleri ve makine aksamlarına kadar pek çok ürün ihraç ediyor.

ÇORUM EKONOMİSİ

LEBLEBİ DİYARI ÇORUM

Çorum ekonomisi geçmişte tarım ve hayvancılığa dayalı iken, son yıllarda sanayinin gelişmesi ile ilimiz bölgenin en büyük sanayi şehri haline gelmiştir. Gelin Çorum'da neler üretiliyormuş şöyle bir göz atalım.

İç Anadolu Bölgesi'ne has karasal iklimin hüküm sürdüğü Çorum'da bu iklimin el verdiği hemen hemen her tarım ürünü yetişmektedir. Şekerpancarı, tahıllar, çeşitli sebze ve meyveler ilimiz topraklarında yetiştirilebilmektedir.

PİRİNÇ:
Özellikle Kızılırmak nehri boyunca pirinç üretimimin en fazla yapıldığı yer Kargı ve Osmancık'tır. Kendi adıyla ülke çapında marka haline gelen Osmancık pirinci yurt içi ve yurt dışına pirinç ihraç eder. Türkiye'nin pirinç üretiminin çok büyük bir bölümü buradan karşılanmaktadır. Çeltik bitkisi, bataklık veya su kenarlarında özellikle su içinde yetişen bir bitkidir. Bu yüzden buradan geçen Kızılırmak nehrinin kolları çeltik bitkisi için oldukça elverişlidir.

NOHUT:
Leblebi diyarı olarak bilinen nohut, ilimizin hemen hemen her yerinde yetişen bir tarım ürünüdür. Karasal iklim görülen ilimizde nohut bolca yetişir. Buna bağlı olarak da leblebi imalathaneleri merkez ilçe dahil her bölgede bulunmaktadır. İlimizde sade, çikolatalı, beyaz, biberli, ballı gibi çeşitleri olmak üzere 33 çeşit leblebi imalatı yapılmaktadır.

TUĞLA ve KİREMİT FABRİKALARI:
İlimizin sanayi faaliyetleri içerisinde büyük bir yere sahip olan tuğla ve kiremit üretimi Çorum ekonomisine büyük katkı sağlar. Kiremit ve tuğla fabrikalarının sayıca çokluğu inşaat sektörünü de etkilemiş, ilimiz inşaat sektöründe Türkiye'de hatırı sayılır bir konuma gelmiştir. Çorumda üretilen kiremit ve tuğlalar bölgenin ihtiyacını büyük oranda karşılamaktadır.

YUMURTA ÜRETİMİ:
Çorum, tavuk çiftliklerinin yoğun olarak faaliyet gösterdiği bir ilimizdir. Bu çiftlikler sayesinde bölgenin beyaz et ve yumurta ihtiyacı büyük oranda karşılanır.

AYAKKABI ÜRETİMİ:
Dünyaca ünlü büyük bir firmanın fabrikası ilimizde olup her yıl binlerce ayakkabı imalatı yapmakta; aynı zamanda yurt dışına da ihraç etmektedir.

LİNYİT ÜRETİMİ:
İskilip, Bayat, Osmancık ve Dodurga ilçelerinde linyit çıkarılmaktadır. Çıkarılan linyit ısınmada ve sanayi tesislerinde yararlanılır.

ÇORUM'DA ZANAAT İŞÇİLİĞİ

İlimizde seri üretim yokken pek çok el emeği ile yapılan meslekler bulunmaktaydı. Bu zanaat işlerinin çoğu günümüzde yok olmakla birlikte, bazıları az da olsa varlığını sürdürmektedir.

İlimiz Çorum'da demircilik, doğramacılık, marangozluk, kunduracılık gibi dallar başta olmak üzere pek çok meslek gurubu bulunmakta idi. Bu meslek gurupları tarımdan sonra ekonomiye en fazla katkısı olan zanaat yani el ustalığı gerektiren işlerdi.

SEPETÇİLİK:

Tükenmeye yüz tutmuş el sanatlarımızdan biridir. İlimizde en yaygın İskilip ilçesinde yapılmakta olup yapımında söğüt ağacının dalları kullanılır. Sepetlere sele, çit ve zembil gibi isimler verilir.

10

SEMERCİLİK:

Bir zamanlar at, eşek, katır gibi yük taşıyan hayvanların sırtına yerleştirilen semer, en çok keçi derisinden yapılırdı. Semercilik bir zamanlar tüm ilçelerimizde yapılmaktayken modern yaşama yenik düşmüştür. Kendine özgü tarzı ile İskilip ilçesinde yapılan semerler birkaç usta tarafından hala yapılmaktadır.

11

BAKIRCILIK:

İlimiz merkezinde ve tüm ilçelerinde yapılan bakırcılık, geçmişi çok eskilere dayanan bir zanaat çeşididir. Bakır madeni yaprak şeklinde kesilir, yumuşak bir maden olduğu için şekil vermek içinse çekiç veya ağaç tokmakla dövülür. Üzeri kalaylanan bakır eşyalar, kullanıma hazır edilir. Günümüzde bu işler fabrikalarda seri üretim olarak yapılmaktadır.

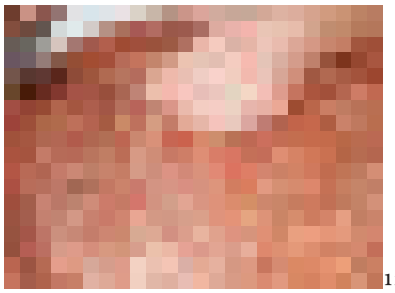
12

KALAYCILIK:

Bakırcılık sanatı ile paralel olarak gelişen eski bir zanaat dalıdır. Bakır eşyalar kalaylanarak kullanıldığı için kalaylama işi de ilimiz de oldukça gelişmiştir.

13

DOKUMACILIK:

Cumhuriyetin ilk yarısına kadar beş yüze yakın dokuma tezgâhının bulunduğu bilinen Çorum'da, günümüzde kaybolmakta olan kültür değerlerinden birisidir. Farklı cins ve yapıdaki ip parçalarının, desen ve amaca dönük, birbirine bağlanması usulüne, genel itibariyle dokuma adı verilmektedir. Çorum'da, bu faaliyet türü, atölye tipi işyerlerinden çok, konutlarda sürdürülen bir dokuma faaliyeti biçiminde görülmektedir. Dokumacılık ilimizde sönmeye yüz tutmuş olsa da Ortaköy ilçesinde varlığını sürdürmeye çalışmaktadır. Dokumacılık genellikle çanta dokumacılığı, çorap örücülüğü, kilim dokumacılığı ve duvar yastığı dokumacılığı şeklinde yapılmaktadır.

14

KARGI BEZİ:

15

Pamuk ya da ipek kumaşı kullanılarak yapılan Kargı bezinin tarihi yaklaşık 100 yıl öncesine dayanır. Bu bezlerin yapılış amacı temelde giysi olarak kullanılmak içindi. Günümüzde birkaç tezgah Kargı bezi dokuyarak varlığını sürdürmektedir.

AĞAÇ İŞÇİLİĞİ:

16

Özellikle İskilip ilçesinde yapılan ağaç işçiliği kökeni yüzyıllar öncesine dayanan bir meslektir. Ekmek tahtası, oklava, elek, kalbur, ahşap oyuncaklar ve geçmişte kullanılan bebek beşikleri ağaç işçiliğinde en çok yapılan eşyalardandır.

BONCUKÇULUK:

17

Semerin hayvanın kalçasından ileri geri kaymasını önlemek amacıyla semer yapımında kullanılan boncukların yerleştirilmesi de ayrı bir sanatkârlık ister. Hayvanların boynuna süsleme amaçlı takıldığı da görülmektedir.

OYMACILIK:

18

Ağaç oymacılığı ilk zamanlarda estetik ve zevkten ziyade, ihtiyaçları karşılamak amacı ile yapılmaktaydı. Daha sonraları ise estetik değeri ön plana çıkarılarak uygulanmaya başlanmıştır. Ahşap oyma sanatında; şimşir, ıhlamur, meşe, ceviz, elma, sedir, armut, gül ve abanoz ağaçlarından yapılan eserler arasında, sütun başlıkları, konsollar, dolap kapakları, kapı ve pencerelerin yanı sıra, minber, kürsü, rahle, Kur'an-ı Kerim muhafazası, raf, kutu, kavukluk ve çekmecelere de rastlanır.

Yukarda isimleri geçen zanaatlardan başka kemercilik, bıçakçılık ve ayakkabıcılık ilimizin pek çok yerinde yapılmaktadır.

Seri üretimle birlikte bu el sanatları büyük oranda yok olmuş ancak bazıları turistik amaçlı olarak elde üretilmeye devam etmektedir.

KONU İLE İLGİLİ BULMACA ÇÖZMEYE NE DERSİNİZ?

Soldan sağa

1. Sele ve çit gibi isimleri de olan bir saklama ürünü
2. El sanatları
7. Yük hayvanlarının sırtına koyulan bir eşyanın üretimine dayalı zanaat türü
8. İlimizde en çok çıkarılan ve işlenen maden
9. Genelde ipek ve pamuktan yapılan ilimize has bir dokuma türü

Yukardan aşağıya

2. Özellikle Osmancık ilçesinde üretimi yapılan bir tarım ürünü
3. Bakır madeninin işlenmesi ile çeşitli eşyaların yapıldığı el sanatı
5. Nohut bitkisinin kavrulması ile yapılan ve 33 çeşidi bulunan kuruyemiş
6. Kargı bezinin hammaddesi olan kumaş
7. Sepetçilikte kullanılan bir ağaç türü

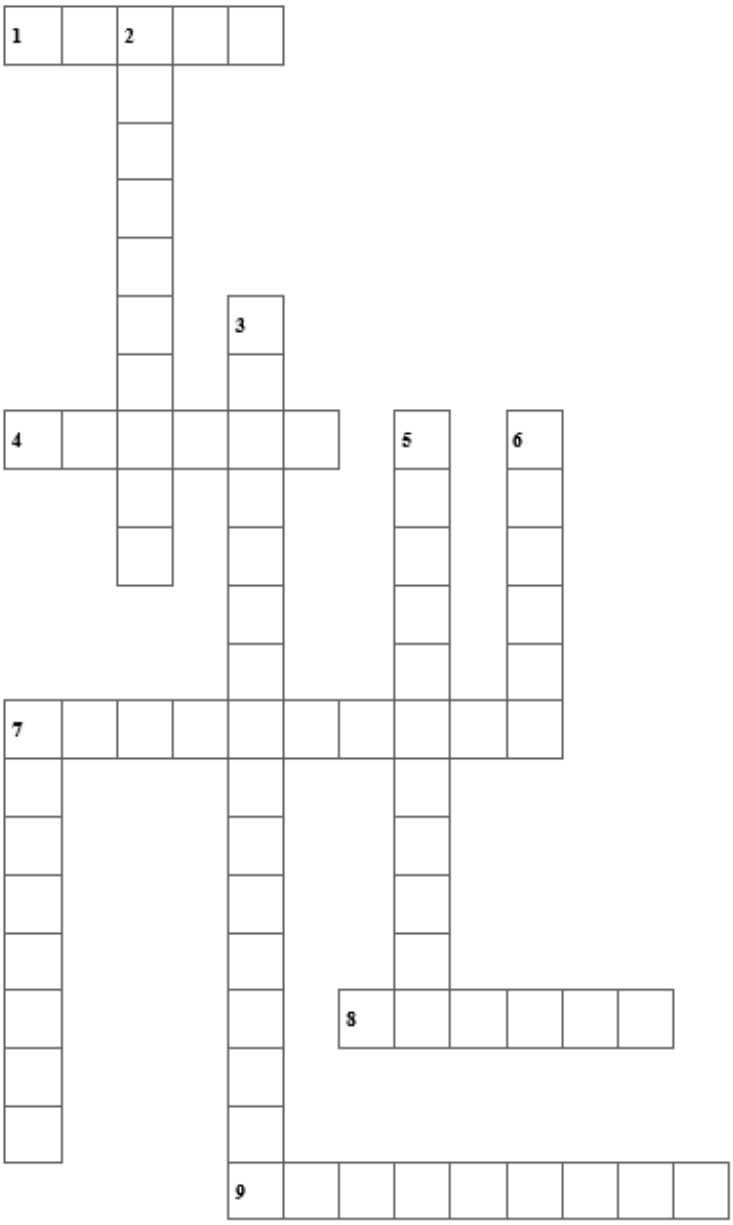

EKONOMİK FAALİYET OLARAK TURİZM

Turizm: İnsanların gelir elde etme dışında çeşitli amaçlar ile yaptıkları gezi faaliyetlerine turizm denir. Gelir düzeyi iyileşen insanlar gezmek, dinlenmek, eğlenmek, bilgilerini artırmak gibi çeşitli nedenler ile yurt içi ya da yurt dışına seyahat ederler. Turizm getirisi oldukça yüksek olabilen ekonomik faaliyet alanlarındandır. Dünyadaki toplam milli gelirin yaklaşık 1/10'inin turizm kaynaklı olduğu hesaplanmaktadır.

Turistler gittikleri yerlerde ihtiyaçlarını karşılamak için önemli miktarda para harcarlar. Turizm dünya üzerinde birçok ülkenin en önemli gelir kaynaklarındandır. Bu yüzden turizm bacasız sanayi olarak adlandırılmıştır. İnsanlar arasında en hızlı etkileşim yine turizm sayesinde gerçekleşir.

İLİMİZ VE TURİZM

Türkiye en çok turist çeken ülke sıralamasında yıllık yaklaşık 40 Milyon turistle dünyada 6.sırada yer almaktadır. Çorum ilimiz sahip olduğu kültürel ve doğal özellikler ile ülke turizmine önemli katkılarda bulunabilecek bir potansiyel taşımaktadır. İlimizin bu potansiyeli değerlendirmesi hem kendisine hem de ülkemize önemli ekonomik katkılar sağlayacaktır. Aşağıdaki tablolar incelendiğinde ilimizin sahip olduğu potansiyel ile turizm alanındaki verilerin istenilen seviyede olmadığı görülmektedir.

SON BEŞ YIL İLİMİZE GELEN TURİST SAYISI

YILLAR	GELEN TURİST SAYISI
2014	133.806
2015	113.752
2016	93.700
2017	84.977
2018	111.694

2018 YILI BAZI İLLERİMİZ VE GELEN TURİST SAYISI

İL	YIL	GELEN TURİST SAYISI
ANTALYA	2018	13.0057.000
AMASYA	2018	650.000
KASTAMONU	2018	520.000
YOZGAT	2018	183.767
ÇORUM	2018	111.694

DÜŞÜNELİM TARTIŞALIM / Bu tabloları nasıl yorumlamalıyız?

İlimize gelen turistlerin büyük çoğunluğunu yerli turistler oluşturmaktadır. Yabancı turistlerin ilgisinin çekilmesi ilimiz için önemli bir ekonomik faaliyet alanı oluşturacağı gibi ülkemiz ekonomisi için de önemli bir döviz getirisi sağlayabilecektir.

ETKİNLİK : Siz olsaydınız ilimizi tanıtmak için neler yapardınız?

OKUMA METNİ : DÜNYANIN MERKEZİNDE İKİ GÜN

Değerli takipçilerim sizlerle bu gün muhteşem bir hafta sonu geçirdiğim, unutulmaz Çorum gezimde yaşadıklarımı paylaşacağım. Biliyorsunuz güzel ülkemi tanımak için vaktim oldukça turlara katılıyor ve yaşadığım güzellikleri sizlerle paylaşıyorum. Bu hafta sonumu da Çorum'a ayırmıştım.

Cuma gecesi bir tur şirketi ile yola çıktık. Cumartesi sabahı güneşin ilk ışıkları ile nemden ve kirlilikten eser olmayan, tertemiz serin bir hava ile Çorum'da gözümüzü açtık. İlk olarak yeşilliklerin ortasında bir restoranda süper bir kahvaltı bizi bekliyordu. En çok haşhaşlı, cevizli çörekler ile su böreğini çok sevdim.

20 **Dar Sokak**

19 **Çorum Ulu Cami**

Şehir turu ile başladığımız gezimizde ilk dikkatimizi çeken sokakların, caddelerin tertemiz olmasıydı. Önce Saat Kulesi ve Ulu Cami'yi gezdik. Özellikle Ulu Cami'nin yanındaki dünyanın en dar sokağı denilen etrafında minik dükkanların yer aldığı sokakta yürümek, bizim için tam bir sürpriz oldu.

Sonra Ulu Cami etrafında gezimize devam ederken bir anda kendimizi nefis kokular içerisinde bulduk. Meğer bu koku nefis sıcak Çorum leblebisine aitmiş. Esnafın sıcakkanlılığı ve ikramda yarışması bizi şaşkına çevirdi. Bizi saygı ile selamlıyor, hoş geldiniz diyerek sıcak leblebiden bolca ikram ediyorlardı.

Hıdırlık (üç adet sahabe türbesi bulunuyor), Çorum kalesi ve bakırcılar çarşısının ardından tarihi eserlerle donatılmış geniş bir bahçeden Çorum Müzesi'ne giriş yaptık. Müzede adeta büyülendik. İlk olarak gördüğümüz kraliçe mezarı bize çok değişik duygular yaşattı. Müzede bulunan paha biçilemez eşi benzeri olmayan Hitit tören kılıcı ve Hititlerin küçücük altın dağ tanrısı heykelciği çok ilginçti. Müzede bulunan simülatör yardımıyla at arabası ile Hitit şehrinde gezmek ise eşsiz bir deneyim oldu. Saatlerimiz öğleni işaret ederken kendimizi eski bir konak restoranda bulduk. Burada bize Çorumluların düğün yemeği olan meşhur Çorum beşlisi (yoğurt çorbası, kıymalı börek, tas kebabı, pilav ve has baklavadan oluşan) önerildi. Ama Çorum beşlisinin yanında çatal aş (yeşil mercimek ve yarma karışımı bir çorba), Çorum mantısı ve keşkek mutlaka tadılması gereken lezzetlerdendi.

21

Yemekten sonra 3500 yıl öncesine doğru yolculuğumuz başladı. Önce Hititlerin önemli ticaret şehirlerinden Alacahöyük ören yerini gezdik. Arkasından Hititlerin başkenti Hattuşaş'a doğru yola çıktık. Önce şirin bir ilçe olan Boğazkale içerisinde yer alan Boğazkale Müzesi'ni ziyaret ettik. Sonra Hattuşaş şehrine doğru ilerlerken ilk gözümüze takılan yeniden o zamanki gibi inşa edilmiş kale surlarının bir bölümünü gördük, adeta şehrin o zamanki surları gözümüzde canlandı. Bir an kendimi düşünmekten alıkoyamadım, acaba şehrin tamamı ayağa kaldırılmış olsaydı nasıl olurdu diye... Herhalde müthiş bir şey olurdu.

Hattuşa Kale
22

Hattuşaş gezimize tapınak alanından başladık. Rehberimiz anlatıyor biz zamanda gidip geliyoruz. Etraf taş yığınları gibi ama anlatıldıkça adeta canlanıyor. Ortada bulunan yeşil taşın gizemi ve 3500 yıl öncesinin kapı izleri bizleri alıp götürdü. Arkasından Aslanlı Kapı bütün heybeti ile bizi karşılayarak yaklaşık 1000 yıl Anadolu ve hatta Ortadoğu'ya hükmetmiş bir devletin ihtişamını gözlerimizin önüne serdi. Yer Kapı'dan çıkarak binlerce yıl öncesinin merdivenlerinden şehre tekrar girmek bizleri derin duygular içerisinde bıraktı.

Kral sarayından sonra Hititlerin dini tören alanı Yazılıkaya'ya geçtik. Kabartmaları görünce adeta büyülendim. Kulağımda sanki Hititlerin yakarışları yankılandı. Ağlamalar, bilmediğim bir dilde dualar, ilahiler duyuyordum sanki...

23

Akşam güneş batarken ben başka bir alemde, Çorum'a konaklayacağımız otelimize döndük. Yine müthiş yöresel lezzetler bizi bekliyordu. Bu defa başrolde meşhur İskilip dolması vardı. Nefis yemeklerin arkasından halk oyunları ekibinin Çorum halayı ve dellala oyunu ile kendimize geldik. Sonra Çorum türküleri ile hüzünlendik ve neşelendik. "Hem Okudum Hem Yazdım ve Ya Beni de Götür Ya Sende Gitme" adlı türküler ruhumuzun en ince noktalarına dokundu. İlvanlım türküsüyle ise coştuk.

Klimasız, hatta üzerimizi örterek nefis bir uykunun arkasından yine serin bir Çorum sabahına uyandık, kahvaltı etmeden yola çıktık. Meşhur Kırkdilim Geçidi'nde Kapılıkaya karşısında durup bu ilginç tarihi kalıntıyı fotoğrafladık.

Devamında Obruk Barajı'nda müthiş manzara eşliğinde muhteşem kahvaltı bizi bekliyordu. Oğuzların ceviz reçeli, Dodurga'nın ayva reçeli, ballar, kaymaklar, peynirler ve hepsinden önemlisi bizim gözleme dediğimiz Çorumluların yanıç dediği tereyağı ile yağlanmış peynirli, katıklı (süzme yoğurt), kıymalı gibi birçok çeşidi olan gözlemeler ile adeta bayram ettik.

24 **Yanıç (gözleme)**

Obruk Barajı 25

26 **Koyunbaba (Temsili)**

Yemyeşil pirinç tarlaları arasında Osmancığa girdik. Kızılırmak kenarında çaylarımızı yudumlarken beş yüz yıllık Koyunbaba Köprüsü'nü seyretmekten büyük haz aldık. Osmancık Kalesi, Akşemsettin Camii ve Koyunbaba Türbesi ziyaretlerimizin ardından kendimizi Kargı Abdullah Yaylası'nda bulduk. Müthiş manzara eşliğinde bir yürüyüş gerçekleştirdik. Yorgunluk ve açlığımız için bu güzel manzara eşliğinde Kargı sırık kebabı ilaç gibi geldi. Öncesinde sıcak pide eşliğinde ikram edilen Kargı tulumu, bal ve kaymak ise anlatılmaz yaşanır denilen cinstendi. Ha bu arada Kargı'ya uğramışken Hilmi Ağa Konağı'nın sürprizlerini de yaşamalısınız.
Gezimiz biterken, Çorum leblebisi, Oğuzlar cevizi, Osmancık pirinci, Kargı tulumu ve aldığımız birçok yöresel ürün ve hediyelik eşyalar, yaşadıklarımızın şahidi olarak bizimle birlikte İstanbul'a geliyordu. Fakat Şapinova, İncesu Kanyonu, Elvan Çelebi Türbesi'ni görmek ve İskilip dolmasını İskilip'te yemek gibi birçok bahane bizi Çorum'a tekrar davet ediyordu.

İLİMİZ TURİZM VARLIKLARI

A)Tarihi ve Kültürel Varlıklar

Cami Külliye Medrese ve Türbeler : Ulucami, Han Cami, Hıdırlık Cami,Hıdırlık Türbesi, Kubbeli Cami, İskilip Ulucami, İskilip Muhyiddin Yavsi Cami, İskilip Yivlik Cami, Mecitözü Elvan Çelebi Cami, Türbe ve Zaviyesi, Alaca Hüseyin Gazi Külliyesi, Osmancık İmaret Cami, Osmancık Akşemsettin Cami, Osmancık Koyunbaba Türbesi.

Kale ve kuleler : Çorum Kalesi, İskilip Kalesi, Osmancık Kalesi, Hacıhamza Kalesi. Kule olarak ise Çorum Saat Kulesi ve Sungurlu Saat Kulesi dikkat çeken yapılardır.

Müzeler : Çorum Müzesi, Alacahöyük Müzesi ve Boğazkale Müzesi.

Ören Yerleri: Alacahöyük, Hattuşaş (UNESCO Dünya Mirası Listesinde), Şapinova, Yazılıkaya, Eskiyapar Örenyeri, Yörüklü (Hüseyin Dede Tepesi).

Anıtsal Yapılar: İskilip Anıtsal Kaya Mezarları, Laçin Kapılıkaya Anıtsal Mezarı, Gerdek Kaya Anıtsal Mezarı, Yeşilyurt Kaya Mezarı, Kalınkaya Taş Ocağı, Gölpınar Su Bendi-Köşk Yeri

Han, Hamam, Köprü, Sokak: Menzil Han, Veli Paşa Hanı, Paşa Hamamı, Güpür Hamamı, Ali Paşa Hamamı. Osmancık Koyunbaba Köprüsü, Eskiciler Arastası.

B) Doğal Güzellikler

Milli Parklar: Boğazköy-Alacahöyük Milli Parkı, Çatak Tabiat Parkı

Kaplıcalar: Hamamlıçay Köyü Kaplıcası, Mecitözü Figani-Beke Kaplıcası

Kanyon: Ortaköy İncesu Kanyonu

Yaylalar: Kargı Eğinönü ve Abdullah Yaylası, Bayat Kunduzlu ve Kuşçamı yaylaları, İskilip ve Elmabeli yaylaları, Osmancık Yaylaları

Şelaler: Karayanık Şelalesi, Kızılcaoluk Şelalesi, Örencik Köyü Şelalesi, Susuz Şelalesi, Budakören Şelalesi, Osmancık Kalinse Şelaleleri.

Baraj ve Göller: Obruk Barajı, Çomar Barajı, Eymir Gölü, Gölbel Göleti.

İncesu Kanyonu

Yürüyüş ve Bisiklet Yolları: Hitit Yolu Yürüyüş ve Bisiklet Parkuru (17 Parkurdan oluşan UNESCO logolu toplamda 405 km), Kızılırmak Havzası Gastronomi ve Yürüyüş Yolu (190 km'lik yol yürüyüş, bisiklet, manzaralı araç yolu, kültür ve jip safari rotaları şeklindedir.)

C) Somut Olmayan Kültürel Varlıklar

İlimiz kendine özgü yemekleri, el sanatları, geleneksel giysiler, gelenek ve görenekleri, halk oyunları ve türküleri gibi zengin somut olmayan kültürel varlıkları ile de keşfedilmeyi beklemektedir.

ETKİNLİK : Siz tur rehberi olsaydınız ilimize gelen turistler için nasıl bir gezi planı hazırlardınız?

Gezdirilecek Yerler	Yöresel Ağırlıklı Yemek (kahvaltı, öğle, akşam)	Konaklama ve Etkinlikler

ÇORUM'UN ULAŞIM İMKANLARI

İlimiz coğrafi olarak Orta Karadeniz Bölgesi'nin iç kesiminde, en önemli devlet karayolları üzerinde yer almaktadır. Yoğun bir kentleşme yaşandığı günümüzde, kentler arasında alınan mesafeleri en kısa ve güvenilir hale getirmek için yol çalışmaları yapılıyor. Bu yollardan biri de Türkiye'nin doğusu ile batısını birleştiren D100 Karayolu'dur ve Osmancık'tan geçmektedir. Kapıkule Sınır Kapısı'ndan başlayan D100, Osmancık'tan geçerek Gürbulak Sınır Kapısı'nda sona ermektedir.

27a

27b

Çorum; Ankara-Samsun karayolu üzerinde yer almaktadır. Başkent Ankara'ya 240, İstanbul'a 614, Samsun'a 172, Merzifon Havalimanı'na ise 63 km uzaklıktadır. Havalimanı ihtiyacı Amasya –Merzifon havaalanından yapılmaktadır. Çorum'a da havaalanı yapılması için girişimler devam etmektedir. Ayrıca Ankara –Samsun hızlı tren hattı güzergahının Çorum üzerinden geçmesi planlanmaktadır. Eğer hızlı tren ilimize gelirse Ankara-Çorum arası 30 dakikaya düşecektir.

İlimizin Bazı Merkezlere Uzaklığı			
ADANA	573	**İSTANBUL**	614
ANKARA	240	**İZMİR**	824
ANTALYA	785	**KONYA**	468
BURSA	625	**SAMSUN**	172
DİYARBAKIR	766	**KAYSERİ**	277
ERZURUM	645	**AMASYA**	92
ESKİŞEHİR	477	**YOZGAT**	104
KASTAMONU	196	**ÇANKIRI**	156
SİNOP	309	**ZONGULDAK**	429
TRABZON	521	**TOKAT**	178

Çorum'un İlçelerine Olan Uzaklığı

	Merkez	Alaca	Bayat	Dodurga	İskilip	Kargı	Laçin	Mecitözü	Oğuzlar	Ortaköy	Osmancık	Sungurlu	Uğurludağ	Boğazkale
Merkez		52	83	42	56	106	29	37	68	57	59	72	66	87
Alaca	52		129	94	106	153	80	87	100	103	106	43	98	34
Bayat	83	129		123	33	172	109	116	147	132	115	148	49	141
Dodurga	42	94	123		100	95	14	81	24	97	38	113	92	108
İskilip	56	106	33	100		149	86	93	124	109	92	125	26	120
Kargı	106	153	172	95	149		83	150	119	166	57	182	161	177
Laçin	29	80	109	14	86	83		67	38	83	28	99	78	94
Mecitözü	37	87	116	81	93	150	67		105	72	93	106	85	91
Oğuzlar	68	100	147	24	124	119	38	105		121	62	137	116	133
Ortaköy	57	103	132	97	109	166	83	72	121		109	122	101	101
Osmancık	59	106	115	38	92	57	28	93	62	109		125	104	120
Sungurlu	72	43	148	113	125	182	99	106	137	122	125		117	22
Uğurludağ	66	98	49	92	26	161	78	85	116	101	104	117		112
Boğazkale	87	34	141	108	120	177	94	91	133	101	120	22	112	

28

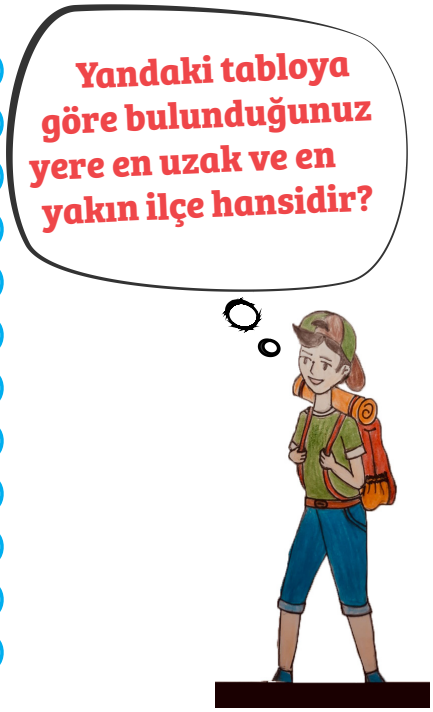

Otogar ise çevreyolu bulvarındadır. İlçelere de ulaşım yine otogardan sağlanmaktadır. Şehir içine ise ulaşım taşımacı firmalara ait servisler ve özel halk otobüsleriyle sağlanabilmektedir. Şehir merkezinde ara yollarda darlıktan dolayı ulaşımda sıkıntı yaşanmaktadır. Artan yolculuk talebi, genel anlamda trafik sorununu özel anlamda ise şehir içi ulaşım sorunlarını ortaya çıkarıyor. Şehir içi trafiği rahatlatmak için şehir içine açık ve kapalı otoparklar yapılmaktadır.

29

Çorum Terminali

Son yıllarda ilimizde otoyollar çift yollara dönüştü. Bu yollarda sürekli bakım ve onarım yapılmaktadır. Karayolları Genel Müdürlüğünün Çorum ilinde 623 km devlet yolu,432km il yolu olmak üzere 1.055 km yol ağı bulunmaktadır.

30

İskilip Köprüsü

31 **Kırkdilim Projesi**

Kırkdilim yolu geçit projesi; sarp kayalıklar ve uçurumlar arasında yer almaktadır. Bu alanda 9 kilometrelik Çorum-Laçin Kırkdilim Geçidi'nde proje kapsamında toplam uzunluğu 4 bin 100 metre olan 3 adet tünel yer alacaktır. Bu proje ile İç Anadolu Bölgesi, Karadeniz'e daha kısa ve güvenli yoldan bağlanmış olacak. Yapılacak olan tünellerin, bölgedeki trafik kazalarının önüne geçeceği düşünülmektedir. Ayrıca tüneller tamamlandığında yol yaklaşık 2 kilometre kadar kısalacaktır.

5. ÜNİTE

ŞEHRİMDE BEN

5.1. Yaşadığı şehrin kültür ve sanat imkanlarını bilir.

5.2. Yaşadığı şehrin tarihi ve kültürel mekanlarını inceler.

5.3. Şehrin yetiştirdiği tarihi şahsiyetleri, sanat, edebiyat, müzik, spor ve bilim insanlarını tanır.

5.4. Yaşadığı şehrin somut olmayan kültür varlıkları keşfeder.

5.5. Yaşadığı şehre özgü dil özelliklerini fark eder.

5.6. Yaşadığı şehre özgü yerel yayıncılığın zaman içerisindeki gelişimin ve bugünkü durumunu araştırır.

5.7. Yaşadığı şehre özgü müzik kültürünü tanır.

5.8. Yaşadığı şehrin önemli günlerini bilir.

5.9. Yaşadığı şehrin çocuk ve gençlere sağladığı hizmetleri araştırır.

5.10. Yaşadığı şehirdeki geleneksel ve güncel spor imkanlarını ve faaliyetlerini araştırır.

ÇORUM KÜLTÜR HARİTASI

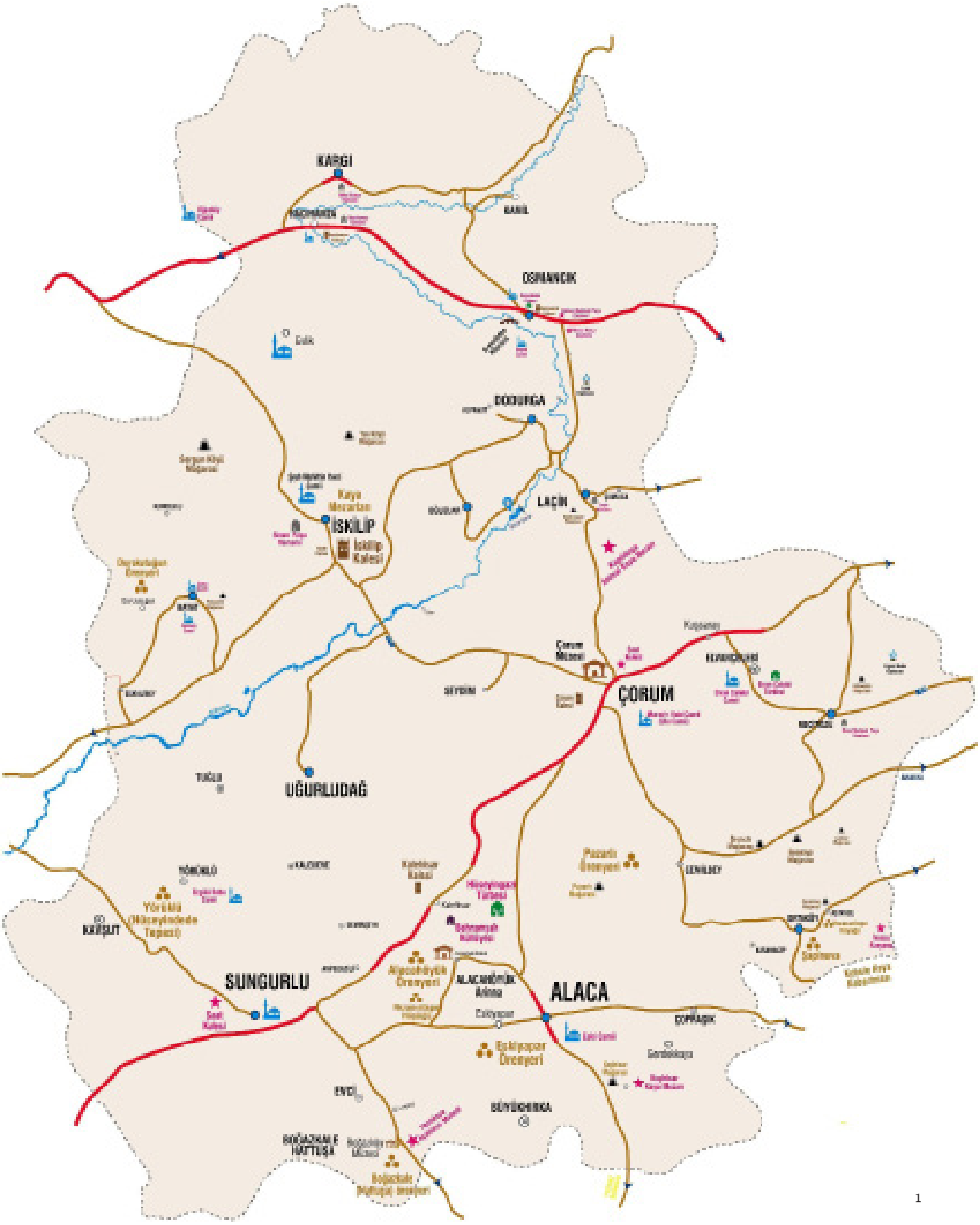

1

ŞEHRİMİZDE KÜLTÜR VE SANAT

Dünyanın en büyük açık hava müzesi olarak görülen Anadolu topraklarının, önemli merkezlerinden biri de Çorum ilidir. İçinde barındırdığı Hitit tarihine ait eser ve tarihi mekanlar görülmeye değerdir. Özellikle, Anadolu'da ilk insan yerleşke alanlarının başında gelen Alacahöyük, Hititlerin başkenti olan Hattuşa ve yine Hitit Devleti'nin bir nevi ticaret merkezi olan Şapinuva tarihi mekanlarının, ilimiz sınırları içerisinde bulunması, şehre kimlik kazandırmıştır. Bu tarihi zenginlik şehrin kültür ve sanat açısından da gelişmesini kolaylaştırmıştır. Şimdi bu alanları kısaca tanıyalım.

MÜZELER

Çorum Müzesi

Kültür Bakanlığı, Gayri Menkul Eski Eserler Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından "Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı" olarak tescillenmiş olan müze binası, arkeoloji ve etnografya teşhir salonları mevcut olup, bu salonlar birbirinden bağımsız olarak düzenlenmiştir.

Çorum Müzesinde Tarih öncesi devir buluntuları, Hitit öncesi eserler, Hitit, Frig, Roma, İslami dönem arkeolojik buluntular sergilenmektedir. Etnografya bölümünde ise sosyal hayat tasvir edilmiş olup, insanların yakın geçmişte günlük yaşamında kullandığı eşya ve malzemeler sergilenmektedir.

2

Çorum Müzesi

Alacahöyük Müzesi

3a

Çorum Müzesine bağlı olarak hizmet üreten Alacahöyük Müzesi, Alaca ilçesi, Alacahöyük beldesinde yer almakta olup, Çorum'a 45 km uzaklıktadır. Alacahöyük'te ilk yerel müze, 1940 yılında teşhire açılmış, 1982 yılında ise Ören yeri içerisindeki yeni binasına taşınmıştır.
1935 yılında başlayan Alacahöyük kazılarında açığa çıkartılan tarih öncesi, Hitit ve Frig eserlerinin sergilendiği müzede ayrıca Alaca Pazarlı ören yeri kazısında bulunan Frig dönemine ait eserler de sergilenmektedir.

Boğazköy Müzesi

Çorum Müzesi Müdürlüğü'ne bağlı olarak hizmet veren Boğazköy Müzesi, Çorum'un 82 km güneybatısındaki Boğazkale ilçe merkezinde yer almaktadır. 12 Eylül 1966 yılında açılan müze, (Hattuşa) kazılarında açığı çıkan ve çevreden müzeye gelen eserlerin depo ve sergilemesinin yapıldığı mahalli bir müze konumundadır.
Hitit dönemine ait eserlerin ağırlıklı olduğu müzede; Tarih öncesi, Hitit, Frig, Roma ve Bizans dönemlerine ait eserler de sergilenmektedir.

15 Temmuz Şehitler Müzesi

3b

15 Temmuz ruhu ve şehitlerin anısını yaşatmak amacıyla Kültür Park'ta inşa edilen
15 Temmuz Şehitler Müzesi Çorum Belediyesine bağlı olarak hizmet vermektedir. Müzede 15 Temmuz gecesi darbe girişimi sırasında şehit olan 12 Çorumlu ile darbecilerin üzerine kahramanca yürüyerek şehit düşen Astsubay Ömer HALİSDEMİR'in kişisel eşyaları ve heykelleri sergilenmektedir.

KÜTÜPHANELER

İl merkezinde üç tanesi halk, ikisi çocuk olmak üzere toplam beş adet kütüphane bulunmaktadır. Ayrıca tüm ilçe merkezleriyle, Alacahöyük ve Arifegazi beldelerinde de kütüphaneler bulunmaktadır. Çorum il merkezinde bulunan Hasan Paşa Yazma Eserler Kütüphanesi hem içeriği hem de farklılıkları ile görülmeye değerdir. İl merkezinde, İl Halk Kütüphanesi, Hasan Paşa Halk Kütüphanesi, Faik Tonguç Çocuk Kütüphanesi, Mehmet Şadisoğlu Çocuk Kütüphanesi, Eşref Ertekin Halk Kütüphanesi bulunmaktadır.

Hasan Paşa Yazma Eserler Kütüphanesi

Çorum Hasan Paşa Yazma Eser Kütüphanesi Çorum Ulu Camii yanında bulunan Eski İstiklal İlkokulu binasında Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığına bağlı olarak 26 Nisan 2012 tarihinden itibaren hizmet vermeye başlamıştır. Kütüphanede 4239 adedi Yazma ve 8532 adedi Matbu olmak üzere toplam 12771 eser mevcut olup; araştırmacılar için önemli bir başvuru merkezidir.

4
Hasan Paşa Yazma Eserler Kütüphanesi

Faik Tonguç Çocuk Kütüphanesi

Çorum'da ilk olarak çocuk kütüphanesi 1954 yılında Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı olarak Albayrak İlkokulunda hizmete açılmış yangın geçirdikten sonra bahçede bulunan Amerikan barakalarına taşınarak faaliyetine devam etmiştir. 1960 yılında İl Halk Kütüphanesine bağlanarak İstiklal İlkokulu bodrum katına taşınmış ve 1963 yılına kadar orada hizmet üretmiştir. Faik Tonguç isimli Çorumlu bir hayırseverin maddi bağışı, Belediye Başkanlığının arsa tahsisi ve Özel İdarenin katkılarıyla gerçekleştirilen kütüphanenin yeri 31.8.1971 tarih ve 17 sayılı Belediye Meclis kararı ile 95 yıl süre ile Kütüphaneye devredilmiştir. Kütüphane, Okul bodrumundan bu binaya taşınmış, kütüphaneyi yaptıranın ismi verilerek 1964 yılında hizmete açılmıştır.

KÜLTÜR SANAT MERKEZLERİ

Çorum Belediyesine ait beş adet kadın kültür ve sanat merkezi bulunmaktadır. Bu yerlerde kadınlar hem meslek öğrenme becerilerini geliştirirken, hem de sanatın bir dalında yetişme imkanı bulmaktadırlar.
Çorum Belediyesi Sanat Müzesi ve Galerisi: 25 Ekim 2015 tarihinde açılmıştır. Özellikle resim ve fotoğraf çalışmaları başta olmak üzere sanatsal sergiler rahat ve geniş bir ortamda sergilenmektedir.

Çorum Belediyesi Sanat Müzesi ve Galerisi:

25 Ekim 2015 tarihinde açılmıştır. Özellikle resim ve fotoğraf çalışmaları başta olmak üzere sanatsal sergiler rahat ve geniş bir ortamda sergilenmektedir.

5

SİNEMA - TİYATRO

Çorum'da çok sayıda sinema salonu bulunmaktadır. Bu salon ve işletmelerin tamamı il merkezindedir. 1970'li yıllarda 3 tane sinema salonu vardı. Her bir salon ortalama 1500 seyirci kapasitesindeydi. Televizyonun günlük hayata daha fazla girmesiyle bu işletmeler sırayla kapandı. Bir ara hiç sineması olmayan şehir konumunda olan Çorum; yeni, modern, nispeten daha küçük salon işletmeleriyle şu anda yeterli sayıda sinema salonuna sahiptir.
Çorum'da kültür ve Turizm Bakanlığı'na ait olmak üzere bir tane tiyatro binası bulunmaktadır.

İlimizdeki Devlet Tiyatrosu alt yapı sorunu bulunmayan ve yerleşik tiyatro olmaya hazır binası ile kültür ve sanata hizmet etmektedir. Çorum Devlet Tiyatrosu sahnesinde; sezon içerisinde cuma günleri saat 20:00 'de ve cumartesi günleri saat 14:00' te ve 20:00' de olmak üzere haftada 3 kez oyun sahnelenmektedir.

6

İLİMİZDEKİ MÜZİK KURSLARI VE MÜZİK TOPLULUKLARI

Çorum'da ilk düzenli Türk Sanat Müziği çalışması 1980 yıllarından sonra Kültür Müdürlüğü bünyesinde Dr. Sedat Terlemez yönetiminde başlamış ve konserler verilmiştir. Söz konusu koro çalışmalarını 1999 yılında Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü bünyesinde, 2001 yılından itibaren de Ticaret ve Sanayi Odası bünyesinde sürdürmektedir. Mimar Sinan Halk Eğitim Merkezi bünyesinde 2001 yılından itibaren oluşturulan Türk sanat müziği ve Türk halk müziği koroları çalışmalarını sürdürmektedir.

İlimizdeki müzik kursları ve müzik toplulukları şunlardır:

Çorum Ticaret ve Sanayi Odası Türk Sanat Müziği Korosu
Mimar Sinan Halk Eğitimi Merkezi Müdürlüğü Türk Sanat Müziği Korosu
Mimar Sinan Halk Eğitimi Merkezi Müdürlüğü Türk Halk Müziği Korosu
Çorum Belediyesi Türk Halk Müziği Korosu
Çorum Belediyesi Türk Sanat Müziği Korosu
Çorum Belediyesi Tasavvuf Müziği Korosu
Çorum Belediyesi Mehteran Grubu
Çorum Barosu Türk Halk Müziği Korosu
Klasik Gitar Kulübü

Hattuşa Halk Oyunları Ekibi'nin yanı sıra Halk Eğitimi Merkezi ve bazı okulların kendi bünyesinde de Halk Eğitimi Merkezi işbirliği ile halk oyunları ekipleri çalışmalarını yürütmektedir.

ŞEHRİMİZDE KÜLTÜR VE SANAT

Çorum ilimiz şehrimizin kimliği ile özdeşleşmiş birçok tarihi esere ev sahipliği yapar. Bu kimliği en iyi yansıtan eserler ise Çorum Müzesi, Saat Kulesi, Ulu Cami, Hıdırlık Cami ve Türbesi ayrıca dünyanın en dar sokağı olarak ünlenen Eskiciler ve Dikiciler Sokağı özel bir öneme sahiptir. Bunların dışında Çorum Kalesi, Han Cami (Gülabibey Cami, Ömer Neftçi Cami), Kubbeli Cami, Velipaşa (Abdülbaki Paşa) Cami, Veli Paşa Hanı. Paşa Hamamı, Güpür Hamamı, Ali Paşa Hamamı, Erzurum Dede Türbesi ve çeşitli yerlerde bulunan konaklar şehrimize tarihi kimlik veren yerlerimizdendir.

Haydi arkadaşlar gezimize başlayalım. Önce ilimiz merkezinin meşhur eserlerini gezmeye ve görmeye ne dersiniz? Ama bu arada meşhur leblebimiz ve Çorum simidimizi tatmayı unutmayın.

ŞEHRİMİZİN TARİHİ KİMLİĞİNDE ÖN PLANA ÇIKAN MEKANLARIMIZ

ÇORUM MÜZESİ

Çorum Müzesi ilk olarak 1968 yılında farklı bir binada hizmete başlamıştır. Daha sonra restore edilen tarihi bir okul binasında hizmet etmeye devam etmektedir.

Hitit Güneş Kursu

7a

8

Çorum Müzesi

Hitit Tören Kılıcı gibi dünyada bir örneği daha olmayan birbirinden ilginç birçok eser ziyaretçilerini beklemektedir.

ULU CAMİ (Murad-ı Rabi Camii)

9

Selçuklu Sultanı III. Alaattin Keykubat zamanında, onun azatlı kölesi Hayrettin tarafından yaptırıldığı değerlendirilmektedir. Halen orijinalliğini koruyan Ulu Cami'nin abanoz ağacından yapılan minberi, kitabelerine göre 1306 tarihinde Davutoğlu Ahmed'in emri ile Ankaralı sanatçılar Abdullah oğlu Davut ve Ebubekir oğlu Muhammed tarafından yapılmıştır. Cami, bugünkü halini geçirdiği büyük onarımlar sonucu almıştır. İlk onarım Mimar Sinan tarafından daha sonra ise IV. Murat, Erivan Seferine giderken Çorum – Boğacık Köyünde konaklamış, cami bu dönemde tekrar tamir ettirilerek etrafına medreseler ve akarat yaptırılmıştır. Cami bu zamanda Sultan Muradi Rabi Camii olarak adlandırılarak Evkaf Dairesi kayıt ve sicillerine bu adla geçmiştir. 1790 yılındaki depremde tekrar harap olan cami, Çapanoğlu oğlu Abdülfettah Bey tarafından 1810 yılında ahşap, tek kubbeli olarak tamir edilmiş, bugünkü görünümünü almıştır. Caminin son cemaat yeri ve üst katı II. Meşrutiyetin ilanından sonra yapılmış, doğu tarafa minare ilave edilmiştir. Şehrimizdeki en eski cami olma özelliği taşıyan Ulu Cami'nin Çorum halkının gözünde ve gönlünde özel bir yeri vardır. Bu haliyle şehrimizin Türk-İslam kimliğinin en önemli tarihi şahididir.

SAAT KULESİ

Çorum ilinin merkezinde yer alan ve şehrin en önemli sembollerinden olan tarihi saat kulesi Sultan II. Abdülhamit'in muhafız birliği komutanı 7-8 Hasan Paşa'nın Çorumlu hemşehrilerine bir hediyesidir. Saat kulesi sarı kum taşından sekiz köşeli 5,3 metre çapında ki tabanın üzerinde 27,5 metre yüksekliğinde, minare şeklinde inşa edilmiştir. Her köşe 2,1 metre uzunluğunda olan kulenin yapım tarihi 1894'tür. Asıl kulenin gövdesi ise 24 köşelidir. Gövde çapı 3,9 metredir. Kule merdiveni 84 basamaklıdır. Üzerinde bulunan dört yöne bakan dört saat kadranının çapı 1,5 metre, akrep uzunluğu 70 cm, yelkovan uzunluğu ise 85 cm'dir. Saat kadranının üzerlerinde her yöne bakan çan sesinin uzaklardan işitilebilmesini sağlamaya yönelik dört adet pencere yer almaktadır. Saatin çanı ise Hasan Paşa tarafından özel olarak İstanbul'dan gönderilmiştir.
Çorum müzesi sorumluluğundaki Saat Kulesi'nin ayar ve bakım işleri Çorum Belediyesi tarafından yapılmaktadır. Geçmiş yıllarda etrafında yer alan küçük dükkanlar ve reklam panoları kaldırılmış birkaç defa onarımdan geçerek varlığını günümüze kadar sürdürmüştür.Halk arasında çan saati olarak bilinir.

10

Buluşma yeri olarak ve adres tariflerinde saat kulesi özel bir öneme sahiptir.

HIDIRLIK

Çorum'un Hıdırlık adıyla anılan mahallinde bulunan küçük bir tepe üzerinde üç sahabe türbesi bulunmaktadır. Bu sahabelerin Süheyb-i Rumi, Ubeydi Gazi ve Kerebi Gazi oldukları rivayet edilmektedir. Suheybi Gazi ve Ubeydi Gazi türbeleri, Sultan Abdülhamit Dönemi'nde yeniden inşa edilen Hıdırlık Camii (1899) batı bitişiğinde yer alırken, Kerebi Gazi Türbesi 50 metre kadar camiin batısında ayrı bir bina içerisinde yer almaktadır. Bu üç sahabeye ait türbeler Çorum'da en çok ziyaret edilen yerlerdendir. Çorum halkı tarafından gelin alma ve sünnet törenlerinde buranın ziyaret edilmesi bir gelenektir. Ayrıca bu mekanın çevresinde bulunan yeşil alanda Hıdrellez şenlikleri yapılır. Yakın zamanda bu alan çevresinde Çorum Belediyesi tarafından Kentpark adında büyük havuzlu bir park inşa edilmiştir.

DÜNYANIN EN DAR SOKAĞI

Üçtutlar Mahallesi'nde yer alan 1,5 metre genişliğinde, 30 metre uzunluğundaki, dünyanın en dar sokağı olan "Eskiciler ve Dikiciler Sokağı" ilimizin ilginç mekanlarındandır. Tarihi 60 yıl öncesine dayanan sokakta eskiden 37 esnaf faaliyet göstermekteyken, günümüzde ise 5 -6 dükkan hizmet vermektedir. Eskiciler dediğimiz ayakkabı tamircileri zamana yenik düşerek sayıları azalmaktadır. Uzunlukları 1,5 metre, genişlikleri de 2,3 metreyi bulan 37 dükkanın çoğu, sohbet ve dinlenme yeri olarak kullanılıyor.

11

İlimizi ziyaret eden yerli-yabancı turistlerin ilgisini çeken dar sokakta, özellikle üniversite öğrencileri ile gelin ve damatlar fotoğraf çektirmektedirler. Sırtını yasladığı tarihi hamamla birlikte ayağa kalkacağı ve canlandırılacağı günü beklemektedir.

HİTİT DÖNEMİ KALINTILARININ KEŞFİ VE ÇORUM

Hititler Dönemi'ne ait kalıntıların ortaya çıkması ve Anadolu'nun ilk büyük uygarlığı olan Hitit İmparatorluğu'nun merkezinin Çorum ve çevresinde olduğunun anlaşılması ilimize yeni bir kimlik kazandırmıştır. Hititler ile alakalı semboller, isimler; işyerleri, şirketler, mekanlar, kuruluşlar tarafından yoğun bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Anadolu'nun en eski başkenti ilimiz sınırları içerisinde yer alan Hattuşa'dır.

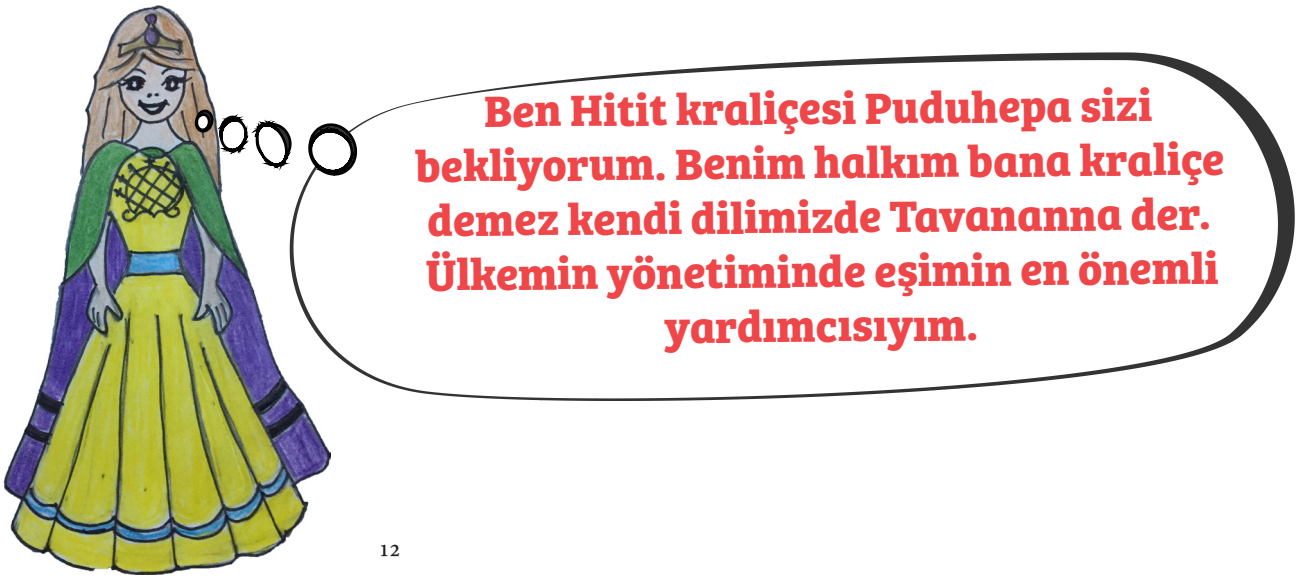

12

ALACAHÖYÜK

Alacahöyük, Çorum ilinde, Hattuşaş'ın (Boğazköy) 36 km. kuzeydoğusundadır. Hitit Öncesi Dönem'in önemli şehirlerindendir. M.Ö.2500 yıllarına kadar giden Hitit öncesi kral mezarlarından çıkan eserler en önemli buluntulardır. Hititler Dönemi'nde önemini korumasına rağmen başkent Hattuşaş daha ön plandadır. Fakat ayakta kalmış yapılar Hitit dönemine aittir.

13

Hitit dönemine ait iki kule arasında kalan güneydeki anıtsal giriş iki büyük sfenks tarafından korunmaktadır. Sfenksli Kapı'dan girilen geniş Hitit yapı kompleksindeki kazılar halen bitmemiştir. Rölyef ve sfenkslerin çoğu M.Ö. 14. yy.a tarihlenmektedir. Bunlar replikaları ile değiştirilmiş ve asılları Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde sergilenmektedir. Son dönem kazılarında elde edilen buluntular Alacahöyük Müzesi'nde sergilenmektedir.

HATTUŞAŞ

Hitit İmparatorluğu'nun başkenti Hattuşaş, Çorum'un 80 kilometre güneybatısında, Boğazkale ilçesindedir. Bölge 1988 yılında Tarihi Milli Parklar statüsüne alınmıştır. Hattuşaş 1834 yılında Fransız Mimar Charles Texier tarafından keşfedilmiştir. Hattuşaş Hititlerin hem idari hem de dini başkentiydi. Şehir M.Ö. 1600'lü yıllarda Hititlerin başkenti olmuştur.

14
Hattuşa

Şehrin etrafı yaklaşık 7 km çapında surlarla çevrilidir. Şehrin surları üzerinde yer alan anıtsal kapıları Sfenksli Kapı, Arslanlı Kapı ve tünel şeklindeki Yer Kapı günümüze kadar sağlam bir şekilde ulaşmıştır. Şehirde ayakta kalmış, izlenebilen yapıların büyük bölümü, surlar gibi, M.Ö. 13. yy.dan kalmadır. Kraliyet yapılarının yer aldığı Büyükkale'de, direkli galerilerle çevrili avlular, konutlar, depo binaları ve büyük bir kabul salonuyla, büyük bir saraya ait kalıntılar ortaya çıkartılmıştır. Yaklaşık 400 yıldan fazla başkentlik yapan Hattuşaş en kalabalık döneminde 40-50 bin arası bir nüfusa sahip olmuştur. Günümüzde surların bir bölümü ilk şekliyle yeniden inşa edilmiştir. Son dönem kazılarında elde edilen buluntular Boğazkale Müzesi'nde sergilenmektedir.

YAZILIKAYA TAPINAĞI

Hattuşaş'ın en büyük ve en etkileyici kutsal mekanı, şehrin dışında yer alan, yüksek kayalar arasına saklanmış Yazılıkaya Açık Hava Tapınağı'dır. Tapınakta 90'dan fazla tanrı, tanrıça, hayvan ve hayal ürünü yaratıklar kaya yüzeyine işlenmiştir. İlkbaharda bütün tanrıların bir araya geldiği düşünülür ve burada baharın gelişi törenlerle kutlanırdı.

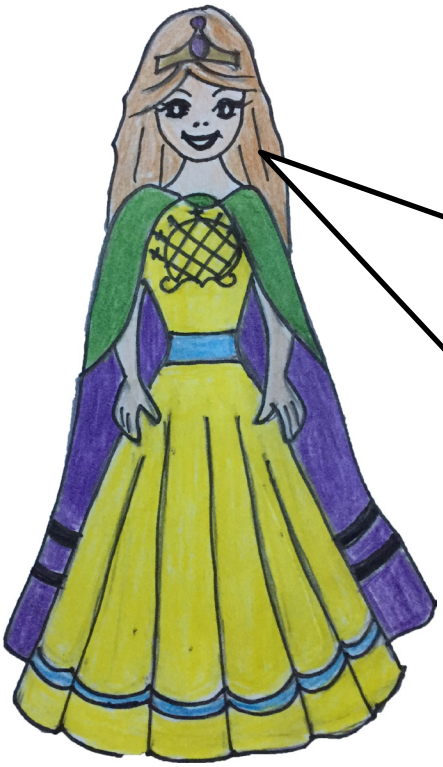

Bunları Biliyor muydunuz?

Anitta'nın Laneti

İlk büyük kralımız Anitta Hattuşa'yı ele geçirmiş ve yerle bir etmişti. Ayrıca bu şehri tekrar kurup canlandıracak kişileri lanetlemişti. Ancak kendisinden hemen sonra gelen kral-larımızdan I. Hattuşili bu şehri yeniden kurmuş ve Hititlerin başkenti yapmıştır. Ayrıca isminin anlamı da ''Hattuşaş'ın oğlu'' demekti.

Bin Tanrı İli

Ele geçirdiğimiz ülkelerin tanrılarına da sahip çıkar ve saygı gösteririz. Yoksa bizi lanetleyebilirler. Bu yüzden bizim Hitit ülkemiz ''Bin Tanrı İli '' olarak biliniyordu.

ŞAPİNUVA

Hitit Devleti'nin önemli kentlerinden biri olan Şapinuva, (Ortaköy), Çorum' un 53 km güneydoğusundadır. Çekerek nehri etrafında yer alan Göynücek Ovası ile Alaca Ovası arasındaki geçit üzerindedir.

Hitit Çağında, hem siyasi hem de coğrafi konumu nedeniyle stratejik bir noktada yer alan şehir, önemli bir askeri ve dini merkezdir. Şapinuva kazıları diğer merkezlerde olduğu gibi halen devam etmektedir. Ayrıca ilimizin önemli turistik mekanlarından İncesu Vadisi de Şapinuva yakınlarında yer almaktadır.

15

Şapinuva

OKUMA METNİ

İncesu Kanyonu "Tarih ve Doğanın Birleştiği Yer"

Ortaköy İlçesi İncesu köyünde yer alır. Özellikle tek giriş ve çıkışı bulunan İncesu Kanyonu, 12.5 km uzunluğundadır ve genişliği ise 40-60 metre arasında değişmektedir. Kanyonun her iki yamacı sarp kayalık olup,yer yer ormanlık alanlara rastlamak mümkündür.
Hellenistik Döneme (M.Ö. 2.yüzyıla) tarihlenen duvar kalıntıları, halk tarafından mağara olarak adlandırılan merdiven basamaklı su sarnıçları, ahşap hatıl oyukları vardır.
Ayrıca kanyon içerisinde tanrıça Kibele kabartması yer almaktadır. Kanyon rafting ve trekking sporları için uygun özellikler taşımaktadır.
Bir doğa harikası olan kanyon, görülmeye değer bir yerdir.

Benim size tavsiyem önce Şapinuva'yı gezmeli sonra da İncesu Kanyonu'nda yürüyüş ve pikniğinizi yapmalısınız. Böylece gezinizde tarih ve doğayı iliklerinize kadar hissedeceksiniz.

İLİMİZ GENELİNDE YER ALAN DİĞER ÜNLÜ TARİHİ MEKANLARIMIZ

MECİTÖZÜ ELVAN ÇELEBİ TÜRBESİ

Mecitözü İlçesi Elvan Çelebi köyünde bulunan Elvan Çelebi Cami ve Türbesi geniş bir bahçe içinde, birbirine bitişik ve kaynaşmış üç birimden meydana gelmektedir. Elvan Çelebi, XIV. yüzyıl Anadolu Türk tasavvuf hayatının ünlü simalarından Âşık Paşa'nın oğludur. Yapım tarihi 1300'lü yılların başı olarak tespit edilen türbe günümüzde önemli ziyaret yerlerindendir.

16

OSMANCIK KOYUNBABA KÖPRÜSÜ

17

18 **Koyunbaba Temsili**

Koyun Baba Köprüsü Çorum ilinin Osmancık ilçesi şehir merkezinde Kızılırmak üzerinde bulunmaktadır. Osmanlı hükümdarı Sultan II. Bayezit zamanında 1484 yılında yapımına başlanmış 1489 yılında tamamlanmıştır. Yörede bulunan sarı renkli taşlardan kesme taş tekniği ile inşa edilmiştir. Köprü üzerinde 18-19 kemer bulunmaktadır. Koyun Baba Köprüsü 250 m uzunluğunda 7,5 m genişliğindedir. Kemerlerden en yükseği 25 m kadardır. Kuzey-güney yönlü olarak uzanan köprünün kuzey başlangıcının karşısında yer alan tarihi Osmancık Kandiber Kalesi'nin eteklerinde kitabesi yer alır.

Kandiber Kalesi'nin yanı sıra, İmaret Camii, Akşemsettin Camii ve Baltacı Mehmet Paşa Çeşmesi ilçemizin kültürel kimliğinde ön plana çıkan yerlerdendir.

OKUMA METNİ

II.BAYEZİT KOYUNBABA'YI UNUTMADI

Köprü ismini yörede o tarihlerde yaşadığı belirtilen ünlü mutasavvıf Koyunbaba'dan almıştır. Koyunbaba'nın köprünün yapımına önderlik eden kişi olduğu rivayet edilmektedir. Bu yüzden Koyun Baba Köprüsü'nün yapımı ile ilgili olarak birçok efsane anlatılmaktadır.

Koyunbaba'nın ilk olarak yöreden geçerken kendisini ziyaret eden Fatih Sultan Mehmet'ten köprü isteğinde bulunduğu ancak bunun o dönemde gerçekleşmediği rivayet edilir.

Daha sonra Amasya sancakbeyi II. Bayezit babasının ölüm haberini alarak hızla İstanbul'a doğru hareket etmiş ancak Kızılırmak'ı geçemeyince Koyun Baba'dan yardım istemiştir. Bayezit'ten köprü sözü alan Koyun Baba onun karşıya geçmesine yardımcı olmuş hatta İstanbul'a ulaştırmış olduğu iddia edilmektedir. Hükümdar olan II.Bayezit Koyunbaba'ya verdiği sözünü yerine getirerek onun adı ile bu köprüyü yaptırmıştır.

Yapım aşamasında anlatılan bir efsanede de Koyun Baba'nın köprüyü kendi imkanları ile inşa ettiği hatta geceleri geyiklerle taş taşıdığı anlatılır. Halk ona yardımcı olmadığı gibi bir de şikayetçi olmuş "Koyun Baba'nın taş taşımak için geceleri izinsiz kendi hayvanlarını kullandığı" iddiasında bulunmuşlardır. Bu olaya Koyun Baba'nın çok üzüldüğü rivayet edilmektedir.

Köprü ile yetinmeyen II.Beyazıt Koyunbaba için bir türbe, yanına aşevi ile mescit yaptırdı. Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde türbe alanında cami, yemekhane, ziyafet odası, konuk evleri olduğunu belirtmiş ise de günümüzde türbe dışındaki yapıların bugün temelleri kalmıştır. Türbenin çift kanatlı, derin oyma tekniği ile işlenmiş ahşap kapısı bugün Çorum Müzesi'nde korunmaktadır. Türbe 1989 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edilmiştir.

19

Koyunbaba Türbesi

SUNGURLU SAAT KULESİ

20

Kule, 1891 yılında Kaymakam Edip Bey tarafından yaptırılmıştır. Kare prizma gövdelidir. İkinci kat hariç her katta yuvarlak kemerli küçük pencereler yer alır. Kesme taştan yapılan kulenin en üst katında, dalgalı saçaklı ahşap bir köşk, onun altında dört yönde yuvarlak saat kadranı ve altta demir parmaklıklı bir balkon bulunur. Sungurlu ilçemizin en önemli tarihi sembolüdür.

TARİHSEL DOKU VE İSKİLİP

İskilip ilçemiz kalesi, anıtsal kral kaya mezarları, tarihi camileri, tarihi sokakları, konakları ve geleneksel el sanatları ile tarihsel dokuyu en iyi yansıtan ilçelerimizin başında gelir. Ayrıca Yivlik köyünde bulunan ahşap Akşemsettin Camii ve orada bulunan türbe önemli ziyaret yerlerindendir.

ETKİNLİK ZAMANI :
İlimizde bulunan tarihi mekanlarımızın fotoğraflarına bakarak hangi eser ve nerede bulunduğunu aşağıdaki tabloya yazar mısınız?

	Hangi Eser?	Nerede?		Hangi Eser?	Nerede?
			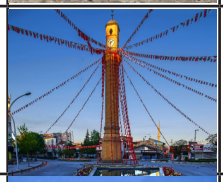		
			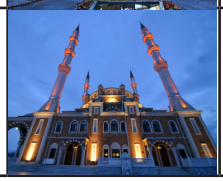		

ŞEHRİMİZİN YETİŞTİRDİĞİ ÜNLÜ KİŞİLER

TARİHİ ŞAHSİYETLER

AKŞEMSETTİN(1390-1459)

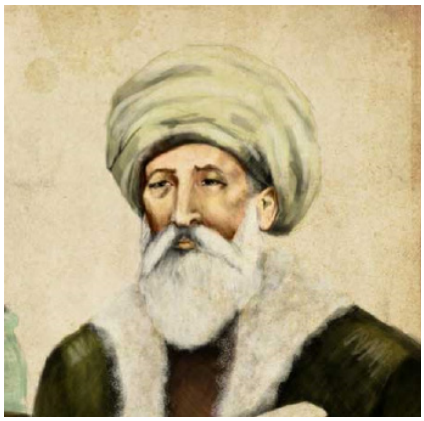
21

Asıl adı Mehmet bin Hamza olan daha çok İstanbul'un fethindeki manevi katkıları ile tanınan Akşemsettin dünya tarihinde ilk kez mikrobun varlığından bahseden kişidir. O,mikrobu tohum olarak tanımlamıştır. Akşemsettin'in baba tarafından soyu Hz. Ebubekir'e kadar dayanmaktadır. Kaynaklarda 1390 Şam doğumlu olduğundan bahsedilir. Bazıları Osmancık doğumlu olduğu hatta annesinin Osmancıklı olduğunu ileri sürer. Babası Şeyh Hamza Amasya'da uzun süre ilmi faaliyetlerde bulunmuştur. İlk eğitimini ailesinden alan Akşemsettin, Amasya medreselerinde dini ilimler konusunda ve tıp alanında iyi bir eğitim almıştır. Eğitimi sonrasında 26-27 yaşlarındayken Osmancık'ta (şimdiki Akşemsettin Cami 'nde)müderrislik görevinde bulunmuştur.

Fatih Sultan Mehmet'in hocalarındandır. İstanbul'un manevi fatihi olarak bilinir. İstanbul'a Fatih Sultan Mehmet ile birlikte en önde girmiş, hatta İstanbul halkı onun Fatih olduğunu zannetmiştir. Beyaz elbiseler giymesi, saçının ve sakalının beyaz olması nedeniyle Akşemsettin diye anılmıştır. Uzun süre İskilip Yivlik köyünde yaşamış, burada onun zamanında yapılmış olan ahşap caminin yanında oğlu Nurül Hüda'nın türbesi bulunmaktadır.

OKUMA METNİ **RUHLARIN VE BEDENLERİN HEKİMİ AKŞEMSETTİN**

Akşemsettin daha çok dini ve hatta tasavvufi yönü ile tanınmıştır. Fakat o aynı zamanda zamanının en iyi hekimlerinden birisidir. Hiç kimsenin iyileştiremediği Kazasker Çandarlıoğlu Süleyman Çelebi'yi hazırladığı ilaç ile iyileştirmişti. Ayrıca rahatsızlanan Fatih'in kızını da tedavi ettiği kaynaklarda yer alan bilgiler arasındadır.

Dini eserler yanında tıp alanında da önemli eserler kaleme almıştır. Bu konuda en önemli eseri Maddet'ül Hayat'tır. Onun bu eserindeki şu cümlesinden tıp tarihinde büyük bir keşfede imza attığını anlıyoruz: "Bütün hastalıkların çeşitli tipleri, bitki ve hayvanlarda olduğu gibi tohumları ve asılları vardır." Akşemsettin'in burada tohum olarak adlandırdığı hastalığa yol açan nesnenin mikroptan başka bir şey olmadığını anlıyoruz. Nitekim mikrop üzerine çalışmaları ile yakından tanınan Fransız bilim adamı Pasteur'da mikrobu dört yüz yıl sonra kendi dilinde tohum olarak tanımlayacaktır.

Akşemsettin'in bu keşfi mikroskobun icadından yıllar öncedir. Batıda mikrop konusunu ilk kez gündeme getiren İtalyan bilim adamı Fracastora ise Akşemsettin'den yaklaşık yüz yıl kadar sonra yaşamıştır.

Şöhret, mevki ve mal gibi dünyevi ihtiraslardan nefsini korumak için her zaman uzak köşelerde yaşamayı tercih eden Akşemsettin, İstanbul'un fethinden sonra Fatih'in sunduğu birçok tekliften uzak durarak Göynük'te yaşamayı tercih etti. Yaşadığı dönemde "Ruhların Hekimi" ve "Bedenlerin Hekimi" olarak adlandırılmıştır.

İsmail ÇAL

ELVAN ÇELEBİ (?-?)

Çorum'un Mecitözü ilçesine bağlı Elvan Çelebi köyüne adını vermiş ve XIV. Yüzyılda yaşadığı düşünülen bir Türk büyüğüdür. Babası ünlü Aşıkpaşa'dır."Menakıb-ül Kudsiyye" adlı manzum eseri, kendisinin ve dedelerinin tasavvufi çalışmalarını ve görüşlerini yansıtan tek kitaptır. Samimi, ihlaslı bir derviş olarak çevresine ışık saçmıştır. Elvan Çelebi 1352 yılında bir cami, kendisi için yanına bir türbe, bir tekke ve hamam yaptırmıştır. Yine ünlü Osmanlı tarihçisi Aşıkpaşazade de aynı aileden gelmektedir.

KOYUNBABA (?-1469)

Horasan erenlerinden olduğu ve Hz. Hüseyin soyundan geldiği rivayet edilmektedir. Asıl adı Seyit Ali'dir. Adı efsaneleşmiş bir evliyadır. Horasan'dan önce Şam'a daha sonra Menemen'e oradan da Bursa'ya geçmiştir. Bursa'da çobanlık yaptığı ücret olarak da ikiz kuzulardan birer tekini istediği ve o yıl bütün koyunların ikiz kuzuladığı anlatılır. Bu kuzuları alarak Osmancık'a gelip yerleştiği ve yine çobanlık yapmaya devam ettiği anlatılır. Hayatı bu şekilde menkıbelere konu olmuştur. Evliya Çelebi'ye göre Hacı Bektaşi Veli'nin halifesidir. Osmanlı padişahı II.Bayezit Osmancık'a yaptırdığı köprüye onun ismini vermiştir.Mezarı Osmancık ilçesinde adıyla anılan türbededir.

KOCA MEHMET PAŞA(? —1439)

Sultan ll. Murat zamanında 12 yıla yakın baş vezirlik yapmıştır. Koca Mehmet Paşa Osmancıklıdır. Babası Hızır Danişmend'dir. Doğum yılı kesin olarak bilinmemektedir. Birçok memuriyetten sonra 1415 yılında Anadolu Beylerbeyi olmuştur. ll. Murat'ın padişah olması üzerine o da Bursa'ya giderek baş vezir olmuştur. Kendisinin ve ailesinin çoğunun mezarı, Osmancık'ta yaptırdığı caminin bahçesindedir.

EBUSSUUD EFENDİ (1490–1574)

22

İskilipli Şeyh Muhiddin Yavsi'nin oğludur. İlköğrenimini babası Şeyh Muhiddin Yavsi'den almış, daha sonra büyük Türk bilgini İbni Kemal'den öğrenim görmüştür.1519'da İnegöl Medresesi hocalığına atandı. 1527 yılında İstanbul Kadılığından sonra Osmanlı İmparatorluğu'na 14. Şeyhülislam oldu. Kanuni'nin devlet düzenini sağlayan meşhur kanunlarının hazırlanmasında büyük rolü oldu. 29 sene Şeyhülislamlık yaptıktan sonra öldü.

BALTACI MEHMET PAŞA (1660–1712)

23

Baltacı Mehmet Paşa Osmancık doğumludur. Adını 1711 yılında Prut savaşı ile duyurmuştur. Genç yaşta askeriyeye girmiş ve sarayda görev almayı başarmıştır. lll. Ahmet zamanında önce vezirliğe, ardından baş vezirliğe getirildi. 1711 Prut Savaşı'nda Osmanlı ordusunun komutanıdır. Rusların ünlü hükümdarı Çar I. Petro'yu ağır bir yenilgiye uğratmıştır. Bu başarısına rağmen yapılan antlaşmanın başarılı bulunmaması, siyasi rakipleri için bulunmaz bir fırsat olmuş, hakkında birçok iftira ve dedikodular yapılmıştır. Bunun neticesinde görevden alınmış, arkasından Limni adasına sürgüne gönderilmiş ve 1712 yılında orada vefat etmiştir.

YEDİ-SEKİZ HASAN PAŞA (1831–1902):

24

1831 yılında Çorum Gülabibey Mahallesi'nde doğmuştur. II. Abdülhamit zamanında Beşiktaş Muhafızlığı yapmıştır. Sultan Abdülaziz zamanında Alay Bey'i olarak Hasan Bey adını aldı. II. Abdulhamit'e karşı girişilen suikasti sopasıyla engelledi. Gözü pekliği ve cesareti ile ünlendi. Bir süre sonra paşalığa yükseldi. Osmanlı-Rus savaşında Kafkas cephesinde büyük yararlılıklar gösterdi. Çorum'u süsleyen saat kulesi ile depremde zarar gören Hıdırlık Camii'nin yerine yenisini yaptırmıştır. Çorum'a kendi adıyla anılan bir kütüphane kurmuştur. Sağmaca suyunun Çorum'a getirmesi projesi onun döneminde gündeme gelmiştir. İmzasını Osmanlıca yedi ve sekiz rakamları ile atması kendisine Yedi-Sekiz Hasan Paşa denilmesine neden oldu.

Dr. MUSTAFA CANTEKİN (1878–1955)

25

Doktor ve siyaset adamı Mustafa Cantekin 1878'de Çorum'da doğdu. İstanbul Tıp Fakültesi'nde okurken siyasetle ilgilendiği için kalebent olarak üç yıllığına Şam'a sürüldü. Şam'da tanıştığı Mustafa Kemal ile birlikte Vatan ve Hürriyet Cemiyeti'ni kurdu. II. Meşrutiyet'ten sonra İstanbul'a dönerek tıp öğrenimini tamamladı. Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne Kırşehir milletvekili olarak girdi. 1950'ye kadar da sürekli olarak Meclis'te kaldı. Milletvekilliğinin sürdüğü yıllarda bir ara da Afyon Askeri Hastanesi'nin başhekimliğini yaptı.

BUNU BİLİYOR MUYDUNUZ?

Mustafa Kemal ile birlikte Şam'da Vatan ve Hürriyet Cemiyeti'ni kuranlardan biriside hemşerimiz Dr. Mustafa Cantekin'di.

İSMET EKER (1877–1962)

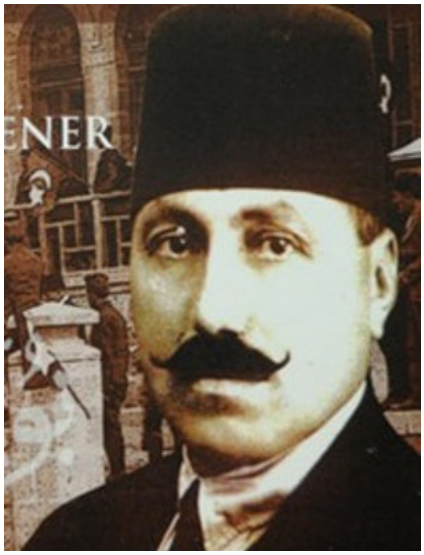

26

Gençliğinde İttihat ve Terraki Cemiyeti üyesi olan İsmet Eker, 1. Dünya Savaşı yıllarında Çorum milletvekilliği yaptı. Cumhuriyetin ilan edildiği 29 Ekim 1923 tarihli celsede TBMM'ne başkanlık ederek tarihi kanunun çıkmasını sağlamıştır. İsmet Eker,1914 yılından 1950 yılına kadar 36 sene Çorum'u milletvekili olarak temsil etmiştir.1962 yılında vefat edince kendi köyü olan Bayat'a defnedilmiştir.

BUNU BİLİYOR MUYDUNUZ?

Cumhuriyetin ilan edildiği gün yani 29 Ekim 1923'te hemşerimiz İsmet Eker TBMM başkanıydı.

ÇORUMLU ŞAİR VE YAZARLARIMIZ

KUL MUSTAFA

17.yy.da Çorum yöresinde doğup yaşamış bir halk şairidir. Değişik konularda şiirler yazdı. Bunlar cönklerde dağınık halde bulunmaktadır. Genç Osman adıyla anılan padişah II. Osman'ın öldürülmesi üzerine yazdığı destanlar dikkat çekicidir. Bu destanlar Çorum müsellimi Kurdoğlu Süleyman'ın önderliğinde Çorumluların Kapusuz ve başıbozuk tayfasıyla Düvenci ovasında yaptığı cengi dile getirir.

DEDEMOĞLU (XVII. yy.):

Çorum Sungurlu Araf köyünde doğdu. Halk şairidir. Eserleri Dürr-i Meknun ve Yüzname'dir.

YUSUF-U BAHRİ (?-1828)

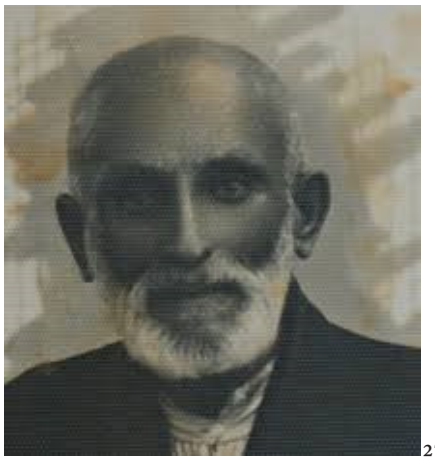
27

Öğrenimine Amasya'da başlamış, İstanbul'da icazet almıştır. Mısırda öğrenimini sürdürmüştür.1785 yılında Çorum'a gelmiş, burada Seydimoğlu ailesinden bir kızla evlenerek buraya yerleşmiştir. Değerli bir hadis bilginidir, şairdir. Yusuf Bahri'nin Çorum Hasan Paşa Kütüphanesi'nde el yazması kitaplar bölümünde kendi yazdığı ve istinsah ettiği 78 adet kitabı vardır. Bunların 53 tanesinin Yusuf Bahri'nin bizzat telif ettiği sanılmaktadır.

AHMET FEYZİ (1839–1909)

İstanbul Beyazıt Medresesi'ni bitirdi. Yargıçlık, müftülük yapmış ve Çorum'da 6112 kitaptan oluşan bir kütüphane kurmuştur. Ehadis-i Mevzuat, Redd-i Batıl, Risalei Müntehebat, Tahrir-i Mantık, Şerh-i Kafiye, Kanunu Arazi, din, edebiyat, mantık, hukuk alanındaki eserlerinden bazılarıdır. Hasan paşa Kütüphanesi'nde el yazması kitaplar bölümünde Ahmet Fevzi'nin yazdığı ve intihsah ettiği kitapların sayısı 287'dir.

ŞAHİNKAYA DİL (1931)

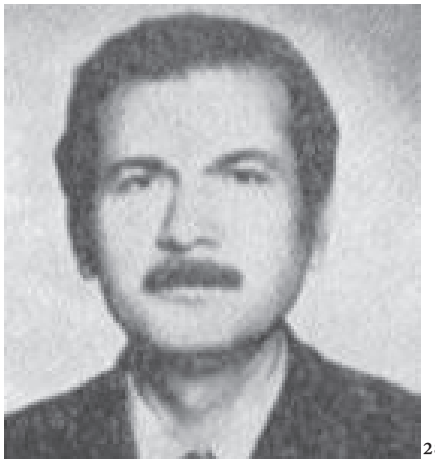
28

Şair. Çeşitli dergilerde şiirleri yayınlandı.1955 yılında "Çağdaş" adıyla bir dergi çıkardı. Başlıca şiir kitapları: Mısra Mısra, Seni Yaşamak, Alaca Soluk, Ebem Kuşağı, Işık Çığlığı'dır.

ABDULKADİR OZULU (1941)

29

1941 Çorum doğumlu Eğitimci Yazar Abdulkadir Ozulu, ilk, orta ve lise öğrenimini Çorum'da yaptı. Konya Selçuk Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nden mezun oldu. Nevşehir Öğretmen Okulu, Çorum İmam Hatip Lisesi ve Çorum Eğitim Enstitüsünde öğretmen ve yönetici olarak çalıştı. Çorum Anadolu Lisesi ile Çorum Anadolu öğretmen lisesinin kurucu müdürlüğünü yaptı.1993 yılında kendi isteği ile emekli olan Ozulu'nun, Çorum yerel basında araştırma yazıları ve denemeleri yayılandı. Evli ve iki çocuk babası olan Abdulkadir Ozulu, araştırma ve edebiyat çalışmalarını sürdürüyor.

PROF.DR. AHMET LÜTFİ KAZANCI

30

İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'nden 1964 yılında mezun oldu. Çorum ve Isparta'daki İmam-Hatip Liselerinde öğretmenlik yaptı. Daha sonra 1977'de Bursa Yüksek İslam Enstitüsü'nde Arap Dili ve Belagatı asistanı oldu. 1980'de bu üniversitenin öğretim görevlisi kadrosuna geçti.'Hitabet-İ Nebeviye teziyle doktor(1983), Abdulmelik b. Mervan ve Ziyad b. Ebih teziyle doçent oldu. Daha sonra profesörlüğe yükseldi. 16.07.2003 tarihinde Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden emekliye ayrıldı. İslam tarihi ve peygamberler tarihi üzerine çok sayıda kitabı, araştırma, derleme, tercüme ve makaleleri vardır. Ayrıca konuları Çorum'da geçen ve İslam ahlakına vurgu yaptığı romanlarıyla da tanınmıştır.

TUNCER CÜCENOĞLU(1944)

31

Tiyatro yazarı. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesini bitirdi, 1964–83 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığında çalıştı. Yazdığı oyunlar Devlet Tiyatroları, İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları ve özel tiyatrolar tarafından sahnelendi. Çıkmaz Sokak, Kadıncıklar, Dosya ve Kör Düğüşü çeşitli ülkelerde de oynandı. Yapıtları çok sayıda ödül aldı.

FAZIL HAYATİ ÇORBACIOĞLU(1925–1990)

32

Oyun yazarı. Ankara Radyosunda oynanan Pirinç Mangal oyunuyla ünlendi. Daha sonra Hamide Kaçırıldı, Kabzımal Cemile, Erkek Satı, Koca Sinan, Satılık Şapka gibi birçok oyunu İstanbul Tiyatrosunda sahnelendi. Radyo Oyunu Yazma Tekniği adlı bir eseri de vardır.

ETHEM ERKOÇ (1950)

Çorumlu eğitimci yazardır. Daha çok ilimiz ile ilgili araştırma kitapları ile ön plana çıkmıştır.

33

HALK OZANLARIMIZ

TESLİM ABDAL(17.yy.)

17. yüzyıl halk ozanlarındandır. Teslim Abdal'ın asıl adı Mehmed olup Sultan Dördüncü Murat Dönemi'nde Bağdat seferine katıldığı bilinmektedir. Teslim Abdal'ın: "Teslim Dede Teslim Baba, Ey Kahraman Türk Milleti" başlığıyla mehter marşına konu olduğu iddia ediliyor. Mezarı Çorum Teslim köyündedir.

34

AŞIK HÜSEYİN ÇIRAKMAN(1930-2013)

Çorum'un Sungurlu ilçesine bağlı Körkü köyünde doğdu. Yayınlanmış eserleri şunlardır; Aşık Hüseyin Çırakman Hayatı ve Deyişleri (1956),Hak Yardımcı Her Kuluna, Sen Devam Et Okuluna (1963), Hoş Geldiniz Erenler (1969),Sesimiz (1973), "Halkın Sesi Halk Ozanları" (İnceleme-antoloji, 1975)

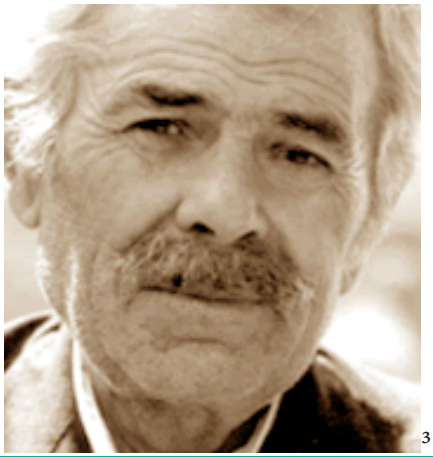

35

ŞEKİP ŞAHADOĞRU(1932-1995)

Çorum'a bağlı Evci Ortakışla köyünde doğdu. Bu arada saz çalmayı öğrendi. Saz eşliğinde deyişler söylemeye başladı. 1970 yılında Çorum'a gelip yerleşti. Burada şiirini geliştirecek uygun bir ortam buldu. Aşıklık geleneğinin temsilcilerindendir.

36

AŞIK GÜLABİ(1950)

Asıl adı Gülabi Gültekin olan Aşık Gülabi,1 Ocak 1950 yılında Çorum'un Sungurlu ilçesinin Çayan köyünde doğdu.
Anadolu'da yerel ozanların köy köy gezerek köy odalarında dinletiler verdiği bir dönemde, köylerine gelen aşıklara ilgi duymuş ve 15 yaşında saz çalmaya başlamıştır. İlk albümünü 1967 yılında yapan Aşık Gülabi'nin başlıca albümleri şöyledir; Sefil Baykuş, Dön Gel Bir tanem, Ali ile Neslihan, Zalim Gurbet Sana Gardaş mı Oldu, Yalan Dünya, Nazlı Yardan Ayrılalı

37

ÇORUMLU ŞAMPİYONLARIMIZ

AYCAN ÖNEL (1933)

1933'te Çorum'da doğan Aycan Önel, atletizme 1946 yılında başladı. 1948 yılında yarıştığı 80 metre engellide Türkiye rekoru kırdı.100 metre, 200 metre, uzun atlama, gülle atma, disk atma ve pentatlonda Türkiye rekorları kıran Önel, uzun yıllar milli formayı taşıdı ve Bayan Milli Takımı'nın kaptanlığını üstlendi.

MAHMUT ATALAY (1934–2004):

Çorum - Cemilbey'de dünyaya geldi. 1952 yılında güreşe başladı. Antrenörleri Adil Candemir, Celal Atik, Nasuh Akar, Halit Balamir'dir.
Birçok yurt içi ve yurt dışı başarıları vardır. On sekiz kez Türkiye, uluslararası şampiyonalarda ise altı kez şampiyon oldu. Milli takımda antrenörlük yaptı. Evli ve üç çocuk babası olan Atalay ticaretle uğraşmaktaydı. 5 Aralık 2004 tarihinde vefat etti.

38

NAZMİ AVLUCA(1975)

39

Çorum ili Kargı ilçesinde dünyaya geldi.1987 yılında Bolu Güreş Eğitim Merkezinde güreşe başladı. TEDAŞ Spor Kulübünde devam etti. Yurt içi ve yurt dışında birçok başarı elde etti. İki dünya üç kez de Avrupa şampiyonluğu vardır. Altın madalya dışında yine uluslararası düzeyde birçok derecesi bulunmaktadır.

CELAL ADA (1963)

Çorum'da doğan Ada, tekvandoda 20'den fazla madalya kazandı. 1982'de Avrupa, 1984'te Uluslararası Belçika Turnuvası ve Uluslararası Antalya Turnuvası'nda üçüncülük elde eden Ada,1985'te Belçika Turnuvası birincisi, 1986'da Yugoslavya ve Kıbrıs Turnuvası ikincisi oldu.

TEVFİK KIŞ (1934-2019)

40

Çorum'un Kargı ilçesine bağlı Pelitcik köyünde dünyaya geldi.1956 yılında güreşe başladı. Uluslararası alanda beş kez şampiyonluk elde etmenin dışında birçok kez de önemli dereceler elde etmiştir. 1968 yılında güreşi bıraktı. Milli Takım'da antrenörlük, Güreş Federasyonu'nda çeşitli yıllar yöneticilik yaptı. Kurucu üyesi olduğu Türk Güreş Vakfı'nın yöneticiliğini yapmaktadır. Avrupa, dünya ve olimpiyat şampiyonu eski milli güreşçi Tevfik Kış 4 Eylül 2019 tarihinde vefat etti.

ÇORUMLU SANATÇILARIMIZ

GÜRKAN COŞKUN (1941)

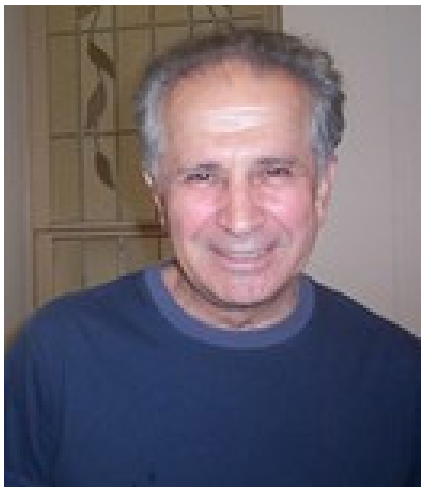
41

Sanat dünyasında "Komet" adıyla bilinen ressam Gürkan Coşkun, 1960–1967 yılları arasında İDGSA Resim Bölümü'nde öğrenim gördü.1971 yılında Paris'e yerleşen sanatçı, o tarihten beri çalışmalarını Paris'te ve İstanbul'da sürdürmektedir. İlk kişisel sergisini 1974 yılında Fransa'da Rouen kentinde açmış olan Gürkan Coşkun, 1981 yılından beri Fransa, İsviçre, Avusturya ve A.B.D. gibi ülkelerde de önemli grup sergilerine ve "Yeni Gerçekçiler" "Salon de Mai", "Montrouge" gibi geleneksel ünlü sergilere katılmaktadır. Yapıtları yurt içinde ve yurt dışında (İstanbul, Ankara,Paris,Viyana,Lozan,Kopenhag) özel ve resmi koleksiyonlarda yer almıştır. Komet'in resimlerinde, fantezi ile gerçek, düş ile yaşanmışlık iç içedir.

SAİT MADEN (1932-2013)

Çorumlu ressam ve yazardır. Güzel Sanatlar Akademisi'ni bitirdikten sonra grafikerlik yaptı. İstanbul, Varlık, Gösteri gibi dergilerde şiirleri ve çevirileri yayınladı. Aragon'dan çevirdiği Elsa'ya Şiirler ile çeşitli kültürlere ait eski ve yeni şiirleri Şiir Tapınağı adlı bir antolojide topladı.

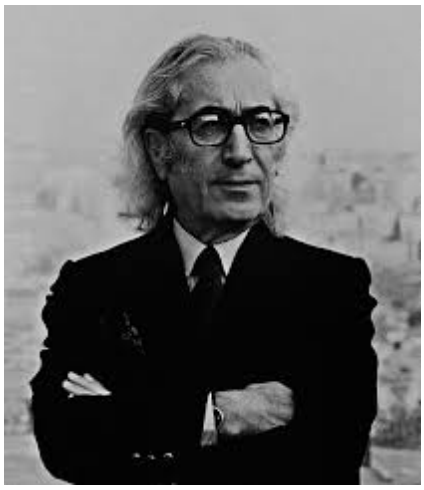
42

HASAN TULUK(1943)

Çorumlu eğitimci ve metal sanatçısıdır. Demir, bakır ve pirinç metallerle; rölyef, yüzey süsleme, dövme yöntemiyle formlandırma, ferforje (sıcak şekillendirme) ve maket çalışmaları yapan Metal Sanatçısı Tuluk, yurt içinde ve yurt dışında birçok karma ve kişisel sergilere katılmıştır. Çeşitli ulusal ve uluslararası çalışmalara davet edilmiş, bu etkinliklerde önemli başarılar elde etmiş ve düzenlenen yarışmalarda dereceler almıştır. Metal Sanatçı halen yurt içi ve yurt dışı sergileriyle sanat yaşamını Çorum'da sürdürmektedir.

43

NİHAT NİKEREL (1950-2009)

1950 doğumlu olup 1966 yılından itibaren sürekli ikametgâhı İstanbul olmasına rağmen aslen Çorumludur. 1985 yılında hikâye yazımıyla sinemaya intisap etti. Arzun Onan, Mehmet Aslantuğ çiftiyle birlikte oynadığı "Sıcak Saatler" dizisindeki "Cehennem Cevdet" ve Kurtlar Vadisi'ndeki "Seyfo Dayı" tiplemesiyle 7'den 77'ye herkesin gönlünde taht kurdu. Çeşitli dergi ve gazetelerde yazıları çıkan Nihat Nikerel'in dört adet kitabı var.

44

MÜFİT CAN SAÇINTI(1968)

Müfit Can Saçıntı, 5 Mart 1968 tarihinde Çorum ili Sungurlu ilçesinde doğdu. Senarist, yönetmen ve oyuncudur.

45

ÇORUMLU BİLİM İNSANLARI

HIFZI VELDET VELİDEDEOĞLU(1904–1992)

Çorumlu hukukçu, yazar ve akademisyendir. 23 Nisan 1920'de açılan ilk Meclis'te sekreter olarak görev yaptı. Fransa'ya giderek doktora çalışması yaptı. 1961 Anayasası'nın hazırlanmasında görev aldı. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde 1975 yılına kadar derslere girdi. Ordinaryüs profesör oldu. Cumhuriyet gazetesinde haftalık sürekli yazıları çıktı. Atatürk'ün Söylev'ini günümüz diliyle yeniden hazırladı. "Hocaların Hocası" unvanı verildi. 1992 yılında öldü.

PROF.DR. HAYRETTİN KARAMAN(1934)

İslam Hukuku alanındaki çalışmaları ve eserleri ile tanınmaktadır. Arapça, farsça ve Fransızca bilen Hayrettin Karaman'ın periyodik yazıları, Yenişafak gazetesi, Gerçek Hayat dergisi ve Eğitim – Bilim dergisinde yayınlanmaktadır. Kitap ve makalelerin yer aldığı bir internet sitesi de mevcuttur.

46

İSMAİL BEŞİKÇİ(1939)

Araştırmacı yazar. Doğu Anadolu'nun etnik ve ekonomik yapısı üzerine çalıştı. Bu alandaki eserleri ile tanınmaktadır.

47

MEHMET YALDIZ (1951)

27 Temmuz 1951'de Çorum'da doğdu. Sanat tarihi uzmanıdır. Öğretim dönemi de dâhil olmak üzere, mesleği ile ilgili bilimsel çalışmalar ve araştırmalar yapmıştır. Yapıt, Dönemeç, Oluşum, Ankara Sanat, Yeni Halkçı, Yeni Binyıl, Kültür Bakanlığı Kültür Dergisi, Ana Britannica, Anadolu Medeniyetleri Müzesi Yıllığı gibi çeşitli dergi ve gazetelerde yazıları, makaleleri ve şiirleri yayınlanmıştır.

PROF.DR. TURAN ILGAZ (1934)

Başarılı akademisyenlerimizdendir. Almanca, İngilizce ve Fransızca bilmektedir. Atatürk Eğitim Fakültesi Dekanlığı sırasında düzenlediği "Birinci Ulusal Eğitim Sempozyumu" ardından; sınıf öğretmenliği eğitim süresini 4 yıllık lisans düzeyine çıkartarak, bu başarılı programın tüm eğitim fakültelerinde de uygulanmasını sağlamıştır.

PROF.DR. SADIK KAKAÇ (1932)

48

Mühendislik, araştırma ve geliştirme alanında birçok eseri bulunan Kakaç, 20 yıl boyunca (1960-1980) Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde (ODTÜ) öğretim görevlisi olarak görev yaptıktan sonra, 1980'den sonra 28 yıl, Amerika Birleşik Devletleri'nde Miami Üniversitesinde çalışmıştır. Bilim dünyasında akışkanlar mekaniğinde, araştırmacıların kullandığı önemli bir parametreyi formüle etmiş bir isim olarak tanınan Prof. Dr. Kakaç'ın formüle ettiği bu parametreye Kakaç Sayısı denilmektedir.
Halen TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi'nde akademisyenlik görevini sürdüren Prof. Dr. Sadık Kakaç, Mühendislik dalında yaptığı araştırmalar ve bilime yaptığı önemli katkılardan dolayı, INEER organizasyonun en büyük ödülü olan "Leadership" liderlik ödülüne layık görülmüştür.

PROF.DR. ŞÜKRÜ KIZILOT

49

Uzmanlık alanı ekonomi olan ünlü akademisyenimizdir. Maliye Bakanlığında 8 yıl çalıştı. ODTÜ İktisadi İlimler Fakültesinde öğretim görevlisi olan Kızılot'un 45 cilt kitabı, 2 bin 500 dolayında makalesi yayınlandı. 1988-1992 yılları arasında PETKİM Holding'de Yönetim Kurulu Üyeliği yaptı. 1999 yılında "Doruktakiler" Özel Bilim Ödülünü alarak "Yılın Bilim Adamı" seçildi. Adnan Kahveci'nin Maliye Bakanı olduğu dönemde danışmanlığını yürüttü.

ETKİNLİK : 'Kimdir bu hemşerimiz ?'
Yaptıklarından yola çıkarak bu kişinin kim olduğunu bulup karşısına yazalım.

Ne yapmış?	Kim?
Anayasa uzmanıdır. 1961 Anayasasını hazırlayan kişilerdendir.	
Uluslar arası üne sahip metal sanatçısıdır.	
Kilosunda 18 kez Türkiye şampiyonluğu bulunan ünlü güreşçimizdir	
Cumhuriyetin ilan edildiği gün TBMM başkanı olan milletvekilimizdir.	
Fatih'in hocalarından olup mikrobu ilk keşfeden kişidir.	
Şehrimizin sembolu Çorum Saat Kulesi'ni yaptıran kişidir.	
Osmancık'ta bulunan tarihi köprüye onun adı verilmiştir.	

ŞEHRİMİZİN SOMUT OLMAYAN KÜLTÜR VARLIKLARINI YAKINDAN TANIYALIM HALK OYUNLARI

Halk oyunlarının ismi yöreden yöreye farklılık göstermektedir. Ancak, başta toplu oynananlar olmak üzere, tekli veya ikili üçlü biçimde oynananlara bakıldığı zaman, oyuna eşlik eden ezgide ve oyun hareketlerinde bazı farklılıklarla birlikte, ortaklıkların da öne çıktığı görülmektedir. Davul zurna ile birlikte, bağlama, bazı yerlerde klarnet ile davul veya koltuk davulu kullanılmaktadır.

Halk oyunlarının hareket ve müzik gibi iki önemli unsuru vardır. Halk oyunların önemli bir özelliği, bir halk sanatı olmasıdır. Çorum Halayı, Bıçak oyunu, Davul oyunu-davul şaman oyunu, Dillala, İğdeli Gelin, Çekirge, Miço, Bediriş, Benli oyunları, ilin en çok bilinen oyunlarındandır.

ÇORUM HALAYI

6 erkek oyuncu tarafından davul, zurna eşliğinde oynanır. Oyun ağırlama, ikileme, yellendirme olmak üzere 3 bölümden oluşur.

50

İĞDELİ GELİN

Kız ve erkeklerin beraber oynadığı bir halk oyunudur. Bir erkek bir kız olacak şekilde el ele tutuşan gençler bir halka oluşturur.

51

ÇEKİRGE

Yakın geçmişe kadar halkın geçim kaynağını genellikle tarım teşkil ederdi. Ancak, çiftçinin en büyük korkusu ürün olgunlaşınca ortaya çıkan çekirge sürüsüdür. Halk tüfek atıp, teneke çalarak, gürültü çıkarıp bu afeti uzaklaştırmaya çalışır. Çorum halkı bu canlıdan o kadar bezmiştir ki bu oyunu oluşturup türküsünü yazmıştır.
Oyun, davul zurna eşliğinde 6 kız, 6 erkekle oynanır. Bir kız bir erkek olmak üzere, eller omuzlar üzerinde bir halka meydana getirilir. Oyunun figürleri çekirgenin hareketlerine uygun şekilde düzenlenmiştir.

SEMAH

Semahlar çoğunlukla kadın erkek birlikte, birbirlerine tutunmadan, dokunmadan daire şeklinde dizilerek ya da karşılıklı durarak yapılmaktadır. Semahlarda yapılan el hareketleri ve bazı duruş biçimleri sembolik anlamlar ifade etmektedir.

52

DİLLALA

Dillala oyunu 6 kız 6 erkekle oynanmakta ancak, aktif olarak oynayanlar 6 erkek ve bir kızdır. Diğer kızlar figüran olarak arka planda ve hareketsiz durmaktadırlar.

GİYİM KÜLTÜRÜ

Çorum'da geleneksel erkek ve kadın kıyafetleri farklı parçalardan oluşmaktaydı. Yaygın olarak giyilen cepken, şalvar, üçetek, kuşak, çorap, ayakkabı, canfes belli başlı kıyafetlerdendi.
Canfesin olmadığı yerlerde fes kullanılmaktaydı. Erkek kıyafetlerinde farklı olarak pantolon yerine giyilen zıvga, gömlek, cepken, Tosya kuşağı, gayret kuşağı, fes, çorap, ayakkabı bulunurdu

Çorum'da da, özellikle kadın kıyafetlerinde olmak üzere, erkek kıyafetlerinde de, belirleyici unsurlardan biri, ev içinde giyilenler ve ev dışında giyilenler biçiminde ayrılmaktadır. Baştaki fes ve ayaktaki çarık ile ayakkabıya kadar, geleneksel bağlamda, el yapımı ile hazırlanan bu giyim parçaları, günümüzde, değişen kültür yapısına ve teknolojideki yeniliklere paralel olarak farklılaşmıştır.

Modern hayata yenik düşse de geleneksel çorum hayatında, günlük işlerde ve bazı geçiş törenlerinde kullanılan, kadın elbise ve giyim parçaları da şöyledir: üçetek entari, bağlama şalvar, paçadelme(yelek), ceket, saltaiçlik, sıktırma, gömlek, fistan, mes, pabuç, fes, püskül, peştamal, peçe, peçe bağı, çeki, kıvrak, cenber, çarşaf, katır, nalçalı.

53

ÇORUM YEMEKLERİ

Çatal aş çorbası, yaprak içi aşı, kuzugöbeği dolması, madımak, galle (yaprak yırtması), keşkek, kendine has içi ile yaprak sarması, mantı, Çorum kuzu tandır kebabı, pancarlı(ıspanaklı) pide, İskilip Dolması, İskilip kirli tavası, Kargı Sırık kebabı, yırtma aşı, teltel, sıkma baklava, has baklava Çorum mutfağının vazgeçilmezlerindendir.

54

55

TÜRKÜ

Çorum türkü repertuarı oldukça zengindir. Yörede, bağlama ailesinin tüm çeşitleri kullanılmaktadır. Üflemeli çalgılardan zurna, tüm halay havalarında görülmektedir. Ağaç, kamış ve kemikten yapılan dilli ve dilsiz çoban kavalı, dilli çoban düdükleri; sonradan gelmiş de olsa bazı köylerde klarnet, kullanılan diğer üflemeli çalgılardır. Vurmalı çalgılardan en yaygın olanları davul, def, zil ve kaşıktır.

MASAL

Çorum'dan Derlenmiş "Ayşecik Fatmacık" İsimli Masal

Bir varmış bir yokmuş, Allah'ın kulu pek çokmuş. Evvel zaman içinde kalbur saman içinde Mustafacık ile Fatmacık varmış. Babaları bunları dağa götürmüş. Çuvalı dala asmış. Bir yanına da kabak takmış. "Çuvala alıç toplayın" demiş. Kabak da odun yapar gibi tıh tıh tıh tıh odun yarıyor sansınlar diye. Çuvalın ağzını yırtmış babası. Çuvala alıcı topluyorlarmış, topluyorlarmış çuval dolmuyormuş; topluyorlarmış, topluyorlarmış çuval dolmuyormuş. Akşam olmuş. Hava kararmış. Fatmacık demiş ki Mustafacığa:

-Kardeş nereye gidelim şimdi?

Biraz ileri gitmişler ki ileride horoz ötüyor, duman tütüyor, enik çöküyor. "Horoz öten yere gitsek, horoz kapar; enik çöken yere gitsek enik kapar. Gel biz duman tüten yere gidelim." Duman tüten yere gitmişler. Oradan, bacadan bakarken Mustafacığın şapkası düşmüş. Şapkası düşünce:

-Ebe, demiş, şu şapkayı bir ver, demiş.

Ebe de:
-Yavrum gözüm görmüyor, gelin de alıverin şapkanızı, demiş. İnmiş aşağıya, ebe bebekleri salar mı? Salmadıktan sonra:
-Ebe, bizim karnımız aç, demiş.
Bir şeyler hazırlamış yedirmiş bebeklere. Ondan sonra da bebekleri uyutup da yiyecekmiş. Bebekler de uyumamışlar hiç.
-Yavrum uyusanıza!
-Uyumam, uyumayız. Anam bize galbırla su çekiyordu.
-Yavrum uyusanıza!
-Uyumayız, anam bize şunu yapıyordu bunu yapıyordu...
Sabah olmuş. Sabah olduktan sonra dişlerini bilettirmeğe gitmiş dev. Evde de bakıcı varmış, devin bakıcısı. Dev demiş ki;
-Bebeklere bari ala danayı al da gel.
-Alayım da geleyim, demiş.
Ala danayı getirmiş, bebekleri çuvaldan çıkartmış. Çuvala koymuşmuş dev. O çuvala danayı koymuş. Bebeklerinin birinin eline tarak vermiş, birinin eline sabun vermiş. Bir de ellerine su vermiş. Suyu atmışlar ırmak olmuş, dev gelememiş; tarağı atmış diken olmuş, dev batmış gelememiş; sabunu da kaymış, gelememiş. Ondan sonra da yemişler, içmişler, muratlarına geçmişler.

EFSANE

Çorum'dan Derlenmiş Binek Taşı Efsanesi
Bir zamanlar bir kıza bir adam aşık oluvermiş. Oluyor ama adamın da hiçbir şeyi yok. Babası da bunu vermek istemiyor. Bu kızı babası Çorum'da başkasına veriyor. Oğlan da o kadar çok kahroluyor ki, üzüntüsünden gidiyor kızın kervanının geleceği yere. "Çevreyolu" deriz biz. Oraya gidip oturuyor, yol kenarına. Biraz bekledikten sonra kervanların geldiğini görüyor. Kervandaki adamın biri diyor ki;
-Sen ne yapıyorsun burada? Per perişan bir hâldesin. Neyin var? İşin gücün yok mu senin? diyor.
Oğlan da diyor ki;
-Ben burada oturup, gelen giden atların eyerlerini çekerim, diyor.
-O zaman sen, gelinin atının eyerini çek, diyor adam.
Neyse adam çekiyor atın eyerini. Giderken diyor ki;
-Eyer! Eyer! Sunam başkasına gidiyor, sakın onu koy verme, diyor.
Sonra da eyer geline yapışıyor. Sonra da oğlan üzengiye;
-Üzengi! Üzengi! Sunam başkasına gidiyor, sakın onu koy verme! diyor.
Üzengi de geline yapışıyor. En sonunda kervanların bitiş yerine geliyorlar böyle. Binek taşına diyor ki;
-Binek taşı! Binek taşı! Sevdiğim başkasına gidiyor, onu alıp koy verme, diyor.
Ondan sonra oğlan kızı indiriyor. Ama o anda oğlan kıza sarıldığında ikisi de taş oluveriyor. Herkes o anda birbirine hayretle bakıyor. Büyük bir sevginin efsane oluşuna şahit oluyor herkes.

MANİ

Bu gün ayın on beşi
Bu dert beni ağlatır
Yandı ciğerim başı
Yarama duz bağlatır

Ne yârden haber geldi
Benden ayrı düşüşün
Ne dindi gözüm yaşı
Ciğerimi dağlatır

NİNNİ

Çorum'un Sungurlu İlçesinden Derlenmiş Bir Ninni

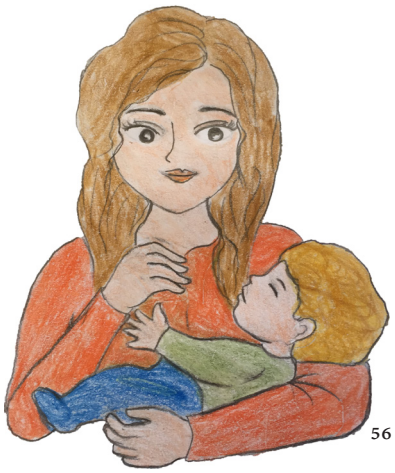

Haydi yavrum haynini
Sıçan yemiş boynunu
Sıçan değil kurtumuş
Kulakları dördümüş, ninni yavrum ninni.

Nenni deyim uykun gelsin
Gurbet elden baban gelsin
Allah uzun ömür versin
Ninni yavrum ninni ninni

ÇOCUK OYUNLARI

Çorum'da, geçmişten bugüne, varlığını sürdüren önemli folklorik konular arasındadır. İlimizde derlenen geleneksel çocuk oyunlarından bir kısmı şöyle sıralanabilir:

Bilyeyle Oynanan Oyunlar : Sırma Oyunu,kuyu
İple (Halat) Oynanan Oyunlar : Harro Marro Oyunu
Kaşıklı Oynanan Oyunlar : Leylek Getirdi Oyunu
Kayışla Oynanan Oyunlar : İstasyon Oyunu, Yağlı Kayış Oyunu, Tula Oyunu
Mendille Oynanan Oyunlar : Körebe Oyunu, Mendil Saklama Oyunu
Topla Oynanan Oyunlar : Cingilli Top Oyunu, Top Oyunu
Topaçla Oynanan Oyunlar : Maymun Çevirme Oyunu
Taşla Oynanan Oyunlar :Çadırıma Çardak Oyunu, Dalle Oyunu, Kale Oyunu, Okkel Oyunu
Çomak (Tahta, Sopa, Değnek) ile Oynanan Oyunlar : Çelik Çomak Oyunu, Çoş Oyunu, Gıcı Gıcı Oyunu, Gömmeli Çelik Oyunu, Keçi Oyunu, Kuyu Çeliği Oyunu, Tenme Oyunu
Herhangi Bir Oyuncağı Olmayan Oyunlar : Aç Kapıyı Bezirgânbaşı Oyunu, Aşmalı Oyunu, Birdirbir Oyunu, Çardaklı Oyunu, Çat Çat Kaynana Oyunu, Ebe Saat Kaç Oyunu, Eşek Bekçisi Oyunu, Eş Eşim Oyunu, Güvercin Taklası Oyunu, Elim Ateş Oyunu

HODAK OYUNU

Bu oyun, geçmişte, yaz aylarında ve gündüz vakitlerinde oynanırdı. Her çocuk için uzunca bir değnek, "emen" denilen ve toprağı bir karış derinlikte kazarak elde edilen çukur ve bir de "hodak" denilen ve kaymayı iyi temin edebilmek için büyükbaş hayvanların art ayak aşık kemiği, oyunun temel parçalarıdır. Oyuna başlamadan önce güdekçinin (ebe) ayrılması lazımdır. Bu oyunun güdekçiliği zor bir iş olduğundan, bu kişinin dikkatlice seçilmesi gerekir. Çocukların değneği bir çocukta, seçicide toplanır. Seçimin şekline göre seçici de güdekçi olmaktan kurtulamaz. Seçici, kendi değneği de içinde olarak topladığı değnekleri iki eliyle tutar, başı hizasına kadar yükseltir, başının üstünden arkasına atar ve kımıldamadan olduğu yerde durur. Bütün oyuncular arasında heyecan belirir. Seçici gayet küçük adımlarla geri geri yürür. Oyuncular bu hareketi heyecanla takip ederler ve çocuğun sopaları görmek için bakmasına müsaade etmezler. Seçicinin ayağı ilk olarak kimin değneğine dokunduysa değnek sahibi güdekçi olduğunu üzüntüyle anlar. Diğer oyuncular da yorucu ebelik işinden kurtuluşlarını büyük bir sevinç haykırışıyla karşılar. Artık oyun başlamıştır. Güdekçinin vazifesi değnek ile iterek hodağın emen içine girmesini temin etmektir. Diğer oyuncular ise değnekleriyle, ebenin bir arzusunu yerine getirtmemek için, hodağa vurarak sağa sola kaydırırlar. Eğer, ebe hodağı emene uymağa muvaffak olursa yahut hodak hareket etmekte iken bir çocuğa değneği ile dokunabilirse güdekçilikten kurtulur. Dokunduğu çocuk güdekçi olur; oyun böylece devam eder.

ÇOŞ OYUNU

Bu oyun için, çocuklar, kalın ve uzunca birer değnek alarak oyunun oynanacağı alana toplanırlar. Güdekçi'yi seçmek ilk iş olacağından, çocuklardan birisi bütün oyuncuların değneklerini eline alarak ve değnekleri iki eliyle tutarak başından arkaya atar. Gözleri yumuk olduğu hâlde arkaya doğru yürür. Bu yürüme, ayaklarını sürüyerek olacağından değneklerden birisine muhakkak rastlar. Değneğine rastlanan çocuk, güdekçilikten kurtulur. Bu suretle, çocuklar birer birer güdekçilikten kurtulur, en sona kalan güdekçi olur. Güdekçi olan çocuk "Çoş" değneğini oyun alanının düz bir yerine düzgünce yere yatırır. Başucuna güdekçi çocuk dikilir. Oyuncular tekrar "Çoş" değneklerini cirit atar vaziyette yerde yatan değneğe vurmak üzere atarlar. Yerde yatan "Çoş"a isabet edip de eğrilirse ve yerinden oynayıp fırlarsa güdekçi "Çoş"unu eski vaziyete getirmek üzere çalışırken değneği bozan çocuklar da kendi "Çoş"larını kaçırırlar. Ya da "Çoş" değneklerinin üstüne basarak "Çoş" diyerek orada kalır. Oyun bu şekilde sürer. Değnekle oynandığı gibi taş ile de oynanabilir.

ATASÖZÜ / DEYİŞ

Çorum'da söylenen atasözleri ve deyiş bazıları şöyledir:

-Kara keçiyi gören içi dolu yağ sanır

-Allah'tan sağlık devletten aylık

-Adamın iyisi alışverişte altunun iyisi mehenk taşında

-Bacak kadar boyun var, türlü türlü huyun var

-Bakmaz ayağının aksağına, gider yolun yükseğine

-Biri yıldırım, biri budak; döğüşürler kıdak kıdak

-Çakmak taşının büyüğünden de ateş çıkar, küçüğünden de

BİLMECELER

Yol üstünde kitli sandık?

Pat dedi pıt dedi, var şuraya yat dedi?

Dam üstüne deri serdim, bacaklarını geri serdim?

Uzun oluk, dibi delik?

Yol üstüne yoğurt dökülmüş, silerim gitmez süpürürüm gitmez?

Osmancıktan sandık gelir sandıkçılar yapamaz, içlerinde boncuk gelir boncukçular dizemez, arasında mektup gelir değme kâtip yazamaz

Bir tabakta iki tavuk, biri sıcak biri soğuk?

Karanlık yerde kaptan asılı?

Alaca mezer, dünyayı gezer?

Başı benzer eriğe, girer çıkar deliğe?

Yamyassıca filfillice?

Yer altında dedem sakalı?

Dört terkli beş değil, sudan başı hoş değil?

Mezar

Süpürge

Ay ışığı

Makas

Baca

Nar

Mercimek

Göz

Gök, ay ve güneş

Kahve dövülen dibek demiri

Ciğer

Pırasa

Sabun

DİL

Çorum Ağzı

Çorum ağzının, fonetik bakımdan batı şivesine (bu günkü İstanbul ağzına) uymayan çok sayıda farklı kelimeleri vardır. Bu kelimeler ait oldukları gruplarda toplayarak köklerde, eklerde, fiillerde göze çarpan hususiyetlerini görmek mümkündür.

İlimizde kullanılan bazı sözcüklerin söylenişleri	Dilimizdeki kullanımı	İlimizde kullanılan bazı sözcüklerin söylenişleri	Dilimizdeki kullanımı
dene	tane	**biş**	piş
ecik	azıcık	**bek**	pek
meşrebe	maşrapa	**balak**	malak
madeniz	maydanoz	**iskembe**	iskemle
emme	ama	**heşle**	hiçle
eyvaz	üvey	**merzuvan**	merdiven
kahırdak	kıkırdak	**yıyhan**	yıkan,
fiston	fistan	**çıh**	çık
iyer	eyer	**ohu**	oku
heşle	hiçle	**zabah**	sabah
eyvaz	üvez	**alaf**	alev
doruotu	dereotu	**bi**	bir
gul	gül	**getidim**	getirdim
gucele	güçlükle	**sona**	sonra
punar	pınar	**geti**	getir

Çorum ağzını yakından tanıyabilmek için Çorumlu Halk Şairi Aşık Rıfat Kurtoğlu'nun şiirine bir göz atalım.

"ÇORUMLUDUR"

Cevizin kabuksuz içine gıynak,
İçlik çamaşıra donunan goynek,
Şamara şaplak da sopaya deynek,
Diyeni gorürsen sor Çorumludur.
Bolumuz ganidir, gıtımız ecik,
Anasına sağmal, buzağ'ya bicik,
Memeye cicik de civcive cücük,
Diyeni gorürsen sor Çorumludur.
Salatalık hıyar hemi de zavrak,
Ekmeğine somun, simide gevrek,
Uyuşuğa hımbıl, hızlıya dıvrak,
Diyeni gorürsen sor Çorumludur
Galiba elleham, aslaya sümme,
Yıkamaya yuma, banyoya çimme,
Oturuşa bağdaş, çökmeye çömme,
Diyeni görürsen sor Çorumludur.
Yüz rengine nevir, simaya beniz,
Gırtlağa ümük de boğaza geniz,
Sap dibine anız, Yunus a Yonuz,
Diyeni görürsen sor Çorumludur.
Nadan meymenetsiz, sakara çolpa,
Yüze gün işığı, düşmeye şelpe,
Üzüm pekmez bulaşığına şilepe,
Diyeni görürsen sor Çorumludur.
Göğüs kafesine sine, döş, bağır,
Vücudun her iki yanına boğür,
Büyük baş malların hepsine sığır,
Diyeni gorürsen sor Çorumludur.
Böbreğe pörtelek bazen de boğrek,
Davarın yattığı gölgeye ağrek,
Ayçiçeğe avgun, zeyreğe zağrek,
Diyeni gorürsen sor Çorumludur.
Tandırda yapılan keteye bişi,
Mercimekli yarma tam çatal aşı,
Koşum hayvanların hepsine goşu,
Diyeni gorürsen sor Çorumludur.
Kökünden yağ çıkan yavşana geven,
Katığı olmadık ekmeğe yavan,
Patatese kumpür, soğana suvan,
Diyeni görürsen sor Çorumludur.

Bilmecenin adı Çorum da metel,
Merdivende her basamak bir badal,
Ağız kavgasına çekiş ve cedel,
Diyeni görürsen sor Çorumludur.
Kulübe gumele, bağ evi kelik,
Duvara örülen kıskıya helik,
Yüne yapağı da tiftiğe filik,
Diyeni görürsen sor Çorumludur.
Ağaçtan yapılmış kazığa gadak,
Kısacığa godek, enliye badak,
Oyunda utulan aşığa hodak,
Diyeni görürsen sor Çorumludur.
Tencere guşene, ilistir, sitil,
Yüzsüz minderinen yorgana gıtil,
Yeşilken ütülen nohuda çötül,
Diyeni gorürsen sor Çorumludur.
Sulak ve verimli vadiye avlak,
Dönümün çeyreği sahaya evlek,
Kabuğu derisi kalkmışa kavlak,
Diyeni gorürsen sor Çorumludur.
Evde süpürülen çölçöpe gübür,
Tüyleri dökülen hayvana cıbır,
Damda saman konan bölüme kubur,
Diyeni gorürsen sor Çorumludur.
Yıkanan çamaşırın hepsine esbap,
Yakına ahretli, yarene ahbap,
Yuvarlağa tortop yağcıya gopgop,
Diyeni gorürsen sor Çorumludur.
Kız evinden gelen hediye dürü,
Kocalara herif, hanıma garı,
Her lafın başında sonunda hêri,
Diyeni gorürsen sor Çorumludur.
Gam kedere gada, hastalık maraz,
Kulakları küçük koyuna kurüz,
Genç tavuğa ferik horoza horuz,
Diyeni gorürsen sor Çorumludur.

Aşık Rıfat KURTOĞLU

ÇORUM'DA BASIN VE YAYIN HAYATI

Gazeteler toplumların yaşamında önemli bir yere sahiptir. Gazete arşivlerinden geçmişi rahatlıkla izleyebiliriz. Zengin bir kültüre sahip olan Çorum 'da halk, basınla yakından ilgilenmiştir. Bu ilgi sonucunda Çorum'da ilk olarak yayınlanan gazete Ajans olmuştur. Sahibi ve satıcısı Çorumlu olan Abidin Efendi'dir. Bu gazete Milli Mücadele yıllarında Kurtuluş Savaşımızın haklılığını tüm dünyaya duyurmuştur.
Bu ilk çıkarılan gazeteyi 1921 yılında Çorum,1925 yılında Fikret gazetesi takip etmiştir.

57

Bundan sonra ki yıllarda da bu gazetelere yenileri eklenmiştir:
-1951 yılında Yeni Çorum
-1952 yılında Akisler
-1955 yılında Yeni Adım ve Hür Yol
-1962 yılında Yenigün ve Çorum Ekspres
-1968'de Çorum'un Sesi
-1972 yılında Koparan ve Çorum Ekspres gazetesinin devamı olan Çorum gazetesidir.
Bu gazeteler belirli bir zaman diliminde basın hayatına devam ettikten sonra yerini başka isimde yayınlanan gazetelere bırakmıştır. Çorum Haber, Çorum Hakimiyet, Merhaba Çorum, Dost Haber, Kent Haber ve Türkiyem Haber gazeteleridir. Bu gazeteler halen basın hayatını devam ettirmektedir.

Bununla beraber Çorum iline bağlı birçok ilçede de yerel gazetecilik örnekleri görülmektedir. Yeşil İskilip, Sungurlu'nun Sesi, Alaca Lider, Alaca Güneş, Dodurga gazetesi, Osmancık Haber, Osmancık gazetesi, Bayat'ın Sesi gazetesi, İskilip gazetesi, Sungurlu Haber, Sungurlu Gündem gazetesi, Mecitözü Haber, Mecitözü'nün Sesi, Kargı Gündem başlıca örnekler olup bu gazetelerden birçoğu yayın hayatını devam ettirmektedir.

58

Son yıllarda Çorum ilinde internet haberciliği de oldukça yaygınlaşmıştır. Çorum Haber, Dost Haber, Yayla Haber,Habercim19,Heri Haber, Çorum Olay Haber, Çorum Yaşam başlıca haber gazeteleridir.
Çorum ilinde ÇRT'nin (Çorum Radyo Televizyon) ve Kanal19'un televizyon yayınları bulunmaktadır.

Bir kentte yayınlanan gazeteler yanında o kentte yayınlanan dergiler de kent için önemli bir bilgi kaynağıdır. Kentin günlük yaşamı gazetelerde yer alırken fikri, edebi, siyasi yönlerden kalite ve kapasitesi de yayınlanan dergilerde görülmektedir. Çorum ilinde yayın hayatına başlayan ilk dergi Hale dergisidir.İlk çıkan Hale dergisinden günümüze kadar yaklaşık 80 dergi çıkarılmıştır.

59

ÇORUM YÖRESİNDE MÜZİK

Çorum yöresinde halk müziği Orta Anadolu Bölgesi'nin özelliklerini belirgin bir biçimde yansıtır. Çorum türküleri; sevgi, gurbet, hasret, çile dolu ifadeler taşır. Çorum'un yaşam biçimini, kültür yapısını, karakterini yansıtır.
Çorum'da Türk halk müziği çalışmaları, Mimar Sinan Halk Eğitim Merkezi bünyesinde 2001 yılından bu yana yapılmaktadır.

İLİMİZDEKİ MÜZİK KURSLARI VE MÜZİK TOPLULUKLARI

Çorum'da ilk düzenli Türk sanat müziği çalışması 1980'li yıllardan sonra Kültür Müdürlüğü bünyesinde Dr. Sedat Terlemez yönetiminde başlamıştır. Söz konusu koro çalışmalarını 1999 yılında Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü bünyesinde, 2001 yılından itibaren de Ticaret ve Sanayi Odası bünyesinde sürdürmektedir. Mimar Sinan Halk Eğitim Merkezi bünyesinde 2001 yılından itibaren oluşturulan Türk sanat müziği ve Türk halk müziği koroları çalışmalarını sürdürmektedir.

İlimizdeki müzik kursları ve müzik toplulukları şunlardır:

Çorum Ticaret ve Sanayi Odası Türk Sanat Müziği Korosu
Mimar Sinan Halk Eğitimi Merkezi Müdürlüğü Türk Sanat Müziği Korosu
Mimar Sinan Halk Eğitimi Merkezi Müdürlüğü Türk Halk Müziği Korosu
Çorum Belediyesi Türk Halk Müziği Korosu
Çorum Belediyesi Türk Sanat Müziği Korosu
Çorum Belediyesi Tasavvuf Müziği Korosu
Çorum Belediyesi Mehteran Grubu
Çorum Barosu Türk Halk Müziği Korosu
Klasik Gitar Kulübü

60

Çorum'da Türk halk müziğini ağıtlar, maniler, aşk sevda türküleri, destanlar, güzellemeler, ninniler, taşlamalar gibi birçok çeşidi şehrimizin sözlü kültürünü ayakta tutmaktadır.

Türkü türlerinden olan destanlara örnek:

Gazi Paşa Hazredi tek bir kişi
Ne kadar cesaret duttu bu işi
Her taraftan sarmış düşman ateşi
Esirgedi bizi düşmanımızdan

Çorum yöresinin sevilen türkülerinden birisi de "Hem Okudum Hem de Yazdım" türküsüdür.

BİR TÜRKÜ HİKAYESİ : "HEM OKUDUM HEMİ DE YAZDIM"

Bu hikaye 1930'lu yıllarda Çorum'un Osmancık ilçesinin Hacıhamza kasabasında geçmektedir. Kasabanın köklü ailelerinden birinin Mehmet adında; geniş omuzlu, kaytan bıyıklı, iri kıyım, babayiğit bir oğulları varmış.

Yaptığı iyilikler nedeniyle sevilen Mehmet Bey'in mutlu bir evliliği vardır. Zamanla Mehmet Bey ve eşinin bir oğlu olur, ailenin mutluluğu daha da artar. Çocuklarının doğumuyla uzaklardaki eş, dost, akrabalardan kutlama telgrafları yağar. Mehmet Bey günlerden bir gün Çorum'dan bir telgraf alır. Eşine telgrafın resmi makamlardan geldiğini ve Çorum'a gitmesi gerektiğini söyler. Gerekli hazırlıkları yapan Mehmet Bey, yanına bir adamını da alarak yola koyulur.

Yolculuk esnasında, dar bir boğazda bir eşkıya tarafından yolları kesilir. Parasını, silahını ve atlarını eşkıyaya kaptırmak istemeyen Mehmet Bey, eşkıyanın teslim ol çağrısına ateşle karşılık vererek çatışmaya başlar. Kurşunları tükenen ve eşkıyanın kurşunlarına hedef olan Mehmet Bey oracıkta can verir.

Kara haber kasabaya tez ulaşır. Bu büyük acı karşısında anası, karısı, hısımları ağıtlar yakarlar. Yakılan bu ağıt daha sonra türküye dönüşüyor.

HEM OKUDUM HEMİ DE YAZDIM

Hem okudum hem de yazdım,
Yalan dünya senden bezdim,
Dağlar koyağını gezdim,
Yiten yavru bulunmuyor.

Kurşun gelir sine sine,
Merhem koyun yaresine,
Öldürmüşler Mehemmed'i,
Haber verin annesine.

Seni vuran dağlı mıydı?
Kurşunları yağlı mıydı?
Düşman seni vurur iken?
Senin kolun bağlı mıydı?

El yazıya, el yazıya,
Duman çökmüş Gölyazı'ya,
Kurban olam, kurban olam,
Beşikte yatan kuzuya.

El veriyor, el veriyor
Orta direk bel veriyor,
Döndüm baktım sol yanıma,
Mehemmedim can veriyor.

ÇORUM YÖRESİNDE MÜZİK

Üflemeli çalgılardan zurna, halaylarda davula eşlik eder. Dilli dilsiz çoban kavallarıyla, dilli çoban düdükleri yörede kullanılan üflemeli çalgılardır. Yörede vurmalı sazlardan davul yaygındır. Çeşitli büyüklükte tef, zil ve kaşık da kullanılır. Alaca ve Mecitözü dolaylarında yaylı sazlardan kemane (kemençeden büyükçe ve ona benzer) çalınmaktadır.

61 **Davul**

Kaval 62

63 **Kemane**

Zurna 64

SIRA SİZDE:

Yakın bir tarihte derlenen "İLVANLIM" türküsü de Çorum güzellemelerine bir örnektir. Sınıfça bu güzel türküyü söylemeye ne dersiniz?

İLVANLIM

Gayayı gırcı duttu,
İlvanlım, ilvanlım, ilvanlım aman aman,
Dibini burcu duttu da,
Al fistanlım gaytanlım.

Bizde bir yar sevmeynen,
İlvanlım, ilvanlım, ilvanlım, aman aman
Köyü bir sancı tuttu,
Al fistanlım gaytanlım,

Guşburnuyu budarlar,
İlvanlım, ilvanlım, ilvanlım, aman aman
Işgın sürmesin deyi de,
Al fistanlım gaytanlım.

Bizi köyden govarlar,
İlvanlım, ilvanlım, ilvanlım, aman aman
Güzel sevmesin deyi de
Al fistanlım gaytanlım.

Zülüf kısa yüz örtmez,
İlvanlım, ilvanlım, ilvanlım, aman aman
Sevda serinden gitmez de
Al fistanlım gaytanlım.

Bu gözler seni gördü,
İlvanlım, ilvanlım, ilvanlım, aman aman
Gayrısına meyletmez de
Al fistanlım gaytanlım.

Çorum yöresinin uzun havası ,"bozlak" türündedir. Kırşehir bozlaklarından farklı olmamakla beraber kendi içinde ayrı bir havası vardır."Ya Beni De Götür Ya Sen De Gitme", "Malum Olsun Da Sana Bak Ne Haldeyim " Çorum bozlaklarına örnektir.

Çorum'da ilk halk müziği derlemesi, 1939 yılında yapılmıştır. Nurullah Taşkıran, Mahmut Ragıp Gazimihal, Mithat Fennen, Muzaffer Sarısözen ve Rıza Yetişen 'den oluşan ekip 241 halk ezgisini plağa almıştır.

Çorum Yöresine Ait Diğer Türküler

1) İğdenin Dalları Yerdedir

2) Kader Seninle Bir Mahkemem Var

3) Bugün Bize Hoş Geldiniz Erenler

4) Kayayı Gırcı Tuttu

5) Gayrı Dayanmam Ben Bu Hasrete

6) Halimi Arzettim Dağlara Taşa

7) Gezsem De Dünyanın Dört Bucağını

8) Bağdat Ellerinden Gelen Turnalar

9) Kara Kaş Boyanır Mı?

10) Çorum Halayı& Çorum Çiftetellisi

ŞU UZUN GECENİN GECESİ OLSAM

Şu uzun gecenin gecesi olsam
Sılada bir evin bacası olsam (anam anam anam)
Dediler ki nazlı yarin pek hasta
Başında okuyan hocası olsam (anam anam anam)

Katipler oturmuş yazıya bakmaz
Herkes sevdiğini dilden bırakmaz (anam anam anam)
Hey Allah'tan korkmaz kuldan utanmaz
Gönül defterinden sildin mi beni (anam anam anam)

Benim yarim güzellerin güzeli
Kadir mevlam bu sevdadan kes beni (anam anam anam)
Götür yarın kapısına as beni
Desinler ki yari için can verdi (anam anam anam)

Bir mektup yazdırdım ucunu yaktım
Bir merak geldi de kapıya baktım (anam anam anam)
Çok güller kokladım koynuma soktum
Hiç birisi yarim gibi kokmuyor (anam anam anam)

Evlerinin önü üç ağaç çınar
Dillerim tutuşur yüreğim yanar (anam anam anam)
Eşinden ayrılan böyle mi yanar
Anam anam hangi derdime yanam (anam anam anam)

FESTİVAL VE SANAT ETKİNLİKLERİMİZ

Bir ilin en önemli sosyal faaliyetlerinden olan festivaller şehirlerin tanıtımına katkı sağlar. Ayrıca halkın sosyal ve kültürel alanda gelişmesine ve bütünleşmesine yardımcı olur.
Çok sayıda medeniyete ev sahipliği yapmış şehrimizde de birçok festival ve şenlik her yıl düzenlemektedir.

ÇORUM DA YAPILAN BAŞLICA ŞENLİK VE FESTİVALLER

Çorum Uluslararası Hitit Fuar ve Festivali
Kargı Panayır ve Festivali
İskilip Dolma Turşu ve Çilek Festivali
Osmancık Pirinç Kültür ve Sanat Festivali
Oğuzlar Ceviz Festivali
Hıdırellez Şenlikleri
Çaldağ-Pazarkaşı Yayla Festivali
Hattuşa Kültür ve Gastronomi Festivali
Hattuşa Barış Günleri
Laçin Kiraz Festivali
Dedesli Ovası Şenlikleri
Çorum Uluslararası Hitit Fuar ve Festivali
Karakucak Yağlı Güreş ve Şenlikleri

66

67

Ulu önder Atatürk'ün doğumunun 100.yılı nedeniyle ilk defa 1981 yılında başlatılan Çorum Hitit Festivali her yıl temmuz ayının ilk haftasında periyodik olarak düzenlenmektedir.
Çorum Hitit Festivali ilimize sosyal, kültürel ve ekonomik hayata canlılık katması, Çorum'daki uygarlıkların tanıtılması, turizm potansiyelinin oluşturulması, sosyal barışın kuvvetlendirilmesi ve son yıllarda gelişen Çorum sanayisinin yurt içinde ve yurt dışında tanıtımının yapılmasına hizmet etmektedir.
Çorum halkının ve misafirlerinin birlik ve beraberlik içinde eğlenmesine bu festival büyük katkı sağlamaktadır. Tiyatro, film gösterileri, konser, sergi, yarışma ve eğlencelerle festival daha da renkli hale gelmektedir.
Festival kapsamında 2019 yılında ilk kez motosiklet festivali ve klasik araba konvoyu düzenlenmiş, konser ve yarışmalarla festivale renk katılmıştır.
Uluslararası Çorum Hitit Festivali bünyesinde Sanayi ve Ticaret Fuarı da açılmaktadır. Fuarda hediyelik eşyadan tekstile, mobilyadan yöresel ürünlere kadar birçok ürün sergilenmektedir.

Kargı Panayırı

68

Kargı panayırı her yıl kasım ayının ilk haftası yapılmaktadır. Daha önceleri Eğinönü'nde yapılan panayır,1939 yılında Kargı'nın merkezinde Akyokuş denilen bugünkü Cumhuriyet İlköğretim Okulu'nun bulunduğu alanda kurulmaya başlamıştır. Sonraki yıllarda İnönü (yanyol), Yayla Sokak ve Karaoğlanoğlu caddelerine taşınmıştır.
Yaklaşık 1 hafta süren panayırda konserlerin yanı sıra at yarışları, sportif yarışmalar ve güreş müsabakaları yapılmaktadır.
Panayır, ekonomik ve sosyal açıdan ilçe için büyük önem taşımaktadır. Panayır dönemine kadar ilçe ve köylerinde hasadı yapılan başta pirinç ile bamya ve Kargı tulum peyniri gibi yöresel ürünler tanıtılmaktadır.

Osmancık Pirinç Festivali

Osmancık'ta ekim ayının içerisinde yapılmaktadır. Osmancık Belediyesi bu festivalle Osmancık pirincini tüm dünyaya tanıtmayı amaçlamaktadır. Festivalde at yarışları, güreş, motorkros gibi etkinlikler düzenlenmektedir.

İskilip Dolma Turşu ve Çilek Festivali

İskilip ilçesinde ağustos ayı içerisinde kutlanmaktadır. İl dışından katılımın yoğun olduğu festivalde karakucak güreşleri, konserler, sergiler, yarışmalar düzenlenmekte, ilçenin ürünleri tanıtılmaktadır.

69

Hattuşa Kültür ve Gastronomi Festivali

UNESKO tarafından Dünya Kültür Mirası listesine alınan Hattuşa, ayrıca Hitit Kil Tablet Arşivleri nedeniyle Dünya Belleği Listesi'ne de alınmıştır. Barış, kültür, tarih, macera, gastronomi, fotoğraf, doğa ve gençlik temaları bir araya getirilerek Hattuşa'nın tanıtımı amaçlanmaktadır.

Oğuzlar Ceviz Festivali

Tescilli Oğuzlar 77 cevizinin yetiştiği, ceviz diyarı Oğuzlar ilçemizin festivalidir. Festival kapsamında doğa yürüyüşleri, su sporları, yamaç paraşütü, çocuk eğlenceleri, ceviz ile yapılan tatlı ve yiyeceklerin yarışmaları yapılmaktadır.

70

Laçin Kiraz Festivali

Laçin ilçemizde ilki 2019 Haziran ayında yapılmaya başlanmış bir festivaldir. Festival ile ilçenin tanıtılması ve kiraz fidanı yetiştiriciliğinin yaygınlaştırılmasının yanı sıra, ilçe halkının sosyal ve ekonomik olarak kalkındırılması hedeflenmektedir. Festivalde ilçede yetiştirilen en güzel kirazın belirlenmesi için kiraz yarışması yapılmaktadır.

71

Dedesli Ovası Şenlikleri

Dedesli Ovası Türkmen Şenlikleri Çorum'un en geniş kapsamlı şenliği olma özelliğini taşımaktadır. Çorum'da Dedesli Türkmen aşiretine bağlı 12 tane Türkmen köyünün bir araya gelerek oluşturduğu Dedesli Ovası Türkmen Köyleri Derneği tarafından organize edilen şenliktir. Şenliklerde bölgeye özgü oyunlar da yeniden canlandırılmaktadır. Şenlikte köse gezdirme, deve çekme, kız kaçırma, atla gelin getirme ve takı töreni gibi binlerce yıllık gelenekler yeniden canlandırılmaktadır.

Çorum Belediyesi Sanat Müzesi ve Galerisi

Çorum Belediyesi Sanat Müzesi ve Galerisi 2015 yılında açılmıştır. Türkiye'de ilk olan bir çalışmadır. Türkiye'nin değişik yerlerinden gelen ressamlar, Çorum 'u tuvale yansıttılar. Sanat galerisinde 6 yıllık bir çalışma sonunda ortaya çıkan 179 eser sergilenmektedir.

Şehrimizde sanat dallarına olan ilgiyi artırmak, yeteneği kabiliyeti olan vatandaşlarımızın kendini ifade edebilecekleri bir mekan olarak düşünülmüştür.

Çorum Belediyesi Sanat Müzesi ve Galerisi resim sanatıyla meşgul olan, bu alanda eser ortaya koyan tüm vatandaşlarımıza hitap ediyor. Türkiye'nin isim yapmış ressamlarımız, yerel sanatçılarımız, sivil toplum kuruluşlarımız, resmi kurumlarımız yaptıkları etkinlikleri burada kamuoyuyla paylaşabilme imkanına kavuşmuştur.

72

İLİMİZDE EĞİTİM

Herhangi bir alanda düzenli yöntemli ve planlı bir şekilde verilen eğitim biçimine örgün eğitim denir.Yaygın eğitim ise örgün eğitim alamamış bireyler için hazırlanmış,kısa ve uzun dönemli özellikle halk eğitim merkezleri ve hizmet içi eğitimleri kapsayan bir eğitim biçimine denir.
İlimizde anaokulları, ilkokullar, ortaokullar, lise ve dengi okullar, üniversiteler ile özel eğitim kurumları eğitime hizmet etmektedir.
2019 verilerine göre üniversite öğrencileri hariç örgün eğitim alan öğrenci sayısı 94 bin 558'dir. Ayrıca bu eğitim kurumlarında 6964 öğretmen görev yapmaktadır.
İlimizdeki okul sayıları 2019 yılına göre aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

İLÇELER	OKUL SAYISI
MERKEZ	143
SUNGURLU	60
İSKİLİP	41
OSMANCIK	49
ALACA	40
MECİTÖZÜ	28
BAYAT	30
KARGI	15
OĞUZLAR	13
DODURGA	12
LAÇİN	11
BOĞAZKALE	9
UĞURLUDAĞ	8
ORTAKÖY	10

Bunların dışında eğitim veren özel okul sayısı ise 2019 verilerine göre 30 civarındadır.

ÖZEL EĞİTİM KURUMLARI

Normal bedensel veya zihinsel gelişimini zamanında kazanamayan veya zamanından daha hızlı gelişen bireyler için hazırlanmış bu iş için özel eğitilmiş personel ve destek programlar aracılığıyla verilen eğitime ise özel eğitim denir. Öğrenme güçlüğü, dikkat eksikliği, bedensel yetersizlik, görme, işitme ve zihinsel yetersizliği olan ayrıca üstün zekalı ve özel yetenekli bireyler için özel eğitim kurumları hizmet vermektedir. İlimizde rehabilitasyon merkezleri, Bilim Sanat Merkezi ve özel kurslar veren eğitim kurumları yeterli miktarda olup özel eğitime ihtiyacı olan bireylere hizmet vermektedir.
Çocuklar için hemen hemen her yerde bulunan çocuk oyun parkları, bazı alışveriş merkezlerinin oyun ve eğlence alanları, çocukların oyun ihtiyacını karşılamak için kurulmuş özel oyun merkezleri yılın her ayında hizmet vermektedir.

SPOR KULÜPLERİ

İlimizde Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğüne bağlı ve özel olmak üzere birçok spor kulübü bulunmakta bu kulüpler çocuklar ve gençler için sporun çeşitli alanlarında hizmet vermektedir. Futbol, basketbol, voleybol, masa tenisi, yüzme ve binicilik ilimizde en çok tercih edilen ve bu alanda hizmet verilen spor dallarıdır.

İlimizde açılan gençlik ve kültür merkezleri örgün eğitime destek olmak amacıyla kurslar düzenlemektedir. Ayrıca gençlik ve kültür merkezleri bilim, spor ve sanat dallarında gençlerin ihtiyacı olan veya tercih ettikleri alanlarda, ücretsiz hizmet vermektedir. Ayrıca kadın kültür merkezlerinde bayanlar için de spor faaliyetleri ve sanatsal çalışmalara yer verilmektedir.
Çorum'da kütüphanelerin kuruluşu 18. Yüzyıla, Osmanlı Devleti zamanına dayanmaktadır. Cumhuriyet'in ilanı ile tüm kütüphaneler birleştirilerek halk kütüphanelerine dönüştürülmüş ve halkevleri bünyesinde hizmet vermiştir. İlimizde üç tanesi hal, iki tanesi çocuk olmak üzere 5 tane kütüphane bulunmaktadır. Ayrıca il merkezi dışında her ilçede birer tane halk kütüphanesi bulunmaktadır.

ARAŞTIRMA MERKEZLERİ

Sağlık, eğitim, ekonomi tarım gibi çeşitli alanlarda derinlemesine bilgi edinmek, testler ve analizler yapmak amacıyla kurulan kamu kuruluşlarına araştırma merkezi denmektedir. İlimizdeki en önemli araştırma merkezleri Rehberlik Araştırma Merkezi ile Hitit Üniversitesi Bilimsel Teknik Uygulama ve Araştırma Merkezidir.

Rehberlik Araştırma Merkezi (RAM): Milli Eğitim Bakanlığına bağlı çalışan Rehberlik Araştırma Merkezi özel eğitim ve rehberlik psikolojik danışmanlık konusunda ailelere ücretsiz destek veren bir araştırma merkezidir ve her ilçede bulunmaktadır.

Hitit Üniversitesi Bilimsel Teknik uygulama ve Araştırma Merkezi (HÜBTUAM):
HÜBTUAM devlet ve özel kuruluşların verecekleri veya verdikleri hizmetlerin araştırılması ve geliştirilmesi için gereken düzeyde bilgi cihaz ve laboratuar imkanı sağlayan bir araştırma kurumudur. İlimizde 2014 yılından beri faaliyetlerde bulunmaktadır.

ÜNİVERSİTELER

2006 yılında kurulan Hitit Üniversitesi ilimizde yüksek öğrenim imkanı sağlayan devlet üniversitesidir. Hitit Üniversitesi bünyesinde 11 fakülte,3 enstitü,7 adet meslek yüksekokulu 1 adet yüksekokul ve 20 adet de uygulama ve araştırma merkezi bulunmaktadır. İl merkezindeki yerleşkelerin yanı sıra birçok ilçede yüksekokul yerleşkeleri bulunmaktadır. Üniversitede halen eğitim gören 17 bin 700 civarında öğrenci olup her yıl yaklaşık 5000 öğrenci mezun vermektedir.

ÇORUMDA GELENEKSEL SPOR DALLARI

Yüzyıllardır oynanan geleneksel sporlarımız kültürümüzün bir parçasıdır. Bu sporlar her yıl çeşitli etkinliklerle ilimizde yaşatılır.

Ata sporumuz olan güreşin ilimizde ayrı bir yeri ve önemi vardır. İlimiz belediyesi her yıl ağustos ayında geleneksel Namazgah Karakucak Güreş Turnuvaları düzenlemektedir. Yağlı güreş sporcuların vücutlarına yağ sürerek ve kispet denen deriden yapılmış alt kıyafet giyilerek yapılan bir spor dalıdır. Yağlı güreşler genelde çim sahalarda ve açık alanda yapılmaktadır. Bu turnuvalara her yaş gurubundan sporcular katılabilmektedir. Müsabakalarda kategoriler sporcuların yaş ve kilosuna göre belirlenir. Kategorisinde dereceye giren sporcular, para ve madalya ile ödüllendirilir. Şehrimiz, yetiştirdiği profesyonel sporcularla ilimizi yurt içi ve yurt dışındaki müsabakalarda başarıyla temsil eden bir kulübe sahiptir.

73

İlimizde, güreşin yanı sıra yöremize ait halk oyunları da oynanmaktadır. Gerek belediye, gerekse kültür merkezleri okullarda halk oyunları eğitimi vermekte ve yarışmalar düzenlenmektedir. Çorum halayı, ağırlama, iğdeli gelin, dillala, çekirge, hem dini hem de kültürel yönü olan semah ilimizde en çok oynanan halk oyunlarıdır.

74

75

ÇORUM'DA SPOR ETKİNLİKLERİ

İlimizde en çok oynanan spor dalı şüphesiz ki futboldur. İlimizde pek çok amatör futbol kulübünün yanı sıra 2019 yılı itibariyle ikinci ligde mücadele eden profesyonel futbol kulübü bulunmaktadır. Futbolla ilgilenen gençlerimiz için bu kulüplerin bünyelerinde sporcu yetiştiren alt yapı takımları da vardır. Ayrıca Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü, belediye kültür merkezleri ve okullarımızda çocukların ve gençlerin futbolla ilgilenmeleri için her türlü imkan sağlamaktadır.

76

77

BİLGİ NOTU: 2019 itibariyle faaliyete geçmesi planlanan yeni stadyum inşaatı tamamlanmış olup stadyum 15 bin kişilik kapasiteye sahiptir.72 bin metrekarelik bir alanı kaplayan yeni stadyumun 6 adet giriş kapısı bulunmakta olup 1061 araçlık da park alanına sahiptir.

Futbol dışında farklı spor dalları da ilimizde yapılmaktadır. Gençlik ve Spor Hizmetleri İl Müdürlüğü'nün çocuklar ve gençler için imkan sunduğu bazı spor dalları şunlardır: Atletizm, atıcılık, badminton, bisiklet, hentbol, judo, karate, teakvando gibi uzak doğu sporları, tenis ve masa tenisi, voleybol, izcilik, halter, güreş, boks, bocce ve bedensel engelli spor dalları...

BİLGİ NOTU: Çorum Belediyesi ile Türkiye Atletizm Federasyonu tarafından 2015 yılından beri Uluslar Arası Hitit Koşusu düzenlenmektedir. Yarışlarda 10 bin metre genel ve 3 bin metre de halk koşusu klasmanları yapılır. İsteyen herkesin koşuya katılabildiği koşular sonunda ise dereceye girenlere para ödülü ve madalya verilmektedir.

78

79

80

KONU İLE İLGİLİ BULMACA ÇÖZMEYE NE DERSİNİZ?

Soldan sağa

2. İlimizde en çok oynanan halk oyunu
3. Bugüne kadar 4 tane düzenlenen ve herkesin katılma imkanı olan atletizm turnuvası
4. Hem dini hem de kültürel özellikleri bulunan dönerek oynanan bir halk oyunu
7. Herhangi bir spor dalında oyuncular arasında düzenlenen dostça yarışmalar
8. Güreş, cirit, okçuluk gibi yüzyıllardır oynanan spor dalları

Yukardan aşağıya

1. İlimizde her yıl düzenli olarak yapılan güreş turnuvası
5. Bedensel engelliler için kullanıllan bir tabir
6. İlimizde en çok rağbet gören spor dalı

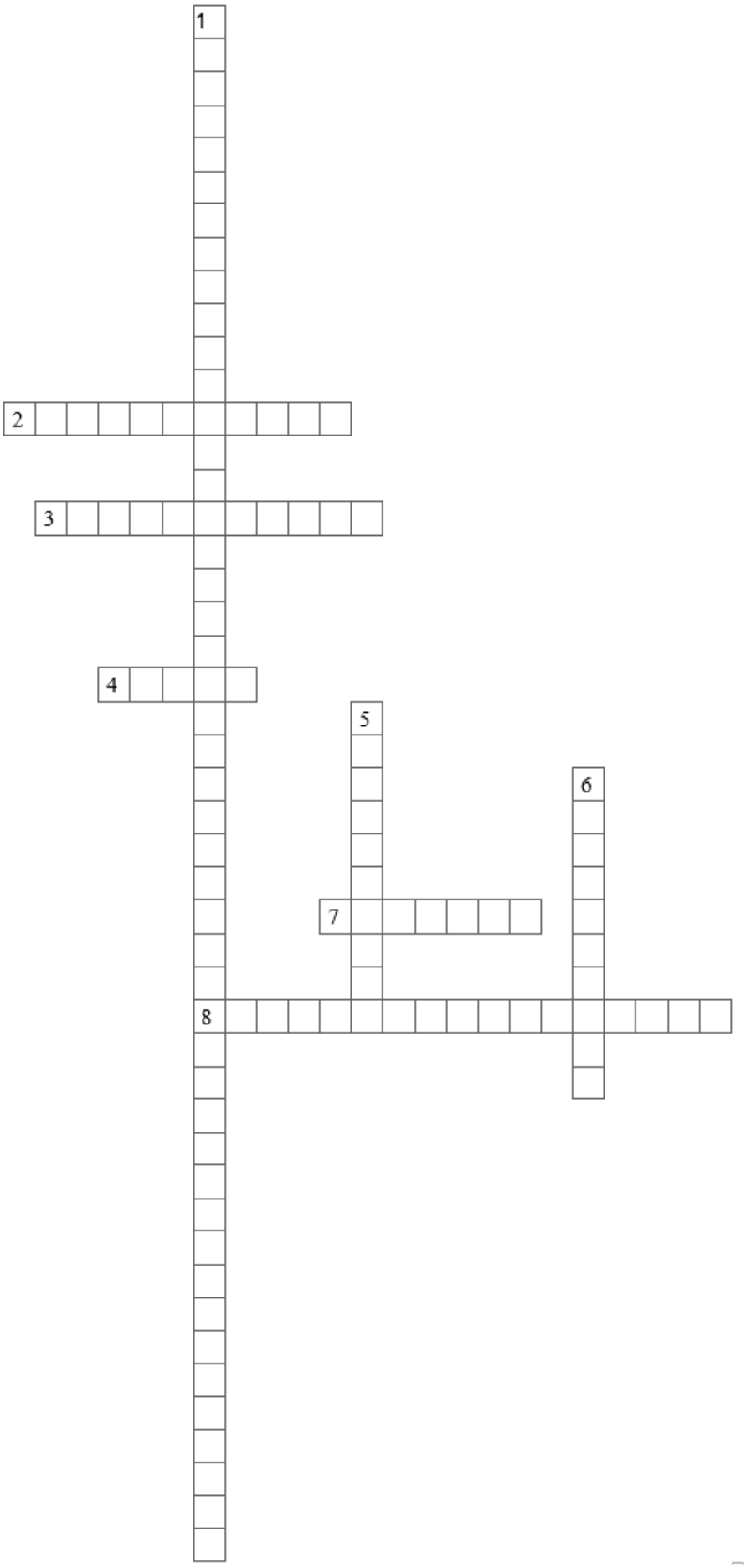
1
2
3
4
5
6
7
8

1. ÜNİTE KAYNAKÇA

1. ÜNİTE GÖRSEL KAYNAKÇA

1) Yiyecekler:
https://pixabay.com/tr/illustrations/tavuk-s%C3%BCt-mand%C4%B1ra-g%C4%B1da-malzemeler-559892/

2) Sarı Taksi:
https://pixabay.com/tr/illustrations/taksi-s%C3%BCr%C3%BCc%C3%BC-kartvizit-kart-araba-1598104/

3) Öğretmen:
https://pixabay.com/tr/illustrations/i%C5%9Fadam%C4%B1-karikat%C3%BCrler-e%C4%9Fitim-ders-607831/

4) Çatalhöyük Neolitik Antik Kenti :
https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/konya/gezilecekyer/catalhoyuk-neolitik-kenti
Konya İl Kültür Turizm Müdürlüğü (2012 Umut Özdemir)

5) Çatalhöyük Neolitik Antik Kenti :
https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/konya/gezilecekyer/catalhoyuk-neolitik-kenti Konya İl Kültür Turizm Müdürlüğü (2014 Umut Özdemir)

6)Truva Ören Yeri:
https://canakkale.ktb.gov.tr/TR-70511/troia-oren-yeri.html
Çanakkale İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

7) Truva Atı :
https://basin.ktb.gov.tr/Resim/35509,dsc63983994004014024034 04enhancerjpg.png?0
Kültür ve Turizm Bakanlığı – Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği
https://basin.ktb.gov.tr/TR-45525/truva-antik-kenti.html

8) Truva Atı :
https://basin.ktb.gov.tr/Resim/35511,l100048889909192enhancerjpg.png?0
Kültür ve Turizm Bakanlığı – Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği
https://basin.ktb.gov.tr/TR-45525/truva-antik-kenti.html

9) Hattuşa:
https://basin.ktb.gov.tr/Resim/35336,group-1-cbo3281cbo3286-6-imagesjpg.png?0
Kültür ve Turizm Bakanlığı – Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği
https://basin.ktb.gov.tr/TR-45521/hattusa-hitit-baskenti.html

10) Efes :
https://www.kulturportali.gov.tr/contents/images/0067-%C4%B0ZM%C4%B0R-EFES-ROBERT%20M%20KNIGHT-11_23_2013.jpg
Türkiye Kültür Portalı (İzmir Efes 23/11/2013 Robert M Knight
https://www.kulturportali.gov.tr/portal/efes

11) Kalabalık Nüfus Fotoğraf:
https://www.bik.gov.tr/wp-content/uploads/2019/02/t%C3%BCrkiye-n%C3%BCfusu-e1549007076645-1024x649.jpg
Basın İlan Kurumu
https://www.bik.gov.tr/turkiyenin-yeni-nufus-sayisi-aciklandi/

12) Gaziantep:
https://www.kulturportali.gov.tr/contents/images/imkansizlarin_ulkes_muratkaplan_gaziantep_20170413105040326.jpg
Türkiye Kültür Portalı
https://www.kulturportali.gov.tr/portal/gaziantepgezilecekyerler

13)Bursa Ulu Camii
https://bursa.ktb.gov.tr/Resim/91599,bursa-ulu-cami2.png?0
Bursa İl Kültür Turizm Müdürlüğü
https://bursa.ktb.gov.tr/TR-70236/camiler.html

14) İstanbul
https://istanbul.ktb.gov.tr/Resim/179870,kadikoyjpg.png?0
İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

15)Konya
http://www.tcddtasimacilik.gov.tr/uploads/kesfet_konya.jpg
TCDD Taşımacılık A.Ş. Genel Müdürlüğü
http://www.tcddtasimacilik.gov.tr/kesfet/7/

16) Antalya
http://www.antalya.bel.tr/Content/UserFiles/SliderImage/48daad4d-9e68-40c2-8b9a-6351a244c527.jpg
Antalya Belediyesi

17) Kayaköy Antik Kenti:
https://www.kulturportali.gov.tr/repoKulturPortali/large/30012013/9f20eada-b5c1-4524-8c8b-cee66434802a.jpg
Türkiye Kültür Portalı (Kayaköy – Muğla)

18) Kurtuba :
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/6c/Mezquita_de_C%C3%B3rdoba_desde_el_aire_%28C%C3%B3rdoba%2C_Espa%C3%B1a%29.jpg

19) Elhamra Sarayı:
https://i2.cnnturk.com/i/cnnturk/75/650x541/58c7d1d5e50aa91ab05d5620.jpg

20)Mescid-i Nebevi:
https://webdosya.diyanet.gov.tr/DiyanetAnasayfa/UserFiles/00000000-0000-0000-0000-000000000000/2018/8/27/30d06430-6db3-4142-9708-7ac24dc42133_4_760x506.jpg
Diyanet.gov.tr
https://www.diyanet.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/Detay/11909/hacilar-medine-i-munevverede

21) Paris
http://paris.bk.mfa.gov.tr/Content/assets/m-covers/1100118/desktop1.jpg
Türkiye Cumhuriyeti Paris Başkonsolosluğu

22)İstanbul
https://www.iseeistanbul.gov.tr/FotoDetay.aspx?FID=4168
İstanbul Valiliği - ÖZGÜR ZEYHAN
https://www.iseeistanbul.gov.tr/Listele.aspx?KID=41

23) Kız Kulesi
https://www.uskudar.bel.tr/userfiles/images/5.png
Üsküdar Belediyesi
https://www.uskudar.bel.tr/tr/main/pages/kiz-kulesi/35

24) Sokak:
https://pixabay.com/tr/photos/sokak-kar-%C5%9Fehir-k%C4%B1%C5%9Fl%C4%-B1k-4047495/

25) Karlı Tarihi Evler
https://samsun.ktb.gov.tr/Resim/269788,dsc0672jpg.png?0
Samsun İl Kültür Turizm Müdürlüğü
https://samsun.ktb.gov.tr/TR-216943/tarihi-evler.html

26)Kastamonu Konakları
http://www.kastamonukultur.gov.tr/Resim/98846,kastamonu-konaklari.png?0
Kastamonu İl Kültür Turizm Müdürlüğü
https://kastamonu.ktb.gov.tr/TR-63867/tarihi-evler-ve-konaklar.html

27) Kapalıçarşı
https://istanbul.ktb.gov.tr/Resim/278434,kapali-carsi-gorunum-4-webjpg.png?0
İstanbul İl Kültür Turizm Müdürlüğü

28) İsmet Eker Konağı
https://corum.ktb.gov.tr/Resim/154653,12-ismet-eker-konagijpg.png?0
Çorum İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü

29) Demir Dövme
https://middleeast-business.com/wp-content/uploads/2016/12/forge-550622_960_720.jpg

Middleeast busines Magazines & News

30) Bakırcılık Geleneği
https://aregem.ktb.gov.tr/yazdir?A62D68117D3087DD388D3F11C8B0CFE3
Kültür Turizm Bakanlığı Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü

31) Akcakoca Mimari ev
https://duzce.ktb.gov.tr/Resim/256245,sivil-mimariakcakoca-20jpg.png?0
Türkiye Kültür Portalı
https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/duzce/gezilecekyer/akcakoca

32) Şehir Bisiklet güneş
https://pixabay.com/tr/illustrations/park-%C5%9Fehir-bisiklet-hayat-g%C3%BCne%-C5%9F-3674623/

2. ÜNİTE KAYNAKÇA

2. ÜNİTEGÖRSEL KAYNAKÇA

1) Restoran
https://pixabay.com/tr/photos/restoran-lokanta-yerel-sandalye-1685876/

2) Müze
https://corum.ktb.gov.tr/TR-58707/muzeler.html
Çorum İl Kültür Turizm Müdürlüğü

3)Kütüphane
http://www.bergama.bel.tr/Home/Page/2014
Bergama Belediyesi

4)Karga
https://pixabay.com/tr/photos/karga-ku%C5%9F-hayvan-kargagiller-t%C3%BCy-4339682/

5)Şehir
https://pixabay.com/tr/photos/%C5%9Fehir-kentsel-gecekondu-favela-731385/

6)İnsanlar park Kalabalık
https://pixabay.com/tr/photos/insanlar-erkekler-k%C4%B1zlar-arkada%C5%9Flar-2606317/

7) Hava Kirliliği
https://pixabay.com/tr/illustrations/hava-kirlili%C4%9Fi-k%C3%BCresel-is%C4%B1n-ma-maske-4017183/

8) Su içen Köpek
https://pixabay.com/tr/photos/k%C3%B6pek-yard%C4%B1mc%C4%B1-k%C3%B6pek-su-sam%C4%B1%C5%9F-k%C3%B6pek-2982426/

9) Yoksulluk
https://pixabay.com/tr/photos/yoksulluk-zavall%C4%B1-siyah-afrika-509601/

10) Yaşlı Kadın
https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/4613/haber-manset-evde-bakim.jpg?anchor=center&mode=crop&width=1024&height=560&rnd=131998219820000000

11) Köpek yerine güvercin gelecek
https://pixabay.com/tr/photos/eller-avu%C3%A7-i%C3%A7i-bak%C4%B1m-a%C3%A7%C4%B1k-ki%C5%9Fi-1893662/

12) Çamur el
https://www.pexels.com/de-de/foto/hand-hilfe-271065/

13) Duvar Çocuk
https://pixabay.com/id/photos/afrika-dinding-anak-tetangga-watch-2676654/

14) Yangın İtfaiye
http://sislisydv.gov.tr/tag/afet-yardimi/
Şişli Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Vakfı

15) Sel
https://yapiisleri.csb.gov.tr/trabzon-ili-arakli-ilcesinde-sel-felaketinden-zarar-goren-yerlerde-incelemelerde-bulunuldu-haber-240041
Çevre Ve Şehircilik Bakanlığı

16) 1999 Marmara depremi
https://sakarya.afad.gov.tr/tr/8710/17-Agustos-1999-Marmara-Depremi-sonrasi-Adapazari-2
Sakarya Valiliği İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü

17) Bayrak
https://15temmuz.diyanet.gov.tr/Content/images/slider/0.jpg
Diyanet İşleri Başkanlığı

18) 15 Temmuz
https://kurumsal.15temmuz.gov.tr/images/dikey-afis-1.png
Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı – Kurumsal 15 Temmuz Sitesi

19) Köpek ve kız çocuk
https://pixabay.com/tr/vectors/%C3%A7ocuklar-%C3%A7izim-karalama-sat%C4%B1rlar%C4%B1-3171905/

20) sarı temizlikçi
https://pixabay.com/vectors/janitor-little-face-smile-nose-2106044/

21) fırıncı
https://pixabay.com/it/vectors/chef-cuoco-ristorante-uniforme-40892/

22) Kalabalık Şehir
https://pixabay.com/tr/photos/%C5%9Fehir-al%C4%B1%C5%9Fveri%C5%9F-caddesi-al%C4%B1%C5%9Fveri%C5%9F-3577655/

23) Pazaryeri
https://pixabay.com/tr/photos/%C3%A7ar%C5%9F%C4%B1-cairo-m%C4%B1s%C4%B1r-pazar-arap-2499786/

24) Su sarı boru
https://pixabay.com/tr/photos/hidrant-ate%C5%9F-tapa-bacal%C4%B1-flushing-2838016/

25) Ambulans
https://kastamonudh.saglik.gov.tr//TR,281847/1-7-aralik-112-acil-saglik-hizmetleri-haftasi.html
Kastamonu İl Sağlık Müdürlüğü, Kastamonu Devlet Hastanesi

26) Okul
https://pixabay.com/tr/photos/bah%C3%A7esi-okul-%C3%A7ocuk-oyun-insanlar-1160377/

27) İnsan silueti
https://pixabay.com/tr/illustrations/adam-siluet-i%C5%9Fadam%C4%B1-ka%C3%A7%C4%B1%C5%9F-polis-1675685/

28) Kadın erkek şemsiye
https://pixabay.com/tr/photos/%C5%9Femsiye-ya%C4%9Fmur-hava-sezon-so%C4%9Fuk-1031328/

29) Futbol Çocuk
https://gencgonulluler.gov.tr/Activity/Detail/10896
Gençlik ve Spor Bakanlığı - Genç Gönüllüler Platformu

30) Karanlık Yağmur
https://en.fazlabilgi.com/wp-content/uploads/2019/04/powder-transport-from-meteorology.jpg

31) Kırmızı Şemsiye
https://pxhere.com/tr/photo/718719

32) Doktor Ameliyat
https://pixabay.com/tr/photos/cerrahi-hastane-doktor-bak%C4%B1m-1807541/

33) Sporcular
https://eanews.ru/uploads/images/2019/february/13/action-1834465-960-720.jpg

34) Ulaşım
https://pixabay.com/tr/photos/demiryolu-tren-istasyonu-tren-4219910/

35)Deprem
https://pixabay.com/tr/photos/deprem-moloz-daralt-afet-ev-1665878/

36) Deprem Tedbir
https://www.tbmm.gov.tr/yayinlar/brosurler/deprem_oncesinde_sirasinda_sonrasinda_yapilmasi_gerekenler.pdf
Türkiye Büyük Millet Meclisi

37) sel su araba içinde
https://pixabay.com/it/photos/alluvione-meteo-giorni-di-pioggia-965092/

38) Sarı taksi
https://pixabay.com/tr/illustrations/duvar-yaz%C4%B1s%C4%B1-sokak-sanat%C4%B1-o-to-yaya-4030200/

39) Kalp Terazi
https://pxhere.com/en/photo/1428101

40) Tekerlekli Sandalye yeşil halılı karakter
https://pixabay.com/tr/vectors/insanlar-%C3%A7ocuklar-grup-yaz-28728/

41) Tekerlekli Sandalye Sahil
https://pixabay.com/tr/photos/tekerlekli-sandalye-tatil-bea-999622/

42) Tekerlekli Sandalye Yaşlı Kadın
https://pixabay.com/tr/photos/ayrılmak-engelli-yaşlı-yaşlı-kadın-1913643/

43) Tekerlekli Sandalye Merdiven
https://pixabay.com/tr/photos/tekerlekli-sandalye-yaln%C4%B1z-fiziksel-567812/

44)Sonbahar Tekerlekli Sandalye
https://pixabay.com/tr/photos/tekerlekli-sandalye-sonbahar-park-3796781/

45) Tekerlekli sandalye bayan erkek
https://pixabay.com/tr/photos/hamburg-st-pauli-1523854/

46)Arifiye'deki Çınar
https://www.dha.com.tr/yurt/270-yillik-cinar-agacinin-zarar-gormemesi-icin-yol-projesi-degisti/haber-1609105

47) Osmanlı Kuş Evi
https://maltepe.meb.gov.tr/www/guzide-yilmaz-ilkokulu-kus-evi-projesi/icerik/2162
Maltepe İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

48) Osmanlı Kuş Sarayı
TRT AVAZ Osmanlı Tarihi Kuş Sarayları

49)Yürüyen Köşk
https://yalova.ktb.gov.tr/TR-75636/yuruyen-kosk.html
Türkiye Kültür Portalı

50)Yürüyen Köşk
https://yalova.ktb.gov.tr/TR-75636/yuruyen-kosk.html
Türkiye Kültür Portalı

51)Yürüyen Köşk
https://yalova.ktb.gov.tr/TR-75636/yuruyen-kosk.html
Türkiye Kültür Portalı

52)Baştankara Kuş
https://pixabay.com/tr/photos/ba%C5%9Ftankara-songbird-ku%C5%9F-bill-yem-4230127/

53) Kedi
https://pixabay.com/tr/photos/hayvanlar-insanlar-sonbahar-2939754/

54) Köpek
https://www.pexels.com/tr-tr/fotograf/531764/

3. ÜNİTE KAYNAKÇA

Çorum'un nüfus coğrafyası özellikleri
Doç Dr.Asım ÇOBAN
Marmara Coğrafya Dergisi sayı:33 Ocak 2016
Nüfusu.Com
TÜİK
DİE
corum.afad.gov.tr
sakarya.afad.gov.tr
kulltlurportali.gov.tr
Ktb.gov.tr
1.Ethem Erkoç, Yirmibirinci Yüzyılda Çorum İli ve İlçeleri, Çorum-2001
2.2018 TÜİK verileri
3.Çorum İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü İnternet sitesi
https://çorum ktb.gov.tr>Alaca, Bayat, Laçin, Oğuzlar, Ortaköy, Sungurlu, Osmancık
4.https://www.nufusu.com/il/çorum-nufusu
5.www.nufusu ne com>merkez-mahalleleri-köyleri-çorum
6.Çorum tarihi.com/kargı tarihi
7.Çorum tarihi.com/ oğuzlar tarihi
8. Çorum tarihi.com/ Ortaköy tarihi
9.lacin.bel.tr>detay-Laçin Belediyesi
10.https://www.corum tarihi.com>mecitozu-tarihi
11.https://www.corum tarihi.com>sungurlu-tarihi
12.Osmancık-TDV İslam Ansiklopedisi

3. ÜNİTE GÖRSEL KAYNAKÇA

1) Karadeniz Bölgesi harita
http://cografyaharita.com/haritalarim/4mkaradeniz-bolgesinin-illeri-haritasi.png

2) Kösedağ
https://corum.ktb.gov.tr/TR-58672/daglar.html
Çorum İl Kültür Turizm Müdürlüğü

3)Kırkdilim vadisi
https://www.haberci19.com/2017/05/25/tarih-kaderine-terk-ediliyor/

4)Kapılıkaya
https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/corum/gezilecekyer/lcin-kapilikaya-kaya-mezari
Türkiye Kültür Portalı

5) Çorum ovası
https://mapio.net/pic/p-122808500/

6)Kızılırmak havzası
http://dsi.gov.tr/haberler/2017/08/18/k%C4%B1z%C4%B1l%C4%B1rmak-t%C4%B1mar-l%C4%B1-sulamas%C4%B1-2.-k%C4%B1s%C4%B1m-i-n%C5%9Faat%C4%B1-de%C4%9Ferlen-dirme-toplant%C4%B1s%C4%B1-yap%C4%B1ld%C4%B1
Devlet Su işleri Genel Müdürlüğü

7)Eymir gölü
https://corum.ktb.gov.tr/TR-58676/goller.html
Çorum İl Kültür Turizm Müdürlüğü

8)Obruk barajı
http://www.dsi.gov.tr/haberler/2016/12/12/%C3%A7orum-da-60-bin-dekar-zirai-a-lan-suya-kavu%C5%9Fuyor
Devlet Su İşleri

9)Bayat yaylası
https://pixabay.com/tr/photos/hayvanc%C4%B1l%C4%B1k-koyun-at-inek-buza%C4%9F%-C4%B1-1406878/

10)İskilip yaylası
https://www.iskilip.bel.tr/2018/05/28/faliyet-2/
İskilip Belediyesi
11)Höşür ŞELALESİ
https://gramho.com/media/2126904678263508373

12)Dolu
http://www.corumtime.com/wp-content/uploads/2019/05/AW712895_01.jpg

13)Kapari bitkisi
http://www.agaclar.net/galeri/showimage.php?i=19219

14)Bozkır
https://www.dookinternational.com/blog/wp-content/uploads/2016/07/Kazakh-Steppe-2-768x432.png

15)Çiğdem
https://wallhere.com/tr/wallpaper/706324

16)Deve dikeni
https://www.sabah.com.tr/saglik/2017/09/20/deve-dikeni-nedir-faydalari-nelerdir?paging=10

17)Alıç
Aslıhan SEVİNÇ Arşivinden

18)Sığır kuyruğu
https://baharat.com.tr/urun/sigir-kuyrugu-yapragi/

19)Orman
https://www.baseak.com/en/find-your-baseak-team/industry-sectors/forest-products-and-agribusiness

20)Leblebi
https://www.avrupasatis.net/urun/sari-leblebi-1000-gr-vakumlu-poset/
http://www.corumtime.com/wp-content/uploads/2017/01/70-8-650x330.jpg

22)Öğütülmüş Buğday
https://urun.n11.com/un/tas-degirmen-siyez-bugday-unu-P370068223

21)Kerpiç ev
http://www.hakimiyet.com/kerpic-evleri-betona-alternatif-oldu-1239562h.htm

23)Has Baklava
https://www.corumkulturturizmdernegi.com/yeme-icme/

24)Osmancık (pirinç) çeltik tarlaları
https://www.atlasdergisi.com/kesfet/doga-cografya/corum-zamani.html

25)İskilip Dolması
https://www.youtube.com/watch?v=r2J61Ws7Xgw

26)Kargı Yayla Evleri
http://www.corumhaber.net/kargi/kargi-yaylalarina-yogun-ilgi-h57501.html

27)Kargı sırık kebabı
https://www.oburcan.com/saban-ustanin-kuzu-sirik-kebabi-ankara/

28)KARGI tulum peyniri
https://www.tazedirekt.com/kargi-tulum-peyniri-600-g-p-9ecba4

29)Oğuzlar cevizi
https://corum.ktb.gov.tr/TR-58765/ne-alinir.html

30)Çorum şehir merkezi (genel manzara)

https://www.bilet11.com/ucak-bileti/corum-ucak-bileti-53

31)Bayat genel görünüm
http://ozenliforum.com/archive/index.php/thread-3382.html

32)İskilip Merkez
https://twitter.com/iktm19corum/status/1057222223411531776?lang=fi

33)GÖÇ
https://www.google.com/search?safe=strict&sxsrf=ACYBGNQQnxuoKqcwsxsNAWj-MIbcYV3Zc8Q:1570887278535&q=g%C3%B6%C3%A7&tbm=isch&tbs=simg:CAQS-kwEJ8wgppq9cBEwahwELEKjU2AQaAAwLELCMpwgaYgpgCAMSKIEHzwK2B8wCsweAB5s-Gowe0B8oClDSRN8A-vz6aN_1kzvCi4N5wp-DMaMBtRdENbWE-yHvO3gzLBFKsVJTUHC_1e-A9YCTkah1W3WCc-xkMNDZ6vdUqjtIarRLGiAEDAsQjq7-CBoKCggIARIE91C-zAw&sa=X&ve-d=0ahUKEwjqi-CR65blAhVryaYKHRq-CiAQ2A4ILygB&biw=1366&bih=625#imgrc=_

34)İlçelere göre Çorum Nüfusu
https://www.nufusu.com/ilceleri/corum-ilceleri-nufusu

35)Çorum İl Nüfusu
https://www.nufusu.com/il/corum-nufusu

36) Mecitözü (genel görünüm)
https://corumyasam.com/mecitozu-387-kisi-azaldi/

37)Kargı (genel görünüm)
https://www.resimler.tv/resim5293.htm

38)Çorum deprem haritası
http://www.e-sehir.com/turkiye-haritasi/corum-deprem-fay-hatti-riskharitasi.html

39)Osmancık(genel görünüm)
https://tr.pinterest.com/pin/348888302372850463/

40)Türkiye Deprem Tehlikesi Haritası
https://deprem.afad.gov.tr/deprem-tehlike-haritasi

41)Sismoğraf
https://bilimvegelecek.com.tr/index.php/2019/07/26/dunyada-deprem-sayisi-artiyor-mu/

42)Deprem
https://sakarya.afad.gov.tr/tr/8710/17-Agustos-1999-Marmara-Depremi-sonrasi-Adapazari-2

43)Çorum(sel)
http://www.corumhaber.net/siddetli-yagmur-corumda-hayati-felc-etti-resimleri,44.html

44)Erozyon
https://pxhere.com/tr/photo/865929

45)Köy yangını
https://corum.afad.gov.tr/tr/4747/Haberler/page/2

46)Dolu
https://www.dunyabulteni.net/ortadogu/suudi-arabistanda-dolu-yagdi-h417465.html

47)Fırtına
https://corum.afad.gov.tr/tr/39303/Corumda-siddetli-yagis-ve-firtina-etkili-oldu
https://corum.afad.gov.tr/upload/Node/39303/xpics/WhatsApp_Image_2019-07-12_at_09_09_08.jpg

48) Fırtına
https://corum.afad.gov.tr/upload/Node/39303/xpics/WhatsApp_Image_2019-07-12_at_09_09_34.jpg

49)https://corum.afad.gov.tr/upload/Node/39303/xpics/WhatsApp_Image_2019-07-12_at_09_09_10_1_.jpg

50)Çorum Harita
http://www.mmsrn.com/corumun-ilcelerinin-isimleri-ve-haritasi/
Vektörel komisyon çizimi eklendi

51)Çorum Merkez
https://corum.ktb.gov.tr/Resim/154648,07-corum-sehir-merkezijpg.png?0
Çorum İl Kültür Turizm Müdürlüğü

52)Akşemsettin Camii
Şahin ÇAL ArşivindenÇorum İl Kültür Turizm Müdürlüğü

53) Orman
https://tr.wikipedia.org/wiki/Orman

54) Çorum kalesi
https://corum.ktb.gov.tr/
Çorum İl Kültür Turizm Müdürlüğü

55)Alaca
https://corum.ktb.gov.tr/TR-58693/alaca.html

56)Üç bin yıllık hitit barajı
http://bolge05.dsi.gov.tr/haberler/2018/06/11/3-bin-y%C4%B1ll%C4%B1k-hitit-baraj%-C4%B1-etraf%C4%B1nda-olu%C5%9Fturulan-rekreasyon-alan%C4%B1-i-le-alacah%-C3%B6y%C3%BCk-teki-turist-say%C4%B1s%C4%B1-i-kiye-katlanacak

57)Alaca höyük
https://corum.ktb.gov.tr/Resim/154665,02-alacahoyuk-orenyerijpg.png?0
Çorum İl Kültür Turizm Müdürlüğü

58)Bayat
https://corum.ktb.gov.tr/TR-58694/bayat.html

59)Bayat
http://corumprovince.blogspot.com/p/bayat.html

60)Boğazkale
https://corum.ktb.gov.tr/TR-58695/bogazkale.html

61)Yazılıkaya Açıkhava tapınağı
https://www.arkeolojikhaber.com/haber-yazilikaya-acik-hava-tapinagi-corum-yazilikaya-a-niti-22212/

62)Yazılıkaya Açıkhava tapınağı
https://www.kulturportali.gov.tr/portal/hattusahititbaskenti

63) Dodurga
https://corum.ktb.gov.tr/TR-58696/dodurga.html

64)İskilip
http://www.corumhakimiyet.net/iskilip/iskilipin-nufusu-33-bin-h7300.html

65)İskilip dolması
https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/corum/neyenir/sklp-dolmasi

66)İskilip (genel görünüm)
http://www.corumkultur.gov.tr/Resim/154656,14-iskilipkolajjpg.png?0
Çorum İl Kültür Turizm Müdürlüğü

67)Kargı
http://gezilecekyerler.com/kargi/

68)Hacıhamza Kalesi
https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/corum/gezilecekyer/hacihamza-kalesi

69)Kargı
https://corum.ktb.gov.tr/TR-58698/kargi.html

70)Kargı tatil köyü
https://www.facebook.com/corumtime19/posts/1955251858038119/

71)Tandır kebabı
https://i.pinimg.com/originals/85/27/d7/8527d749e151c3c97344f6cd16490ed4.jpg

72)LACİN
https://corum.ktb.gov.tr/TR-58699/lacin.html

73)Lacin kapılıkaya kaya mezarı
https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/corum/gezilecekyer/lcin-kapilikaya-kaya-mezari

74)Lacin Yeşil Göl
https://twitter.com/corumsosyal/status/1001095201304268800

75)Lacin köşk evi

http://gezilecekyerler.com/lacin/

76)Mecitözü
https://corum.ktb.gov.tr/TR-58700/mecitozu.html

77)Oguzlar
https://corum.ktb.gov.tr/TR-58701/oguzlar.html

78)Obruk barajı
(ŞAHİN ÇAL ARŞİVİNDEN))

79)Kybele kaya kabartması(İncesu)
https://dosthaber.com/corum-dogal-guzellikler-ve-mesire-yerleri/

80)Ortaköy
https://corum.ktb.gov.tr/TR-58702/ortakoy.html

81)Çeltik tarlası
https://corum.ktb.gov.tr/TR-58765/ne-alinir.html

82)Osmancık
https://corum.ktb.gov.tr/TR-58703/osmancik.html

83)Osmancık pirinci
https://www.hapeloglu.com/gonen-osmancik-pirinc-kg-11122

84)Koyunbaba köprüsü
https://corum.ktb.gov.tr/

85)Sungurlu
https://corum.ktb.gov.tr/TR-58704/sungurlu.html

86) Sungurlu saat kulesi
https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/corum/gezilecekyer/sungurlu-saat-kulesi

87)Sungurlu taş köprü
http://gezilecekyerler.com/sungurlu/

88)Sungurlu ulu camii
http://www.sanalbasin.com/sungurlu-ulu-camii-restorasyon-bekliyor-5799640/

89)Uğurludağ Resuloğlu ören yeri
https://www.bursamarmara.com/e/corum/page/15/

90)Uğurludağ
https://corum.ktb.gov.tr/TR-58705/ugurludag.html

91)Uğurludağ Mert Tepesi
http://ugurludagdernegi.com/resim/mert-tepesi/

92)Harita
Komisyon tarafından çizildi

93)Alacahöyük
Hakan NERGİSLİ Arşivinden

94)Hitit Haritası
https://corum.ktb.gov.tr/TR-58680/hitit-tarihi--mo-1650---1200-.html

95)Güneş kursu
http://www.antiktarih.com/2018/12/10/hititler-hattiler-ve-gunes-kurslari/

96)Elvan çelebi(Temsili)
http://maidergi.com/evliya-celebi-ve-seyahatname/

97)Kadeş antlaşması
https://www.derki.com/dosya/tarihteki/sumer-yazitlari/

98)Veli paşa konağı
https://www.facebook.com/corumbelksm/?rf=936508736393256

99)1.TBMM Binası
https://seyyahdefteri.com/kurtulus-savasi-muzesi-i-tbmm-nerede-nasil-gidilir/

100)Türkiye Siyasi Harita
http://cografyaharita.com/turkiye_interaktif_haritalari.html

101)Çorum Veli Paşa Konağı
https://corum.ktb.gov.tr/TR-58759/geleneksel-corum-evleri.html

102)Yogat konak
https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/yozgat/gezilecekyer/nizamoglu-konagi

103)Kastamonu
https://kastamonu.ktb.gov.tr/TR-63867/tarihi-evler-ve-konaklar.html

104)Çorum Komşuları
Komisyon tarafından hazırlandı.

4. ÜNİTE KAYNAKÇA

Çorum TSO internet sitesi
Çorum Valiliği internet sitesi
Çorum Belediyesi internet sitesi
TÜİK internet sitesi

4. ÜNİTE GÖRSEL KAYNAKÇA

1)Çorum Ticaret Sanayi Odası Logosu:
http://www.ctso.org.tr

2) Tarım
https://pixabay.com/tr/photos/tepe-mavi-g%C3%B6k-bulutlar-g%C3%B6ky%C3%BCz%C3%-BC-2165759/

3) Yumurta
https://pixabay.com/tr/photos/lezzetli-kahvalt%C4%B1-sa%C4%9Fl%C4%B1kl%C4%B1-man-d%C4%B1ra-4482278/

4) Tuğla Fabrikası
https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/1397/dogamarti.pdf
Aile ve Çalışma Bakanlığı – Doğa Martı

5) Şeker Fabrikası

6) Kömür ocağı
http://www.taskomuru.gov.tr
Türkiye Taş Kömürü Kurumu

7) Orman
https://pixabay.com/tr/photos/k%C4%B1y%C4%B1-g%C3%B6l-orman-banka-%C3%A-7am-a%C4%9Fa%C3%A7lar%C4%B1-238515/

8) İhracat
https://www.trthaber.com/haber/ekonomi/corum-137-ulkeye-pek-cok-urun-ihrac-edi-yor-216282.html
Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu Haber ve Spor Yayınları Dairesi Başkanlığı
9) Grafik
Komisyon tarafından hazırlandı

10) Sepetçi
Çorum Belediye Kent Arşivi'nden

11) Semercilik
Çorum Belediye Kent Arşivi'nden
12) Bakırcılık
https://corum.ktb.gov.tr/TR-58765/ne-alinir.html
Çorum İl Kültür Turizm Müdürlüğü

13) Kalaycılık
Şahin ÇAL Arşivi'nden

14)Dokumacılık
https://www.kulturportali.gov.tr/medya/fotograf/fotodokuman/6900
Türkiye Kültür Portalı - Gülcan Acar

15)Kargı Bezi
http://kargi.bel.tr/file/2014/08/kargi_bezi2.jpg
Kargı Belediyesi

16) Ahşap İşçiliği
https://www.bik.gov.tr/tahta-bebek-besikleri-nostalji-sevenlerin-ilgisi-ayakta-tutuyor/
Basın İlan Kurumu

17) Boncukçuluk
https://aregem.ktb.gov.tr/TR-51100/nazar-boncugu-gelenegi.html
Kültür Turizm Bakanlığı - ARAŞTIRMA VE EĞİTİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

18) Oymacılık
http://iskiliphalkegitim.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/19/05/139215/fotograf_galeri-si_1638698.html
İskilip Halk Eğitim Müdürlüğü

19) UluCamii
https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/corum/gezilecekyer/murad-i-rabi-ulu-camii
Türkiye Kültür Portalı

20) Dar sokak
Mustafa Kerim ÜNGÖR

21) Çorum Beşlisi
https://corum.ktb.gov.tr/TR-58764/ne-yenir.html
Çorum İl Kültür Turizm Müdürlüğü

22) Hattuşa Kale
https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/corum/gezilecekyer/hattusa

23) YazılıKaya
https://corum.ktb.gov.tr/Resim/154667,05-yazilikayajpg.png?0
Çorum İl Kültür Turizm Müdürlüğü

24) Yanıç (Gözleme)
https://www.timetravelturtle.com/how-to-making-turkish-gozleme-pancake/

25) Obruk Barajı
http://www.hitit.edu.tr/Haberler/2018/10/17/turkiye-nin-yeni-kus-cenneti-obruk-baraji
Hitit Üniversitesi

26)Koyunbaba Görseli
Komisyondan

27) İncesu Kanyonu
Çorum Belediyesi Arşivi

27a) Çorum Terminal
http://terminal.corum.bel.tr/
Çorum Belediyesi

27b) Merzifon Hava Alanı
https://havalimanlarimiz.dhmi.gov.tr//HaberResimleri/TR_DSC_145012.jpg
Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü

28)Hızlı Tren
http://www.tcddtasimacilik.gov.tr/haber/260/
TCDD Taşımacılık A.Ş. Genel Müdürlüğü

29) Çorum İlçeler arası mesafe
https://corum.ktb.gov.tr/TR-58763/ulasim.html

30) İskilip Köprüsü
https://mapio.net/images-p/46882303.jpg
Sinan Güleç 2011

31) Kırkdilim proje
https://www.trthaber.com/haber/turkiye/tehlikeli-kirkdilim-yolu-tunellerle-gecilecek-367487.html

5. ÜNİTE KAYNAKÇA

Kültür ve Turizm Bakanlığı Çorum İl Müdürlüğü İnternet Sitesi
Çorum Belediyesi İnternet Sitesi
Akşemsettin'de Bazı Tasavvufi Kavramlar-I, Prof. Dr. Ethem CEBECİOGLU, http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/756/9636.pdf
Bilimin Işığında Osmanlıdan Cumhuriyete Tıp ve Sağlık Kurumları,
Prof.Dr. Esin Kahya Prof.Dr.Ayşegül D.Erdemir, TDV. 2000
İslam'da Bilim Ve Teknoloji Tarihi, Prof. Dr. Mehmet Bayraktar, TDV 2000
https://corum.ktb.gov.tr/TR-58729/sehrin-yetistirdigi-unlu-sahsiyetler.html

Halk Oyunları https://corum.ktb.gov.tr/TR-58739/halk-oyunlari-halk-danslari.html
Giyim Kültürü https://corum.ktb.gov.tr/TR-58741/giyim-kulturu.html
Masal https://corum.ktb.gov.tr/TR-58732/sozel-urunler-anlatmalar.html
Efsane https://corum.ktb.gov.tr/TR-58732/sozel-urunler-anlatmalar.html
Mani https://corum.ktb.gov.tr/TR-58732/sozel-urunler-anlatmalar.html
Ninni https://corum.ktb.gov.tr/TR-58732/sozel-urunler-anlatmalar.html
Bilmeceler https://corum.ktb.gov.tr/TR-58732/sozel-urunler-anlatmalar.html
Atasözü/Deyiş https://corum.ktb.gov.tr/TR-58732/sozel-urunler-anlatmalar.html
Oyunlar https://corum.ktb.gov.tr/TR-163366/cocuk-oyunlari.html
Dil https://corum.ktb.gov.tr/TR-58731/dil.html
Çorumludur https://www.antoloji.com/corumlu-dur-siiri/
Hitit.edu.gov.tr
Corummeb.gov.tr
Hubtuampp.gov.tr
Corumgsb. gov. tr
Corumktb. gov. tr

5. ÜNİTE GÖRSEL KAYNAKÇA

1. Çorum Kültür Haritası
https://corum.ktb.gov.trTR-161268nereyi-ne-kadar-zamanda-gezebilirim.html

2. Çorum Müzesi
https://corum.ktb.gov.trTR-58707muzeler.html

3a. Alacahöyük Müzesi
https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/corum/gezilecekyer/alacahoyuk-muze-ve-orenyeri

3b. Çorum 15 Temmuz Şehitleri Müzesi
https://i.ytimg.com/vi/G6pMRskxog0/maxresdefault.jpg
Çorum Belediyesi

4. Hasanpaşa Yazma Eserler Kütüphanesi
http://www.hasanpasa.yek.gov.tr

5. Çorum Belediyesi Sanat Müzesi ve Galerisi
Çorum Belediyesi Arşivi

6. Çorum Devlet Tiyatrosu
https://corum.ktb.gov.trResim155278,tiyatrojpg.png0

7. Sırt Çantalı Çocuk
Ayten KARABACAK

7b. Hitit Güneş Kursu
https://www.ankara.edu.tr/kurumsal/tanitim/gunes-kursu/

8. Çorum Müzesi
Çorum Belediyesi Arşivi

9. Çorum Ulu Camii
https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/corum/gezilecekyer/murad-i-rabi-ulu-camii

10. Çorum Saat Kulesi
Şahin ÇAL Arşivi'nden

11. Eskici ve dikiciler arastası
Çorum Belediyesi Arşivi

12. Kraliçe
Ayten KARABACAK

13. Alaca höyük
Çorum Belediyesi Arşivi

14. Hattuşa
Çorum Belediyesi Arşivi

15. Şapinova
Çorum Belediyesi Arşivi

16. Elvan Çelebi Türbesi
Çorum Belediyesi Arşivi

17. Osmancık Koyun baba Köprüsü
Şahin ÇAL Arşivinden

18. Koyun Baba temsili Resmi
Aslıhan Sevinç

19. Koyunbaba Türbesi
https://corum.ktb.gov.tr/TR-58710/cami-kulliye-medrese-ve-turbeler.html

20. Sungurlu Saat Kulesi
Çorum Belediyesi Arşivi

21. AKŞEMSEDDİN
https://bilgihanem.com/aksemseddin-kimdir/

22. EBUSSUD EFENDİ
https://www.biyografya.com/biyografi/2768

23. Baltacı Mehmet Paşa
http://www.haber1461.com/yunanlar-baltaci-mehmet-pasanin-mezarini-merdiven-olarak-kullanmislar.html

24. Yedi Sekiz Hasan Paşa
https://twitter.com/ratelmus/status/857697968341864449

25. Dr. Mustafa Cantekin
https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/126218

26. İsmet Eker
https://www.biyografya.com/biyografi/18320

27. Yusuf-u Bahri
https://www.google.com.tr/search?q=YUSUF-U+BAHR%C4%B0&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjHuJCp7pnlAhVokosKHZliBRgQ_AUIEigC&biw=1366&bih=650#imgrc=hKqVfQXdiLmdsM:&spf=1570991219358

28. Şahinkaya DİL
http://www.turkedebiyatcilar.net/sahinkaya-dil-kimdir-hayati-eserleri

29. Abdulkadir Ozulu
http://www.yaylahaber.com.tr/kultur-sanat/abdulkadir-ozuluya-saygi-paneli-duzenleniyor-h4496.html

30. Prof.Dr. Ahmet Lütfi Kazancı
https://www.biyografya.com/biyografi/878

31. Tuncer CÜCEOĞLU
https://www.google.com.tr/search?q=TUNCER+C%C3%9CCEO%C4%9ELU&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwi7-NjF9ZnlAhWlmIsKHe4-DkwQ_AUIEigC&biw=1366&bih=650#imgrc=kA-0wOyzSA2BcM:&spf=1570993160426

32. Fazıl Hayati ÇORBACIOĞLU
https://www.biyografi.net/kisiayrinti.asp?kisiid=3897

33. Ethem ERKOÇ
http://www.corumhaber.net/guncel/ethem-erkoctan-yeni-kitap-h50207.html

34. Teslim ABDAL
https://img.antoloji.com/media/sair_resimleri/02/117602_b_2506.jpg

35. Aşık Hüseyin ÇIKARMAN
http://www.asikveysel.com/ozanlarimiz/asik-huseyin-cirakman-kimdir.htm

36. Şekip ŞAHADOĞRU
https://open.spotify.com/track/0s0LecjdLukF7GGuet33hi

37. Aşık GÜLABİ
https://twitter.com/asikgulabi

38. Mahmut ATALAY
http://www.corumhaber.net/spor/corumlu-efsane-guresci-mahmut-atalaya-vefa-h34243.html

39. Nazmi AVLUCA
http://www.federasyonlar.com/detay.asp?ContentID=3474

40. Tevfik KIŞ
https://www.fanatik.com.tr/eski-milli-guresci-tevfik-kis-hayatini-kaybetti-2086742

41. Gürkan ÇOŞKUN
http://kmarsiv.com/sayilar/20060526.asp

42. Sait MADEN
https://vimeo.com/201113857

43. Hasan TULUK
http://www.hitit.edu.tr/Haberler/2011/12/28/universitemiz-rektoru-alkan-a-metal-sanatcisi-ve-egitimci-hasan-tuluk-tan-ziyaret

44. Nihat NİKEREL
https://www.magazinhaberleri.com/nihat-nikerel-kimdir/

45. Müfit Can SATINÇI
https://kimdir.tv/mufit-can-sacinti-kimdir/mufit-can-sacinti-vikipedi/

46. Hayrettin KARAMAN https://www.google.com.tr/search?q=hayrettin+karaman+biyografi&tbm=isch&source=lnt&tbs=isz:l&sa=X&ved=0ahUKEwjR2ZqYs5zlAhUGdxoKHQ-1pAxMQpwUIIg&biw=1366&bih=650&dpr=1#spf=1571078427981

47. İsmail BEŞİKÇİ
https://m.krdnews.net/news/kurdistan/ismail-besikci-kem-sozleri-susturmanin-etkisiz-birakmanin-tek-yolu-25-eylul

48. Prof.Dr Sadık KAKAÇ
https://www.etu.edu.tr/tr/haber/makine-muhendisligi-bolumu-ogretim-uyemiz-prof-dr-sadik-kakac-in-kitabi-heat-conduction-abd-de-en-cok-satan-kitaplar-arasinda

49. Prof.Dr Şükrü KIZILLOT
https://www.cnnturk.com/ekonomi/son-dakika-sukru-kizilotu-hayatini-kaybetti

50. Çorum Halayı
https://corum.ktb.gov.tr/TR-58739/halk-oyunlari-halk-danslari.html

51. İğdeli Gelin
https://corum.ktb.gov.tr/TR-58739/halk-oyunlari-halk-danslari.html

52. Semah
https://corum.ktb.gov.tr/TR-58739/halk-oyunlari-halk-danslari.html

53. Geleneksel Bayan Kıyafeti
https://media-cdn.tripadvisor.com/media/photo-s/10/54/24/27/corum-etnografya-muzesi_rotated_90.jpg
Çorum Müzesi Etnografya Bölümü

54. Keşkek
https://www.mynet.com/keskek-tarifi-keskek-nasil-yapilir-kac-kaloridir-videolu-anlatim-1177439-myyemek

55. Madımak
https://www.yeniakit.com.tr/haber/madimak-yemegi-tarifi-470691.html

56. Anne Figürü
Aslıhan SEVİNÇ

57. Gazete okuyan adam
https://pixabay.com/tr/vectors/gazete-haberler-okuma-1389980/

58. Gazeteciler
https://pixabay.com/tr/photos/bas%C4%B1n-gazeteci-foto%C4%9Fraf%C3%A7%C4%B1-haberler-1015988/

59. Fincan ve Dergi
https://pixabay.com/tr/photos/kahve-dergi-gazete-okumak-okuma-791439/

60. Koro
https://twitter.com/Iktm19Corum/status/991571371531661313/photo/1

61. Davul
https://www.bunelo.com/cocuk-davulu-hayvan-derili-tokmak-cocuk-egitici-davul--tokmak

62. Kaval
http://kaba-gaida.com/kaval

63. Kemane
http://www.eskisehirmuzik.com/urun/698/kabak-kemane-profesyonel

64. Zurna
https://tr.pinterest.com/pin/804877764629124631/

65. Aşık GÜLABİ
https://www.youtube.com/watch?v=Kf0MgpMw_LY

66. Klasik Otomobil Etkinliği
Çorum Belediye Arşivi

67. Festival Folklör
Çorum Belediye Arşivi

68. Kargı Panayırı
http://www.hurriyet.com.tr/kargi-panayiri-mehteran-konseri-ile-basladi-37184348

69. İskilip Dolma Turşu ve Çilek Festivali
https://festivall.com.tr/festival/3557/iskilip-dolma-tursu-ve-cilek-festivali/

70. Ceviz
http://www.berlinturk.com/tr/oguzlar-77-cevizi-ureticinin-yuzunu-guldurdu-10510

71. Kiraz
http://www.corumhaber.net/guncel/eskikoy-kiraz-festivali-17-haziranda-h81670.html

72. Çorum Belediyesi Sanat Müzesi ve Galerisi
Çorum Belediye Arşivi

73. Başpehlivanlar
http://www.corumdetayhaber.com/baspehlivanlar-corumda-mucadele-edecek/

74. Halkoyunları
https://www.youtube.com/watch?v=xecGf1RbJ08

75. Folklör
Çorum Belediye Arşivi

76. Futbolcular
https://www.haberler.com/tff-2-lig-inegolspor-1-yeni-corumspor-2-12404312-haberi/

77. Çorum Stadı
http://www.corumtime.com/stadyum-acilisina-besiktas-geliyor/

78. Basketbol Siluet https://www.google.com.tr/search?q=pixabay+SPOR+DALLARI&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwidn6vmu6blAhULwqYKHezdDnQQ_AUIESgB&biw=1366&bih=650#imgrc=uS3BoJrQkG5zMM:&spf=1571424353784

79. Maraton
Çorum Belediye Arşivi

80. Maraton Seyirciler
Çorum Belediye Arşivi

KAPAKTA KULLANILAN GÖRSELLER

1.Saat Kulesi
https://www.kulturportali.gov.tr/medya/fotograf/fotodokuman/4285
ÇORUM VALİLİĞİ

2.Çorum Alacahöyük Örenyeri Sfenksli Kapı
https://www.kulturportali.gov.tr/medya/fotograf/fotodokuman/6130
Osman KESER

3.ÇORUM İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ LOGOSU

4.Leblebi Karakteri
Ayten KARABACAK

5. Kapak Dizaynı
https://www.freepik.com/free-photos-vectors/background
(Background vector created by ikatod)

BU MATERYAL
ÇORUM İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ'NCE
ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.
PARA İLE SATILAMAZ.

ISBN : 978 - 975 - 11 - 5155-1